

Doc. 300.1.2

Date: 11 Δεκεμβρίου 2020

Απάντηση Ιδρύματος Ανώτερης Εκπαίδευσης

- Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης:
Θεολογική Σχολή Εκκλησίας Κύπρου
- Πόλη: Λευκωσία
- Πρόγραμμα σπουδών
Επωνυμία (Διάρκεια, ECTS, Κύκλος Σπουδών)

Στα Ελληνικά:

Θεολογία (4 Έτη/240 ECTS, Πτυχίο)

Στα Αγγλικά:

Theology (4 Years/240 ECTS, BA)

- Γλώσσα(ες) διδασκαλίας: Ελληνική
- Καθεστώς Προγράμματος: Υφιστάμενο

Το παρόν έντυπο έχει ετοιμαστεί στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του Φορέα Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας της Ανώτερης Εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις πρόνοιες των “περί της Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας της Ανώτερης Εκπαίδευσης και της Ίδρυσης και Λειτουργίας Φορέα για Συναφή Θέματα Νόμων» του 2015 έως 2019” [N. 136 (I)/2015 έως N. 35(I)/2019].

A. Οδηγίες για το περιεχόμενο και τη δομή της έκθεσης

- Το Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης βασισμένο στην Έκθεση Εξωτερικής Αξιολόγησης της Επιτροπής Εξωτερικής Αξιολόγησης (ΕΕΑ) (Έντυπο.300.1.1) πρέπει να τεκμηριώσει κατά πόσον έχουν γίνει οι δέουσες ενέργειες για τη βελτίωση της ποιότητας του υπό αξιολόγηση προγράμματος σπουδών σε κάθε τομέα αξιολόγησης.
- Συγκεκριμένα, κάτω από κάθε ενότητα αξιολόγησης, το Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης, πρέπει να απαντήσει, χωρίς να αλλάξει τη δομή της έκθεσης, στα εξής:
  - Ευρήματα, δυνατά σημεία, σημεία που χρήζουν βελτίωσης και συστάσεις της ΕΕΑ
  - Αδυναμίες που καταγράφηκαν κάτω από τους ποιοτικούς δείκτες (κριτήρια)
  - Συμπεράσματα και καταληκτικά σχόλια της ΕΕΑ
- Η απάντηση του Ιδρύματος Ανώτερης Εκπαίδευσης θα πρέπει να βρίσκεται κάτω από τα αντίστοιχα σχόλια της ΕΕΑ, τα οποία θα πρέπει να αντιγράφονται από την Έκθεση Εξωτερικής Αξιολόγησης (Έντυπο.300.1.1).
- Αν υπάρχουν παραρτήματα, αυτά θα πρέπει να επισυνάπτονται και να αποστέλλονται ως ξεχωριστά έγγραφα.

Εισαγωγή (Introduction)

Σχόλια ΕΕΑ στην Εισαγωγή της Έκθεσης

1. Τα μέλη της Επιτροπής Εξωτερικής Αξιολόγησης (ΕΕΑ) παρέλαβαν ηλεκτρονικά την ΑΙΤΗΣΗ της Θ.Σ.Ε.Κ. (Έντυπο 200.1) την 18.8.2020. Την εκτύπωσαν και την μελέτησαν εξονυχιστικά για αρκετές ημέρες, έτσι ώστε σχημάτισαν ατομική πλήρη και εμπειριστατωμένη εικόνα για όλο το περιεχόμενό της.
2. Τα μέλη της ΕΕΑ συνεδρίασαν με τηλεδιάσκεψη την 27.8.2020 επί τρίωρο και κατέληξαν στις πρώτες κοινές τους διαπιστωτικές κρίσεις.
3. Την επομένη 28.8.2020 έλαβαν οδηγίες από τον εκπρόσωπο του Φορέα, κ. Κώστα Κωνσταντίνου και ακολούθησε η διαδικτυακή Εξωτερική Αξιολόγηση σύμφωνα με το Πρόγραμμα, που τους είχε κοινοποιηθεί. Μετά από σύντομη ενημέρωση από τον Διευθυντή του Προγράμματος διερευνήθηκαν αρκούντως όλες οι επιμέρους ενότητες και έγιναν όλες οι προβλεπόμενες συναντήσεις. Η σχετική διαδικασία διεξήχθη από τις 10.00 π.μ. μέχρι τις 16.50 μ.μ. με ένα διάλειμμα 15 λεπτών (12.30-12.45 μ.μ.).
4. Ό,τι ζητήθηκε από την Επιτροπή (πληροφορίες, απαντήσεις, αιτιολογήσεις) όλα απαντήθηκαν επαρκώς και τα έγγραφα προσκομίσθηκαν αμέσως.
5. Η αποδοχή και συμμετοχή στη διαδικασία της Αξιολόγησης εκ μέρους του Ιδρύματος ήταν πλήρως ικανοποιητική. Εκτός από τον Διευθυντή της Θ.Σ.Ε.Κ., τον Υπεύθυνο του Προγράμματος Σπουδών, την Υπεύθυνη Έρευνας και Διεθνών Σχέσεων, την Επιτροπή Εσωτερικής Ποιότητας, μετείχαν μέλη του Διδακτικού Προσωπικού, Μέλη ΣΕΠ, εκπρόσωποι Φοιτητών και Αποφοίτων και μέλη του Διοικητικού Προσωπικού. Η συνεργασία με όλους τους ανωτέρω υπήρξε άψογη.
6. Διευκρινίζεται ότι όσα ακολουθούν βασίζονται κυρίως σε αυτά που καταγράφονται στο έντυπο 200.1, στην αίτηση της Σχολής προς τον Φορέα ΔΙ.ΠΑ.Ε. τον Σεπτέμβριο του 2019, αλλά σε σημαντικό βαθμό και σε όσα υποστηρίχθηκαν κατά τη διαδικτυακή συζήτηση από το διδακτικό και διοικητικό προσωπικό αλλά και τους φοιτητές και έδωσαν στα μέλη της Επιτροπής Εξωτερικής Αξιολόγησης τη δυνατότητα να εξαγάγουν χρήσιμα συμπεράσματα.

Σχόλια Θ.Σ.Ε.Κ.

1. Το παρόν έντυπο έχει συμπληρωθεί από τη Θεολογική Σχολή Εκκλησίας Κύπρου (Θ.Σ.Ε.Κ.), στο πλαίσιο της δυνατότητας που παρέχεται στα Ιδρύματα Ανώτερης Εκπαίδευσης από τις πρόνοιες των «περί της Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας της Ανώτερης Εκπαίδευσης και της Ίδρυσης και Λειτουργίας Φορέα για Συναφή Θέματα Νόμων» του 2015 έως 2020 [N.136 (I)/2015 έως N.138(I)/2020], ειδικότερα δε της πρόνοιας του άρθρου «Στάδια διαδικασίας Εξωτερικής Αξιολόγησης η οποία οδηγεί σε Πιστοποίηση», Άρθρο 20, όπου προβλέπεται στην παράγραφο (ε) (iii) ότι το ίδρυμα, εντός τριών μηνών από την κοινοποίηση σε αυτό της Έκθεσης της ΕΕΑ «δύναται να καταθέτει γραπτώς στο Φορέα τις παρατηρήσεις του επί της Έκθεσης».
2. Το Ίδρυμά μας έχει μελετήσει την Έκθεση Εξωτερικής Αξιολόγησης της Επιτροπής Εξωτερικής Αξιολόγησης (ΕΕΑ) (Έντυπο.300.1.1), αποτελούμενης από τους Καθηγητές κ. Σωτήριο Δεσπότη (ΕΚΠΑ), κ. Βασίλειο Τσίγκο (ΑΠΘ), κ. Κωνσταντίνο Κορναράκη (ΕΚΠΑ) και τον Φοιτητή κ. Γιώργο Χριστοδούλου (ΑΠΚυ). Με ιδιαίτερη ικανοποίηση έχουμε αναγνώσει τα πολύ θετικά στοιχεία των ευρημάτων της ΕΕΑ, για το υπό αξιολόγηση-πιστοποίηση προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών (ΠΣ) Θεολογίας της Σχολής μας. Θεωρούμε ότι τα ευρήματα της ΕΕΑ

(διαπιστώσεις, δυνατά σημεία, παρατηρήσεις και εισηγήσεις για βελτίωση) προκρίνουν πολύ θετικά το εν λόγω ΠΣ και η έκθεση της ΕΕΑ είναι σχεδόν διθυραμβική, αν εξαιρεθούν κάποια σχόλια, τα οποία όμως δεν αντανακλούν στην ποιότητα του ΠΣ, αλλά αποβλέπουν, μάλλον, σε καλοπροαίρετες εισηγήσεις, όπως αναφέρει η ΕΕΑ. Η ανεξάρτητη έκθεση εξωτερικής αξιολόγησης του ΠΣ αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη βελτίωση και τη σωστή λειτουργία του ΠΣ και συμβάλει στην αντικειμενική προσπάθεια για βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Ως εκ τούτου, το Ίδρυμά μας υιοθετεί όλες εκείνες τις εισηγήσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας του υπό αξιολόγηση ΠΣ και τεκμηριώνει στο παρόν έντυπο κατά πόσον έχουν γίνει οι δέουσες ενέργειες για τη βελτίωση της ποιότητας σε κάθε τομέα αξιολόγησης, σύμφωνα με τις οδηγίες του Φορέα ΔΙΠΑΕ.

3. Εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας τόσο στα μέλη της ΕΕΑ όσο και στον Φορέα ΔΙΠΑΕ, και δη τον λειτουργό κ. Κώστα Κωνσταντίνου, για την άψογη συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια της αξιολόγησης, που διεξήχθη κάτω από τις πρωτόγνωρες συνθήκες των υγειονομικών μέτρων για διαχείριση της αποφυγής διασποράς της τρέχουσας Πανδημίας. Θεωρούμε πολύ σημαντικό το γεγονός ότι ο Πρόεδρος της ΕΕΑ Καθηγητής κ. Σ. Δεσπότης συμμετείχε ως μέλος σε προηγούμενες ΕΕΑ, που συνέστησε ο Φορέας ΔΙΠΑΕ για την αξιολόγηση ΜΠΣ Θεολογίας στην Κύπρο, ενώ οι άλλοι δύο ακαδημαϊκοί μέλη της ΕΕΑ Καθηγητές κ. Β. Τσίγκος και κ. Κ. Κορναράκης συμμετείχαν ως μέλη στην προηγούμενη ΕΕΑ, που αξιολόγησε το ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ. Η συμμετοχή τους στην παρούσα ΕΕΑ και η πολύ θετική αποτίμηση του υπό αξιολόγηση ΠΣ Θεολογίας αποτελεί για τη Σχολή μας μεγάλη επιβράβευση και επιβεβαίωση του σημαντικού ακαδημαϊκού έργου που επιτελείται. Η συμμετοχή του Φοιτητή κ. Γιώργου Χριστοδούλου επιβεβαιώνει την αποτελεσματικότητα της Σχολής στη μέριμνα για τους φοιτητές.
4. Η Θ.Σ.Ε.Κ. είναι ιδιαίτερα ικανοποιημένη από την επισήμανση της ΕΕΑ, στην Εισαγωγή, ότι η Σχολή ανταποκρίθηκε σε «ό,τι ζητήθηκε από την Επιτροπή (πληροφορίες, απαντήσεις, αιτιολογήσεις) όλα απαντήθηκαν επαρκώς και τα έγγραφα προσκομίσθηκαν αμέσως».
5. Ευχαριστούμε την ΕΕΑ που χαρακτηρίζει την αποδοχή και συμμετοχή στη διαδικασία της Αξιολόγησης εκ μέρους του Ιδρύματος «*πλήρως ικανοποιητική*» και τη συνεργασία «*άψογη*».
6. Η ΕΕΑ στη Έκθεσή της δεν καταγράφει μόνο ευρήματα στις υποενότητες «Ευρήματα» αλλά καταγράφει ενίοτε και εισηγήσεις, τις οποίες υποχρεωθήκαμε να σχολιάσουμε, στον ίδιο χώρο. Στην προσπάθειά μας να ακολουθήσουμε τη δομή της Έκθεσης της ΕΕΑ και να ανταποκριθούμε πλήρως στα ευρήματα της Έκθεσης, καταθέτοντας γραπτώς στο Φορέα τις παρατηρήσεις μας επί της Έκθεσης, αναγκαστήκαμε, σε κάποιες ενότητες αξιολόγησης με εκτενή σχόλια της ΕΕΑ (όπως η ενότητα αξιολόγησης «*Σχεδιασμός και ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών*»), να καταθέσουμε εκτενείς απαντήσεις, για να τεκμηριώσουμε την ανταπόκριση του ιδρύματός μας και να διευκρινίσουμε συγκεκριμένες τοποθετήσεις της ΕΕΑ, που απαιτούσαν περαιτέρω διασαφήσεις ή για να εκφράσουμε τη διαφορετική μας άποψη. Παρόλο που κάποια θέματα συζητήθηκαν και απαντήθηκαν διεξοδικά κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης, η ΕΕΑ τα επαναφέρει στην Έκθεση και το ίδρυμά μας απαντά δεόντως, τεκμηριώνοντας γραπτώς τις θέσεις του επί των θεμάτων αυτών ή διευκρινίζοντας ποιο είναι το νομικό πλαίσιο στο οποίο εμπίπτουν οι αντίστοιχες αναφορές, καθώς κάποιες εισηγήσεις της ΕΕΑ δεν εδράζονται στο νομικό πλαίσιο που διέπει την κυπριακή τριτοβάθμια εκπαίδευση. Για ζητήματα, που επανέρχονται τα ίδια, σε άλλες ενότητες της Έκθεσης, γίνονται παραπομπές στις προηγούμενες απαντήσεις, για να αποφεύγονται οι κουραστικές επαναλήψεις.

Κατωτέρω, διατηρώντας τη δομή της Έκθεσης, παρουσιάζονται τα αντίστοιχα σχόλια της ΕΕΑ, τα οποία αντιγράφονται (με μαύρα γράμματα) από την Έκθεση Εξωτερικής Αξιολόγησης (Έντυπο.300.1.1), όπως ορίζουν οι οδηγίες και κατατίθενται τεκμηριωμένα οι ενέργειες που έχουν γίνει, ως απάντηση της Θ.Σ.Ε.Κ. (με μπλε γράμματα).

1. Πρόγραμμα Σπουδών και Σχεδιασμός και ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών Study programme and study programme's design and development (ESG 1.1, 1.2, 1.8, 1.9)

Ευρήματα (Findings)

Σύντομη περιγραφή της κατάστασης στο Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης (HEI), με βάση στοιχεία από την αίτηση εξωτερικής αξιολόγησης και ευρήματα από την επιτόπια επίσκεψη.

1.1 Πολιτική διασφάλισης ποιότητας

(ΘΕΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΕΑ)

Σημειώνονται με ευχαρίστηση τα θετικά σχόλια της ΕΕΑ αναφορικά με την Πολιτική Διασφάλισης Ποιότητας της Θ.Σ.Ε.Κ.

«Το ΠΣ της ΘΣΕΚ είναι δημόσια διαθέσιμο και η ποιότητά του διασφαλίζεται μέσω της συνεχούς αξιολόγησής του εκ μέρους της Επιτροπής Εσωτερικής Ποιότητας του Ιδρύματος. Το διδακτικό προσωπικό συμμετέχει στην αναθεώρηση της διδακτέας ύλης με βάση τα μαθησιακά αποτελέσματα αλλά και λαμβάνοντας τροφοδότηση από την αξιολόγηση των φοιτητών η οποία είναι ανώνυμη και υποβάλλεται σε σχετική ηλεκτρονική πλατφόρμα. Η φοιτητική συμμετοχή στα συλλογικά όργανα του Ιδρύματος συμβάλει και στη βελτίωση της λειτουργικότητας του ΠΣ.»

(ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΛΟΓΗ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ)

Αναφορικά με τη συμμετοχή των φοιτητών στα συλλογικά όργανα η ΕΕΑ σχολιάζει:

«Ωστόσο, η απουσία ψήφου στη λήψη αποφάσεων, όταν μάλιστα ορισμένες από αυτές αφορούν στον ανασχεδιασμό του ΠΣ, όσο και κατά την εκλογή νέων μελών διδακτικού προσωπικού ή την εξέλιξη αυτών περιορίζει τη δυναμική τους.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

- (α) **Δεν απουσιάζει η ψήφος των φοιτητών στη λήψη αποφάσεων στα συλλογικά όργανα που συμμετέχουν.** (Οι φοιτητές εκπροσωπούνται και συμμετέχουν με δικαίωμα ψήφου στο Συμβούλιο της Θ.Σ.Ε.Κ και στις Επιτροπές που προνοούνται από τη σχετική νομοθεσία ή/και σε επιπρόσθετες Επιτροπές, που συστήνει η Σχολή, με την έγκριση του Συμβουλίου, βάσει του Εσωτερικού της Κανονισμού.) Οι πληροφορίες για τη σύσταση των επιτροπών, στις οποίες μετέχουν και φοιτητές, βρίσκονται αναρτημένες στην ιστοσελίδα της Θ.Σ.Ε.Κ.: www.theo.ac.cy/διοίκηση/
- (β) Ο ανασχεδιασμός «η ανάπτυξη και αναθεώρηση» του ΠΣ γίνεται, βάσει της Κ.Δ.Π. 143/96, Κανονισμός 13.-(1), «από πρόσωπα που έχουν τα κατάλληλα ακαδημαϊκά προσόντα» και υπόκειται στον έλεγχο της Επιτροπής Εσωτερικής Ποιότητας, στην οποία εκπροσωπούνται οι φοιτητές, με δικαίωμα ψήφου, όπως και στις άλλες Επιτροπές της Θ.Σ.Ε.Κ. (όπως η Ακαδημαϊκή Επιτροπή). Βάσει της Κ.Δ.Π. 143/96 Κανονισμός, 14, «Η ακαδημαϊκή επιτροπή και το διδακτικό προσωπικό είναι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη των ακαδημαϊκών προγραμμάτων και έχουν την ευθύνη υλοποίησης και εποπτείας της γενικής πολιτικής της σχολής σχετικά με το αναλυτικό πρόγραμμα, τα ακαδημαϊκά προγράμματα και τα προγράμματα των επιμέρους μαθημάτων».
- (γ) Η εκλογή νέων μελών διδακτικού προσωπικού ή η εξέλιξη αυτών γίνεται χωρίς τη συμμετοχή φοιτητών, βάσει διαδικασίας που καθορίζεται από τον Εσωτερικό

Κανονισμό της Θ.Σ.Ε.Κ. και η οποία υιοθετεί τις πρότυπες αρχές που ακολουθεί το Πανεπιστήμιο Κύπρου και η σχετική νομοθεσία της Κύπρου.

(Το Πανεπιστήμιο Κύπρου θεωρείται από τον Νόμο για τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια ως Πρότυπο. Η Θ.Σ.Ε.Κ., παρόλο που δεν αποτελεί Ιδιωτικό Πανεπιστήμιο και δεν είναι υποχρεωμένη από το Νόμο να ακολουθεί το ΠΚ ως πρότυπο, έχει υιοθετήσει οικειοθελώς διαδικασίες, πρότυπα και αρχές του ΠΚ.

Για παράδειγμα αναφέρουμε ότι με την τροποποίηση Ν151(Ι)/2002 στον βασικό νόμο του ΠΚ καθορίστηκε ότι «Συμμετοχή εκπροσώπων φοιτητών στις εκλογές πρυτανικών αρχών 15Γ. Στις εκλογές για ανάδειξη Πρύτανη και Αντιπρυτάνεων, σύμφωνα με τα άρθρα 14 και 15, αντίστοιχα, μετέχουν και οι εκπρόσωποι των φοιτητών στα Συμβούλια Σχολών.» Ωστόσο με την τροποποίηση Ν46(Ι)/2006 διαγράφηκε η προηγούμενη τροποποίηση και πλέον (εδώ και 14 χρόνια), βάσει νόμου, οι εκπρόσωποι των φοιτητών δεν συμμετέχουν στις εκλογές πρυτανικών αρχών. Η Θ.Σ.Ε.Κ. ιδρύθηκε το 2015 και υιοθέτησε τα ισχύοντα πρότυπα.

Αναφορικά με την «Εκλογή, Αξιολόγηση και Ανέλιξη Ακαδημαϊκού Προσωπικού» ισχύουν οι Κ.Δ.Π. 36/96, Κ.Δ.Π. 145/01, Κ.Δ.Π. 65/2015, Κ.Δ.Π. 108/2020, που αποτελούν τους σχετικούς Κανονισμούς [του ΠΚ] – «Κανονισμοί με βάση τα άρθρα 22, 32 και 33» και εκδίδονται με την έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου – σε καμία περίπτωση δεν προνοείται συμμετοχή φοιτητών με δικαίωμα ψήφου «κατά την εκλογή νέων μελών διδακτικού προσωπικού ή την εξέλιξη αυτών».)

Η Θ.Σ.Ε.Κ. ιδρύθηκε το 2015 και υιοθέτησε τις ανωτέρω αρχές και πρότυπα που βρίσκονταν σε ισχύ από το 2015 έως σήμερα (2020) βάσει των οποίων δεν προνοείται συμμετοχή φοιτητών με δικαίωμα ψήφου «κατά την εκλογή νέων μελών διδακτικού προσωπικού ή την εξέλιξη αυτών». Η Θ.Σ.Ε.Κ. υπερασπίζεται την επιλογή της αυτή και, βάσει του ανωτέρω σκεπτικού, καθώς και βάσει του σχετικού νομικού πλαισίου, δεν μπορεί να υιοθετήσει την εισήγηση της ΕΕΑ αναφορικά με «την εκλογή νέων μελών διδακτικού προσωπικού ή την εξέλιξη αυτών».

(ΛΟΓΟΚΛΟΠΗ - ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ TURNITIN)

Αναφορικά με την αποφυγή της λογοκλοπής η ΕΕΑ σχολιάζει:

«Η ΘΣΕΚ προνοεί για την αποφυγή της λογοκλοπής αλλά δεν υπάρχει σχετικό λογισμικό (όπως το turnitin).»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

(α) Επιβεβαιώνεται ότι δεν υπάρχει ακόμα σχετικό λογισμικό σε χρήση. Λόγω της σταδιακής ανάπτυξης του ΠΣ, κατά την πρώτη πενταετία λειτουργίας της Σχολής και του ΠΣ, κρίθηκε ότι δεν καθίστατο άμεση προτεραιότητα η αγορά λογισμικού ελέγχου λογοκλοπής / πλαγιαρισμού (plagiarism) κ.λπ., καθώς ήταν δυνατόν να ασκείται ικανοποιητικός έλεγχος, όπως διαπίστωσε και η ΕΕΑ.

(β) Είναι γενικώς αποδεκτό ότι η ανίχνευση και αξιολόγηση πιθανής λογοκλοπής αποτελεί εν τέλει προϊόν της κρίσης του διδάσκοντα και όχι το αποτέλεσμα οποιουδήποτε αυτοματοποιημένου εργαλείου ανίχνευσης ομοιότητας κειμένου, που σίγουρα όμως είναι ένα βοηθητικό επιπλέον εργαλείο. Για το λόγο αυτό έχουν ήδη γίνει συζητήσεις και ενέργειες για την προμήθεια σχετικού λογισμικού μέσω της Κοινοπραξίας Κυπριακών

Βιβλιοθηκών (ΚΚυΒ). Η παραγγελία του συγκεκριμένου προγράμματος ολοκληρώθηκε στις 23/11/2020.

(γ) Μολονότι η Σχολή δεν διαθέτει ακόμη λογισμικό λογοκλοπής, στα περισσότερα μαθήματα οι φοιτητές καλούνται να υποβάλλουν τις απαιτούμενες εργασίες ηλεκτρονικά, μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας Moodle, κατά συνέπεια υπάρχει δυνατότητα ελέγχου, εν μέρει τουλάχιστον, μέσω της χρήσης λογισμικών λογοκλοπής που διατίθενται ελεύθερα στο διαδίκτυο.

1.2 Σχεδιασμός, έγκριση, συνεχής παρακολούθηση και αναθεώρηση

(ΘΕΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΕΑ)

Σημειώνονται με ευχαρίστηση τα πολύ θετικά σχόλια της ΕΕΑ αναφορικά με τον σχεδιασμό την έγκριση, τη συνεχή παρακολούθηση και αναθεώρηση του προγράμματος σπουδών.

«Το ΠΣ έχει σχεδιαστεί επί τη βάσει γενικών στόχων που ανταποκρίνονται στη θεσμική στρατηγική του Ιδρύματος και έχουν σαφή μαθησιακά αποτελέσματα.»

«Η προοπτική του ΠΣ («Γ. Ικανότητες») είναι προσανατολισμένη σε αξίες, οι οποίες προάγουν τον πολιτισμό (σεβασμός στην ιερότητα του ανθρωπίνου προσώπου ανεξαρτήτως φύλου, καταγωγής, γλώσσας και πολιτισμού, προαγωγή ελεύθερης, παραγωγικής και επαγωγικής σκέψης κ.λπ.).»

«Η ποιότητα του ΠΣ διασφαλίζεται από την Εσωτερική Επιτροπή Αξιολόγησης η οποία, κατά την κρίση της Επιτροπής, καταβάλλει όλες τις δυνατές προσπάθειες βελτιστοποίησης του Προγράμματος (λαμβάνοντας υπόψη τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας, τον φόρτο εργασίας των μαθητών, την εξέλιξη και την ολοκλήρωση, την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών αξιολόγησης των μαθητών, τις προσδοκίες των μαθητών, τις ανάγκες και την ικανοποίηση σε σχέση με το πρόγραμμα). Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης του ΠΣ είναι ικανοποιημένη από τις προσπάθειες που μέχρι τούδε έχουν ληφθεί...»

«Σε ό,τι αφορά τη δομή του ΠΣ η Θ.Σ.Ε.Κ., κατά την κρίση της νυν Εξωτερικής Επιτροπής Αξιολόγησης, ακολούθησε σε μεγάλο βαθμό τις υποδείξεις της προηγούμενης Εξωτερικής Επιτροπής Αξιολόγησης κατά την πρώτη αξιολόγησή της (12.2016) αλλά απομένουν κάποιες επιπλέον βελτιωτικές επεμβάσεις.»

«Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση, το ΠΣ αντικατοπτρίζει τους τέσσερις σκοπούς της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης (προετοιμασία για βιώσιμη απασχόληση, προσωπική ανάπτυξη, προετοιμασία για τη ζωή ως ενεργών πολιτών στις δημοκρατικές κοινωνίες, ανάπτυξη και συντήρηση, μέσω της διδασκαλίας, της μάθησης και της έρευνας, μιας ευρείας, προηγμένης βάσης γνώσεων).»

«Όπως αποδεικνύεται από την εφαρμογή του υφιστάμενου ΠΣ, ο σχεδιασμός του είναι τέτοιος ώστε το περιεχόμενο των εξετάσεων και των εργασιών να αντιστοιχεί στο επίπεδο του προγράμματος και τον αριθμό ECTS και να διασφαλίζεται ότι ο πραγματικός φόρτος εργασίας των μαθητών είναι σύμφωνος με το φόρτο εργασίας που εκφράζεται από το ECTS.»

«Από τη μελέτη της περιγραφής των μαθημάτων και τη συζήτηση με το διδακτικό προσωπικό η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης πείστηκε ότι το περιεχόμενο και η παράδοση του προγράμματος αντιστοιχούν στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) και αναθεωρείται τακτικά υπό το φως των προσφάτων ερευνών στον

θεολογικό κλάδο, διασφαλίζοντας έτσι ότι το πρόγραμμα είναι πάντοτε ενημερωμένο...».

«...η ΕΕΑ κρίνει ότι το περιεχόμενο και οι στόχοι του ΠΣ είναι σύμφωνοι μεταξύ τους...»

Η Θ.Σ.Ε.Κ. είναι ιδιαίτερα ικανοποιημένη από τα ανωτέρω σχόλια, που διαπιστώνουν τη συμμόρφωσή της, σε μεγάλο βαθμό, με τις υποδείξεις της προηγούμενης ΕΕΑ, κατά την πρώτη αξιολόγησή του ΠΣ Θεολογίας (5.12.2016), και τα οποία αποτιμούν, τόσο θετικά, την έγκριση, τη συνεχή παρακολούθηση και αναθεώρηση του ΠΣ.

*Αναφορικά με τον σχεδιασμό την έγκριση, τη συνεχή παρακολούθηση και αναθεώρηση του προγράμματος σπουδών η ΕΕΑ καταγράφει στην παρούσα υποενότητα «Ευρήματα» μια σειρά από επισημάνσεις και προβληματισμούς που αποσκοπούν στη βελτίωση του ΠΣ, κατά την κρίση της ΕΕΑ. Το ίδρυμά μας υποδέχεται θετικά όλες τις εισηγήσεις για βελτιωτικές επεμβάσεις, **υιοθετώντας την** πλειοψηφία των εισηγήσεων, **ανασκευάζει** συγκεκριμένες εντυπώσεις που δημιουργούνται, με βάση τα σχόλια και την κρίση της ΕΕΑ, και **αιτιολογεί** τις επιλογές του:*

(ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΙΚΟΝΑ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ)

«Η Επιτροπή, ωστόσο, θεωρεί ότι, όπως είχε επισημανθεί και στην προηγούμενη αξιολόγηση της ΘΣΕΚ (2016), η πρόταξη ως πρώτου σκοπού του ΠΣ της προετοιμασίας «θεολογικά καταρτισμένων και εμπνευσμένων κληρικών για να στελεχώνουν την Εκκλησία της Κύπρου ειδικότερα, αλλά και γενικότερα τη Χριστιανική Ορθόδοξη Εκκλησία» δίδει άλλη εικόνα και προοπτική της Σχολής διότι προηγείται του σκοπού «προετοιμασίας υποψηφίων επιστημόνων της Θεολογίας, αλλά και συναφών επιστημών (απαιτείται συντακτική διόρθωση της παρενθετικής πρόταξης), οι οποίοι θα συνεχίσουν τις ακαδημαϊκές σπουδές τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο» με αποτέλεσμα να δημιουργείται η εντύπωση ότι πρόκειται για Σχολή η οποία στοχεύει στη διαμόρφωση ικανών κληρικών ή συνιστά τμήμα ποιμαντικής επιμόρφωσης και όχι επιστημονική τοιαύτη. Επομένως, αν και η ΕΕΑ κρίνει ότι το περιεχόμενο και οι στόχοι του ΠΣ είναι σύμφωνοι μεταξύ τους, εντούτοις απαιτείται καλύτερος εστιασμός στο βασικό προσδοκώμενο και μεγαλύτερη σαφήνεια (λ.χ. «θεολογικά» κατηρτισμένος κληρικός θεωρείται και αυτός που έχει ικανοποιητικές γνώσεις θεολογίας - και βεβαίως δεν σημαίνει υποχρεωτικά ότι είναι «εμπνευσμένος κληρικός» - ο υποψήφιος διδάκτορας όμως πρέπει να διαθέτει πιο ειδικά προσόντα). Εκτός, βεβαίως, εάν η ΘΣΕΚ προτίθεται, στο εγγύς μέλλον, να προχωρήσει σε ένα ΠΣ το οποίο θα έχει κοινή αφετηρία (μαθήματα υποδομής: γλωσσικά, δεξιοτήτων κ.λπ.) και στο τρίτο έτος θα διαχωρίζεται σε, τρόπον τινά, Ποιμαντικό και Θεολογικό.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

(α) Η ΕΕΑ σχολιάζει τον «Σκοπό του προγράμματος σπουδών», όπως αυτός προτάσσεται από το Ίδρυμά μας στο Μέρος Β.1. του εντύπου 200.1 «Αίτηση για αξιολόγηση – πιστοποίηση Προγράμματος Σπουδών» και αναπτύσσεται όπως πιο κάτω:

«Το Πρόγραμμα Σπουδών σκοπό έχει να προετοιμάσει:

- (α) θεολογικά καταρτισμένους και εμπνευσμένους κληρικούς για να στελεχώνουν την Εκκλησία της Κύπρου ειδικότερα, αλλά και γενικότερα τη Χριστιανική Ορθόδοξη Εκκλησία,*
- (β) θεολόγους εκπαιδευτικούς για να στελεχώνουν επάξια τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ως συνειδητά μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας,*
- (γ) ικανά στελέχη που να μπορούν να προσφέρουν θεολογικό, ποιμαντικό και κοινωνικό έργο και να εργάζονται σε εκκλησιαστικούς ή κοινωφελείς οργανισμούς,*
- (δ) υποψηφίους επιστήμονες της Θεολογίας, αλλά και συναφών επιστημών, οι οποίοι θα συνεχίσουν τις ακαδημαϊκές σπουδές τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο.»*

Ο σκοπός του ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ., που αναλύεται σε τέσσερις πυλώνες/άξονες, δεν θα έπρεπε να επιτρέπει «να δημιουργείται η εντύπωση ότι πρόκειται για Σχολή η οποία στοχεύει στη διαμόρφωση ικανών κληρικών ή συνιστά τμήμα ποιμαντικής επιμόρφωσης και όχι επιστημονική τοιαύτη».

Η Θ.Σ.Ε.Κ. διευκρινίζει (όπως διευκρίνισε σαφέστατα και εκτενέστερα στην «Απάντηση» στην προηγούμενη αξιολόγηση [2016] του ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ.) ότι η ίδια δεν είναι ιερατική σχολή, ούτε συνιστά τμήμα ποιμαντικής επιμόρφωσης. Η Θ.Σ.Ε.Κ. αποτελεί **σαφέστατα** ένα Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης (Higher Education Institution) που προσφέρει ένα αξιολογημένο-πιστοποιημένο πρόγραμμα σπουδών Θεολογίας και απονέμει Πτυχίο Θεολογίας αναγνωρισμένο από το ΚΥ.Σ.Α.Τ.Σ. ως τίτλο ισότιμο και αντίστοιχο προς Πτυχίο πανεπιστημιακού επιπέδου στον κλάδο/ειδίκευση Θεολογίας, όπως ορίζεται από τους σχετικούς κανονισμούς. Η Εκκλησία της Κύπρου συντηρεί ξεχωριστά, από το 1949, την Ιερατική Σχολή «Απόστολος Βαρνάβας», «η οποία στοχεύει στη διαμόρφωση ικανών κληρικών», ενώ η «ποιμαντική επιμόρφωση» του ιερού κλήρου αποτελεί ευθύνη και μέριμνα των επαρχιούχων επισκόπων της (Αρχιεπισκοπικής περιφέρειας και των Μητροπολιτικών περιφερειών) και δεν εμπίπτει μέσα στην «Αποστολή και Εκπαιδευτική Φιλοσοφία» της Θ.Σ.Ε.Κ. Βέβαια, η Θ.Σ.Ε.Κ. χρηματοδοτείται από την Εκκλησία της Κύπρου και ανήκει σε αυτήν. Συνεπώς, θα έπρεπε να ήταν απόλυτα αποδεκτό και αναμενόμενο να υπάρχει ένας πυλώνας/άξονας που να αφορά σε κληρικούς.

Στον σκοπό του ΠΣ θεολογίας δεν υπάρχει ένα μόνο «βασικό προσδοκώμενο» (όπως σημειώνει η ΕΕΑ) αλλά τέσσερα. Δεν προκρίνεται, δηλαδή, ένας πυλώνας/ άξονας εις βάρος των υπολοίπων. Ένας από τους τέσσερις πυλώνες/άξονες του σκοπού του ΠΣ Θεολογίας, στον οποίο επικεντρώνεται η ΕΕΑ και τον καταγράφει ως «βασικό προσδοκώμενο», είναι *το Πρόγραμμα Σπουδών να προετοιμάσει: «θεολογικά καταρτισμένους και εμπνευσμένους κληρικούς για να στελεχώνουν την Εκκλησία της Κύπρου ειδικότερα, αλλά και γενικότερα τη Χριστιανική Ορθόδοξη Εκκλησία»*. Συμφωνούμε με τη σημείωση της ΕΕΑ ότι «λ.χ. «θεολογικά» κατηρτισμένος κληρικός θεωρείται και αυτός που έχει ικανοποιητικές γνώσεις θεολογίας - και βεβαίως δεν σημαίνει υποχρεωτικά ότι είναι «εμπνευσμένος κληρικός» - ο υποψήφιος διδάκτορας όμως πρέπει να διαθέτει πιο ειδικά προσόντα». Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι το ΠΣ δεν θα πρέπει να στοχεύει (πέρα από το να προετοιμάσει «θεολογικά» κατηρτισμένους κληρικούς) να προετοιμάσει *«και εμπνευσμένους κληρικούς»*, που τόσο μεγάλη ανάγκη τους έχει η εκκλησία και η κοινωνία σήμερα.

Η ουσία της συζήτησης εδώ θα μπορούσε να εστιαστεί στο κατά πόσον το συγκεκριμένο ΠΣ διαθέτει εκείνα τα στοιχεία που θα μπορούσαν να υλοποιήσουν αυτή τη στόχευση. Η Θ.Σ.Ε.Κ. πιστεύει ότι τα διαθέτει. Πιστεύει ότι η στόχευση αυτή ανταποκρίνεται στην **«Αποστολή και Εκπαιδευτική Φιλοσοφία»** του ιδρύματος και επιδιώκει να εμπνεύσει

όλους τους φοιτητές της: μέσα από τα μαθήματα του ΠΣ, μέσα από την οργάνωση και ανάπτυξη του ΠΣ, μέσα από την ακαδημαϊκή και κοινωνική εμπειρία που προσφέρεται στη Σχολή, μέσα από τη λειτουργική ζωή (λατρευτικές ακολουθίες που διοργανώνει η Σχολή), μέσα από το κοινωνικό έργο που επιτελείται, μέσα από τις παράπλευρες ακαδημαϊκές δραστηριότητες (μελέτη πεδίου, πολιτιστικό μεσημέρι/απόβραδο) κ.λπ. Αποτελεί στόχευση του ΠΣ και της Σχολής να εμπνεύσει τους φοιτητές της και όχι μόνο να τους παρέχει «ικανοποιητικές γνώσεις θεολογίας». Κάποιοι από τους φοιτητές είναι ήδη κληρικοί (ποσοστό 22.33% των εγγεγραμμένων φοιτητών). Συνεπώς, ναι, η Θ.Σ.Ε.Κ. επιδιώκει αυτοί οι κληρικοί να είναι εμπνευσμένοι και να αποτελούν ηγετικά στελέχη της Εκκλησίας στο ενοριακό τους έργο.

Θεωρούμε ότι δεν αλλάζει κάτι ουσιαστικό στη στόχευση της Θ.Σ.Ε.Κ. εάν αλλάξει η σειρά με την οποία παρατίθενται οι τέσσερις πυλώνες/άξονες. Συνεπώς, αποδεχόμαστε τις εισηγήσεις της ΕΕΑ ως προς τη σειρά με την οποία παρατίθενται τα τέσσερα βασικά προσδοκώμενα του ΠΣ Θεολογίας.

Η ανωτέρω σειροθέτηση των πυλώνων/αξόνων του σκοπού δεν συνιστά ιεραρχική προτεραιότητα που να επιτρέπει τη δημιουργία της εντύπωσης «ότι πρόκειται για Σχολή η οποία στοχεύει στη διαμόρφωση ικανών κληρικών ή συνιστά τμήμα ποιμαντικής επιμόρφωσης και όχι επιστημονική τοιαύτη» ή την εξαγωγή αλλότριου συμπεράσματος. Η αρίθμηση των πυλώνων/αξόνων δεν ακολουθεί την σειρά προτεραιότητας. Όλοι οι αναγραφόμενοι πυλώνες/άξονες είναι ίσης τιμής και αξίας ανεξαιρέτως εάν αυτοί καταγράφονται αριθμητικά στην α΄ ή β΄ θέση. Η ακαδημαϊκή, επιστημονική και θεολογική σκοποθεσία της ΘΣΕΚ ήταν, είναι και παραμένει ο ύψιστος γνώμονας ίδρυσης και λειτουργίας του ΠΣ.

Προς αποφυγή παρερμηνειών το ίδρυμά μας αναδιαμορφώνει τον «Σκοπό του προγράμματος σπουδών», ευθυγραμμιζόμενο με τις υποδείξεις της ΕΕΑ, ως ακολούθως:

«Το Πρόγραμμα Σπουδών σκοπό έχει να προετοιμάσει:

- (α) επιστήμονες της Θεολογίας, υποψηφίους για να συνεχίσουν τις ακαδημαϊκές σπουδές τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο (στη Θεολογία αλλά και σε συναφείς επιστήμες),*
- (β) θεολόγους εκπαιδευτικούς, για να στελεχώνουν επάξια τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ως συνειδητά μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας,*
- (δ) ικανά στελέχη, που να μπορούν να προσφέρουν θεολογικό, ποιμαντικό και κοινωνικό έργο και να εργάζονται σε εκκλησιαστικούς ή κοινωφελείς οργανισμούς,*
- (γ) θεολογικά καταρτισμένους και εμπνευσμένους κληρικούς, για να στελεχώνουν την Εκκλησία της Κύπρου ειδικότερα, αλλά και γενικότερα τη Χριστιανική Ορθόδοξη Εκκλησία.»*

Ο «Σκοπός του ΠΣ» Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ. γίνεται έτσι κατά πολύ όμοιος με τον σκοπό του ΠΣ Θεολογίας του ΑΠΘ, όπως αυτός καταγράφεται στην απόφαση 423/20-06-2014 της Συνέλευσης του Τμήματος Θεολογίας. (https://www.theo.auth.gr/sites/default/files/odigos_PPS_23_3_2020.pdf)

«Βασικός στόχος είναι να προετοιμάσει

- θεολόγους εκπαιδευτικούς για να στελεχώσουν τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,*
- θεολογικά καταρτισμένους κληρικούς για να στελεχώσουν την Εκκλησία,*
- στελέχη που να μπορούν να προσφέρουν κοινωνικό έργο και να εργαστούν σε πολιτιστικούς ή εκκλησιαστικούς οργανισμούς,*
- επιστήμονες ικανούς τόσο να μελετούν τη χριστιανική και ιδιαίτερα την Ορθόδοξη Θεολογία όσο και γενικότερα την ποικιλομορφία του θρησκευτικού φαινομένου.»*

(ΔΥΣΑΝΑΛΟΓΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΡΡΕΝΩΝ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ)

Η ΕΕΑ προβληματίζεται για την «αριθμητική δυσαναλογία μεταξύ αρρένων και θηλέων» την οποία (λανθασμένα) συσχετίζει με την ιεράρχηση της στόχευσης του ΠΣ και η οποία επανέρχεται ως σχόλιο μέσα στην Έκθεση, αρκετές φορές σε άλλους τομείς αξιολόγησης. Αναγράφει:

«Τους προβληματισμούς αυτούς ενισχύει και η σαφής αριθμητική δυσαναλογία μεταξύ αρρένων και θηλέων, ένα ζήτημα το οποίο πρέπει να προσεχθεί (τόσο ως προς τις δράσεις που πρέπει να αναληφθούν ώστε να αλλάξει αυτή η κατάσταση, όσο και ως προς την ειδική πρόνοια, λεπτομερώς προσδιορισμένη, για το πώς οι γυναίκες φοιτήτριες μπορούν να βρίσκουν εργασία, πλην της εκπαίδευσής, και σε εκκλησιαστικούς χώρους).»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

(α) Η ΘΣΕΚ ενθαρρύνει, παρέχει ευκαιρίες για θεολογικές σπουδές, ανοίγει προοπτικές εργοδότησης σε άνδρες και γυναίκες ισότιμα, με σεβασμό στη διαφορά των φύλων, με πλήρη διαφάνεια και τηρώντας ευλαβικά όλες τις δημοκρατικές διαδικασίες. Δεν κάνει καμία απολύτως διάκριση μεταξύ των δύο φύλων. Η «αριθμητική δυσαναλογία μεταξύ αρρένων και θηλέων» την οποία επισημαίνει η ΕΕΑ δεν οφείλεται σε παράγοντες που εξαρτώνται από το Ίδρυμα, όπως δεν οφείλεται σε παράγοντες που σχετίζονται με την ποιότητα του ΠΣ, αλλά ούτε κρίνεται ότι επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του ΠΣ Θεολογίας που προσφέρει η Σχολή. Η δυσαναλογία αυτή αντικατοπτρίζει το ενδιαφέρον των δύο φύλων και την τάση των κυπρίων για θεολογικές σπουδές, όπως θα καταδείξουμε πιο κάτω. Σημαντικό είναι αυτό που η ίδια η ΕΕΑ έχει επισημάνει ότι:

«Η προοπτική του ΠΣ («Γ. Ικανότητες») είναι προσανατολισμένη σε αξίες, οι οποίες προάγουν τον πολιτισμό (σεβασμός στην ιερότητα του ανθρωπίνου προσώπου ανεξαρτήτως φύλου, καταγωγής, γλώσσας και πολιτισμού, προαγωγή ελεύθερης, παραγωγικής και επαγωγικής σκέψης κ.λπ.).»

(β) Ενδεικτική είναι η πληροφόρηση που μας παρείχε, κατόπιν αιτήματός μας, η Υπηρεσία Εξετάσεων του ΥΠΠΑΝ, με στατιστικά στοιχεία για την αναλογία υποψηφίων αρρένων και θηλέων στις εξετάσεις για πρόσβαση στις Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης στο ΠΣ Θεολογίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στις τελευταίες εξετάσεις δεκατέσσερα (14) άτομα επέλεξαν τις Θεολογικές Σχολές ΕΚΠΑ και ΑΠΘ εκ των οποίων μόνο τρία (3) ήταν γένους θηλυκού (ποσοστά: 78.57% άρρενες, 21.43% θήλεις).

Αιτήσεις για τις Σχολές Θεολογίας Ελλάδας
ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ (ΑΘΗΝΑ) 101 ΕΚΠΑ
ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ) 103 ΑΠΘ

Έτος	Σύνολο	Αγόρια	%	Κορίτσια	%
2018	15	10	66.66	5	33.33
2019	14	11	78.57	3	21.43
2020	14	11	78.57	3	21.43
ΣΥΝΟΛΑ	43	32	74.42	11	25.58

Πηγή: Υπηρεσία Εξετάσεων του ΥΠΠΑΝ (κατόπιν αιτήματος της Θ.Σ.Ε.Κ.)

Συνεπώς, το φαινόμενο που διαπιστώνει η ΕΕΑ στα «Ευρήματα» ισχύει μεν, αλλά επιβεβαιώνει μια εγγενή και διαχρονική αναλογία μεταξύ αρρένων και θηλέων, στην Κύπρο, που επιλέγουν να σπουδάσουν Θεολογία και όχι μια αδυναμία του ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ. Σημειώνουμε εμφαντικά ότι αυτή η αριθμητική δυσαναλογία μεταξύ αρρένων και θηλέων στην επιλογή θεολογικών σπουδών υφίσταται εδώ και αρκετά χρόνια στην Κύπρο (δεκαετίες). Ο κατάλογος υποψηφίων φοιτητών στις Θεολογικές Σχολές της Ελλάδας (ΕΚΠΑ – ΑΠΘ) επιβεβαιώνει τον αριθμό των αρρένων να υπερτερεί σε αυτό των θηλέων.

(γ) Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από τους δεκαεπτά (17) αποφοίτους μας του 2019 οκτώ (8) ήταν κληρικοί (ιερείς), ποσοστό 47.06%, ενώ εννιά (9) ήταν λαϊκά μέλη της εκκλησίας, ποσοστό 52.94%. Από τα εννιά (9) λαϊκά μέλη τρεις (3) ήταν γυναίκες, ποσοστό **33.33%** και έξι (6) ήταν άνδρες, ποσοστό **66.66%**. Συνολικά οι γυναίκες αποτελούσαν το 17.64% των αποφοίτων. Από τους δέκα (10) αποφοίτους του 2020 πέντε (5) ήταν κληρικοί (ιερείς), ποσοστό 50%, ενώ πέντε (5) ήταν λαϊκά μέλη της εκκλησίας, ποσοστό 50%. Από τα πέντε (5) λαϊκά μέλη δύο (2) ήταν γυναίκες, ποσοστό **40%** και τρεις (3) ήταν άνδρες, ποσοστό **60%**. Συνολικά οι γυναίκες αποτελούσαν το 20% των αποφοίτων.

- Εκείνο που είναι σημαντικό να εντοπίσει κανείς εδώ είναι ότι η αναλογία μεταξύ αρρένων και θηλέων από την Κύπρο που φοιτούν στη Θ.Σ.Ε.Κ. δεν διαφέρει σημαντικά από την αναλογία μεταξύ αρρένων και θηλέων από την Κύπρο που επιλέγουν τις Θεολογικές Σχολές της Ελλάδας (ΕΚΠΑ και ΑΠΘ). Μάλιστα, για την τρέχουσα ακαδημαϊκή χρονιά, τα τρία (3) κορίτσια (στον Πίνακα της Υπηρεσίας εξετάσεων του ΥΠΠΑΝ) επέλεξαν μόνο το ΑΠΘ και κανένα δεν επέλεξε το ΕΚΠΑ. Αυτό όμως δεν πρέπει κατ' ουδένά λόγο να σημαίνει ότι χρειάζεται να αλλάξει η στοχοθεσία των Θεολογικών Σχολών ΕΚΠΑ και ΑΠΘ για να προσελκύσουν περισσότερα κορίτσια από την Κύπρο ή να αναληφθούν δράσεις «ώστε να αλλάξει αυτή η κατάσταση», ή να λάβουν τα Πανεπιστήμια ΕΚΠΑ και ΑΠΘ «ειδική πρόνοια, λεπτομερώς προσδιορισμένη, για το πώς οι γυναίκες φοιτήτριες μπορούν να βρίσκουν εργασία, πλην της εκπαιδευσεως, και σε εκκλησιαστικούς χώρους)».
- Η ίδρυση και λειτουργία της ΘΣΕΚ, από το 2015, παρέχει τη δυνατότητα όχι μόνο σε νέες αλλά και σε εργαζόμενες γυναίκες ή μητέρες να υλοποιήσουν ένα μεγάλο τους όνειρο και πόθο, να σπουδάσουν Θεολογία στην Κύπρο.
- Η δημιουργία Θεολογικής Σχολής στην Κύπρο έχει δώσει μια ξεχωριστή δυνατότητα σε σημαντικό ποσοστό κληρικών, κατ' έτος, να παρακολουθήσουν διά ζωής το τετραετές ΠΣ Θεολογίας και να αποκτήσουν θεολογική κατάρτιση. Για πολλούς από αυτούς, λόγω οικογενειακών και ενοριακών υποχρεώσεων, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο έως αδύνατο να φοιτήσουν στις Θεολογικές Σχολές των Πανεπιστημίων ΕΚΠΑ και ΑΠΘ. Πολλοί δε από αυτούς, που φοίτησαν ή φοιτούν στις Θεολογικές Σχολές των Πανεπιστημίων ΕΚΠΑ και ΑΠΘ, περιορίζονται, στην συντριπτική τους πλειοψηφία, σε απλή παρουσία στις τελικές εξετάσεις, χωρίς καν να γνωρίζουν έστω και κατ' όψιν τον διδάσκοντα καθηγητή, αφού δεν παρευρέθηκαν ποτέ σε παράδοση μαθήματος, όπως μαρτυρούν οι ίδιοι αλλά και ακαδημαϊκοί μας συνεργάτες, που έχουν αυτή την εμπειρία. Στη Θ.Σ.Ε.Κ. η παρουσία είναι υποχρεωτική.
- Είναι σημαντικό επίσης να διαπιστώσει κανείς ότι, εξαιρουμένων των κληρικών, η αναλογία γυναικών και ανδρών στη Θ.Σ.Ε.Κ., που προέρχονται από τις τάξεις των λαϊκών μελών της Εκκλησίας, είναι **40% (γυναίκες)** προς **60% (άνδρες)**.

(δ) Συγκρίνοντας την αριθμητική αναλογία, μεταξύ αρρένων και θηλέων αποφοίτων της Θ.Σ.Ε.Κ. που θα μπορούσαν να αναζητήσουν εργασία στη δημόσια εκπαίδευση, μαζί με τα ποσοστά αρρένων και θηλέων καθηγητών θρησκευτικών, που ήδη εργάζονται στη δημόσια εκπαίδευση, μπορεί κανείς εύκολα να διαπιστώσει ότι στην πραγματικότητα η αναλογία αρρένων και θηλέων αποφοίτων της Θ.Σ.Ε.Κ. [**40% (γυναίκες) προς 60% (άνδρες)**], που θα διεκδικούσαν διορισμό στη δημόσια εκπαίδευση, αντικατοπτρίζει την αναλογία ανδρών/γυναικών καθηγητών θρησκευτικών στα Γυμνάσια και Λύκεια της Κύπρου σήμερα.

- Αν μελετήσει κανείς τους πρόσφατους πίνακες των εν υπηρεσία καθηγητών Θρησκευτικών στη δημόσια Μέση Εκπαίδευση της Κύπρου (όπως είναι αναρτημένοι στην ιστοσελίδα της Επιτροπής Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (ΕΕΥ) – [Μονάδες Μέση Γενικής / ημερομηνία αρχείου 23/3/2020](#)) διαπιστώνει ότι η ανωτέρω αναλογία **40% γυναίκες προς 60% άνδρες** υπάρχει και στο ανθρώπινο δυναμικό καθηγητών Θρησκευτικών στη δευτεροβάθμια Δημόσια Εκπαίδευση. Παρατηρείται ότι από σύνολο 234 εγγεγραμμένων καθηγητών Θρησκευτικών 140 είναι άνδρες, ποσοστό **59.82%** ενώ 94 είναι γυναίκες, ποσοστό **40.18%**. Εάν συνυπολογιστεί ο πολύ μεγάλος αριθμός κυπρίων κληρικών που είναι απόφοιτοι θεολογικών σχολών αλλά επέλεξαν να εργάζονται σε ενορίες και δεν επεδίωξαν διορισμό στη δημόσια εκπαίδευση, τότε εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι **η εικόνα που παρουσιάζει η Θ.Σ.Ε.Κ. ως αριθμητική αναλογία μεταξύ αρρένων και θηλέων αποτυπώνει ουσιαστικά την κυπριακή πραγματικότητα.**

(ε) Ως προς την έκκληση της ΕΕΑ προς της Θ.Σ.Ε.Κ. για «τις δράσεις που πρέπει να αναληφθούν» «ως προς την ειδική πρόνοια, λεπτομερώς προσδιορισμένη, για το πώς οι γυναίκες φοιτήτριες μπορούν να βρίσκουν εργασία, πλην της εκπαίδευσως, και σε εκκλησιαστικούς χώρους» παρά την αναζήτηση εκ μέρους μας δεν εντοπίσαμε παρόμοια «ειδική πρόνοια, λεπτομερώς προσδιορισμένη» στις ιστοσελίδες των Πανεπιστημίων από τα οποία προέρχονται τα μέλη της ΕΕΑ

Η Θ.Σ.Ε.Κ. θεωρεί ότι το ΠΣ Θεολογίας αποσκοπεί να προετοιμάσει αποφοίτους (άνδρες και γυναίκες) που, πέρα από την εργασία στην εκπαίδευση, να έχουν προετοιμαστεί ως

«ικανά στελέχη που να μπορούν να προσφέρουν θεολογικό, ποιμαντικό και κοινωνικό έργο και να εργάζονται σε εκκλησιαστικούς ή κοινωφελείς οργανισμούς».

Δεν είναι κατανοητό ποια είναι η πρόταση της ΕΕΑ για τα είδη δράσεων που πρέπει να αναλάβει η Θ.Σ.Ε.Κ. ή κατά πόσον υπάρχουν σχετικές δράσεις που έχουν αναληφθεί από τα αντίστοιχα Τμήματα Θεολογίας των ελληνικών πανεπιστημίων, από τα οποία θα μπορούσαμε να αντλήσουμε παραδείγματα. Εξ άλλου, αν μελετήσει κανείς την ιστοσελίδα λ.χ. του Τμήματος Θεολογίας του ΕΚΠΑ, για να δει τις επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων του Τμήματος Θεολογίας, θα διαπιστώσει ότι προβάλλονται ως επιλογές οι εξής: «Α΄ Εκπαίδευση», «Β΄ Εκκλησιαστική ιεραρχία» και (επαγγελματική ενότητα) «Γ΄ Διοίκηση – Κοινωνικές Υπηρεσίες – Πολιτισμός», χωρίς να γίνεται καμιά ξεχωριστή αναφορά στην εργοδότηση γυναικών ή «το πώς οι γυναίκες φοιτήτριες μπορούν να βρίσκουν εργασία, πλην της εκπαίδευσως, και σε εκκλησιαστικούς χώρους». (Βλ. <http://www.theol.uoa.gr/d.html>). Το ίδιο διαπιστώνεται στον Οδηγό Σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευτολογίας, του ΕΚΠΑ, σ.27 (https://drive.google.com/file/d/16UVNFn1t_k7BsWrBDjg1_hEjUaa3y7S1/view).

Στην ιστοσελίδα, αντίστοιχα, του Τμήματος Θεολογίας του ΑΠΘ, γίνεται γενικά παραπομπή στο «Γραφείο Διασύνδεσης Σπουδών και Σταδιοδρομίας» του Πανεπιστημίου, χωρίς καμιά ειδική πρόνοια για γυναίκες.

(στ) Επιπρόσθετα, για τις δράσεις που θα μπορούσαν να αναληφθούν, η Θ.Σ.Ε.Κ. σημειώνει ότι βάσει του Άρθρου 28 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας:

«1. Πάντες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, της διοικήσεως και της δικαιοσύνης και δικαιούνται να τύχωσι ίσης προστασίας και μεταχειρίσεως.»

Στην κυπριακή δικονομία υπάρχει σχετική εκδικασμένη υπόθεση [Loizidou v. Republic (1983) 3 CLR 1084] όπου έγινε χρήση του ανωτέρου άρθρου του συντάγματος για να καταδικαστεί η εισδοχή στην Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου από χωριστούς πίνακες επιτυχόντων αρρένων και θηλέων. Συνεπώς, εστιάζουμε στην υλοποίηση της διακηρυγμένης θέσης της Σχολής ότι «*οι υποψήφιοι εισάγονται στη βάση των ακαδημαϊκών τους προσόντων, ανεξάρτητα από το φύλο, τη φυλή, την εθνική καταγωγή, το χρώμα ή τη θρησκεία*», ώστε να θεωρούνται περιττοί επιμέρους στόχοι για προσέλκυση περισσότερων θηλέων για εξισορρόπηση των δύο φύλων στο ΠΣ.

(ζ) Το ίδρυμά μας, πάντως, σημειώνει τον προβληματισμό της ΕΕΑ, καθώς και το γεγονός ότι η ΕΕΑ επαναφέρει το ζήτημα αυτό σε άλλα σημεία της Έκθεσης, κατ' επανάληψιν, αιτιολογώντας και με άλλους λόγους την επαναφορά του. Αναφέρει λ.χ. κατωτέρω ότι:

«Η εξομοίωση του κύρους της ΘΣΕΚ με Πανεπιστήμια που έχουν εμπειρία λειτουργίας πολλών ετών απαιτεί την, τουλάχιστον, ισορροπία του αριθμού θηλέων και αρρένων φοιτητών και τούτο να καταδεικνύεται και στους γενικούς στόχους.»

Θεωρούμε υπερβολική την πιο πάνω δήλωση η οποία φαίνεται να πλήττει από τη μια το κύρος της Θ.Σ.Ε.Κ. και από την άλλη την στοχοθεσία της. Η αλήθεια είναι πως, στο σύνολο των φοιτητών της Θ.Σ.Ε.Κ., η ισορροπία αυτή αλλάζει, καθώς στο μεταπτυχιακό ΠΣ «*Εφαρμογές Ψυχολογίας και Συμβουλευτικής στην Κοινότητα*» υπερτερούν οι γυναίκες με αντίστροφη αναλογία (ποσοστό 60% είναι γυναίκες, ενώ ποσοστό 40% είναι άνδρες, εκ των οποίων 13.33% είναι κληρικοί και 26.66% είναι λαϊκοί). Οπωσδήποτε, η όποια αναλογία αρρένων και θηλέων δεν μπορεί να συσχετίζεται ή να συγχέεται με την ποιότητα του ΠΣ Θεολογίας που προσφέρει η Σχολή ούτε με το κύρος των ΠΣ.

(η) Η Θ.Σ.Ε.Κ. αντιλαμβάνεται ως καλοπροαίρετες τις συγκεκριμένες κρίσεις και παρατηρήσεις της ΕΕΑ, όπως και η ΕΕΑ σημειώνει στην κατακλείδα της Έκθεσής της. Συμφωνεί με την ΕΕΑ ότι θα ήταν επιθυμητό να υπάρχει μια καλύτερη αναλογία στην εκπροσώπηση των δύο φύλων για κοινωνικούς και για άλλους ίσως λόγους. Σημειώνει, ωστόσο, με επιφύλαξη, το ζήτημα της αναλογίας μεταξύ αρρένων και θηλέων στο ΠΣ Θεολογίας, καθώς δεν θεωρεί ότι αυτό μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα του ΠΣ. Συμφωνεί με την ΕΕΑ ότι μια ισορροπημένη αναλογία αρρένων και θηλέων είναι επιθυμητή. Δεν εξαρτάται όμως από τη Θ.Σ.Ε.Κ. η αναλογία αυτή. Αυτό είναι ένα φαινόμενο που μπορεί να παρουσιάζεται σε μια σωρεία από Προγράμματα Σπουδών όπου η αντιπροσώπευση των δυο φύλων παρουσιάζεται και κρίνεται ως ετεροβαρής.

(θ) Έχουμε συλλέξει τα ανωτέρω στατιστικά στοιχεία και πληροφορίες και τα παραθέσαμε, ακριβώς, επειδή θεωρούμε ότι τεκμηριώνουν επαρκώς τη θέση μας ότι η αναλογία αυτή δεν δημιουργεί ουσιαστικό πρόβλημα στην ανάπτυξη του ΠΣ, ούτε μπορεί να σχετίζεται με το κύρος του. Δεν θα τεκμηριώσουμε περαιτέρω τη θέση μας, ούτε θα επανέλθουμε σε άλλα σημεία της Έκθεσης για να αναπτύξουμε εκ νέου την παρούσα τεκμηρίωση.

(ΠΡΟΤΥΠΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ - ISO)

Η ΕΕΑ παρόλο που δηλώνει ικανοποιημένη από τις προσπάθειες που καταβάλλει η «Εσωτερική Επιτροπή Αξιολόγησης» :

«... ωστόσο επισημαίνει ότι η μη πιστοποίηση της ΕΕΠ της Θ.Σ.Ε.Κ. σύμφωνα με κάποιο από τα πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Πιστοποίησης (ISO) αδυνατίζει το τελικό αποτέλεσμα (χωρίς σε καμιά περίπτωση να αμφισβητείται η μέχρι τώρα πρόοδος).»

Το Ίδρυμά μας δεν αποδέχεται την ανωτέρω επισήμανση ότι «η μη πιστοποίηση της ΕΕΠ της Θ.Σ.Ε.Κ. σύμφωνα με κάποιο από τα πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Πιστοποίησης (ISO) αδυνατίζει το τελικό αποτέλεσμα». Πρόκειται για ένα συμπέρασμα που δεν εδράζεται σε ευρήματα και οπωσδήποτε δεν υποστηρίζεται από το νομικό πλαίσιο που διέπει την τριτοβάθμια εκπαίδευση τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα:

- (α) Στις πρόνοιες των «περί της Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας της Ανώτερης Εκπαίδευσης και της Ίδρυσης και Λειτουργίας Φορέα για Συναφή Θέματα Νόμων» του 2015 έως 2020 [N. 136 (I)/2015 έως N. 138(I)/2020], καθορίζονται με σαφήνεια οι υποχρεώσεις των ιδρυμάτων ανώτερης εκπαίδευσης σχετικά με την εσωτερική διασφάλιση της ποιότητας. Αναφερόμαστε ειδικά στο **Τρίτο Μέρος** της σχετικής νομοθεσίας με τίτλο **Διαδικασία Εσωτερικής Διασφάλισης της Ποιότητας** και ειδικότερα στα άρθρα 12 ως 15 που αφορούν στα «Πρότυπα εσωτερικής διασφάλισης ποιότητας» στον διορισμό «Επιτροπής Εσωτερικής Ποιότητας» στις «Αρμοδιότητες Επιτροπής Εσωτερικής Ποιότητας» και στη «Γενική Έκθεση Εσωτερικής Αξιολόγησης». Πουθενά δεν έχουμε εντοπίσει υποχρέωση για «πιστοποίηση της ΕΕΠ της Θ.Σ.Ε.Κ. σύμφωνα με κάποιο από τα πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Πιστοποίησης (ISO)». Συνεπώς, η επισήμανση της ΕΕΑ δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή ότι «αδυνατίζει το τελικό αποτέλεσμα».
- (β) Αναζητήσαμε στις σχετικές πρόνοιες των Νόμων 4009/2011 έως 4713/2020 που αφορούν στη **«Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων»** της Ελληνικής Δημοκρατίας, σχετικές αναφορές, που να απαιτούν από τις «Μονάδες Διασφάλισης της Ποιότητας (ΜΟ.ΔΙ.Π)», των ελληνικών Πανεπιστημίων, την πιστοποίηση των ΜΟ.ΔΙ.Π «σύμφωνα με κάποιο από τα πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Πιστοποίησης (ISO)». Δεν έχουμε εντοπίσει τέτοια υποχρέωση στο σχετικό «**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ – ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ, Άρθρο 14, Μονάδα διασφάλισης της ποιότητας**».
- (γ) Είναι δύσκολο να αντιληφθούμε από πού αντλείται η ανωτέρω επισήμανση της ΕΕΑ καθώς, πέραν της ανωτέρω νομοθεσίας, έχουμε μελετήσει διεξοδικά την Πολιτική Διασφάλισης Ποιότητας των αντίστοιχων τμημάτων των ελληνικών πανεπιστημίων (ΕΚΠΑ και ΑΠΘ, από τα οποία προέρχονται οι τρεις ακαδημαϊκοί: Πρόεδρος και μέλη της ΕΕΑ) και δεν έχουμε εντοπίσει αναφορές σε πιστοποίηση «σύμφωνα με κάποιο από τα πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Πιστοποίησης (ISO)». Παραπέμπουμε στους σχετικούς συνδέσμους:

ΕΚΠΑ <http://www.theol.uoa.gr/d/qap.html>

http://www.theol.uoa.gr/fileadmin/theol.uoa.gr/uploads/2019-2020/B2-Politiki_Diasfalisis_Poiotitas_PPS_TTHL_THSCH_EKPA.pdf

ΑΠΘ <https://qa.auth.gr/el/node/7234>

<https://qa.auth.gr/documents/law/2019.962.pdf>

- (δ) Το Ίδρυμά μας διαθέτει σαφή «Πολιτική Διασφάλισης Ποιότητας» η οποία είναι συνεπής με τις πρόνοιες του νομοθετικού πλαισίου και διέπει τις σχετικές διαδικασίες του Ίδρύματος. Στον σύνδεσμο <https://www.theo.ac.cy/εγχειρίδιο-εσωτερικής-ποιότητας/> μπορεί εύκολα κάποιος να μελετήσει την πολιτική της Θ.Σ.Ε.Κ. ως προς τη διασφάλιση της ποιότητας σε ό,τι αφορά στη Σχολή και τα προσφερόμενα Προγράμματα Σπουδών. Η πολιτική αυτή περιλαμβάνεται στο **Εγχειρίδιο της Επιτροπής Εσωτερικής Ποιότητας της Σχολής**, το οποίο είναι αναρτημένο σε αρχείο pdf στον ίδιο ιστότοπο.
- (ε) Η «Πολιτική Διασφάλισης Ποιότητας» της Θ.Σ.Ε.Κ. συμμορφώνεται με τα Ευρωπαϊκά Πρότυπα και Κατευθυντήριες Γραμμές (ESG) και τη σχετική εθνική νομοθεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Εναπόκειται στο Φορέα ΔΙΠΑΕ να κρίνει εάν αιτιολογείται η εν λόγω επισήμανση/συμπέρασμα της ΕΕΑ.

(ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ)

Η ΕΕΑ παρατηρεί σε ό,τι αφορά κάποιες επιπλέον βελτιωτικές επεμβάσεις στη δομή του ΠΣ Θεολογίας:

«Επί παραδείγματι παρατηρήθηκε ότι για κάποια μαθήματα πρέπει να προηγηθεί το θεωρητικό υπόβαθρο και έπειτα να ακολουθήσει η επιμέρους εμβάθυνση στη θεολογική σκέψη. Π.χ. ο «Λειτουργικός Χρόνος-Θεολογία της Λατρείας» διδάσκεται ένα εξάμηνο πριν από τη Δογματική Θεολογία Α΄. Τούτο όμως σημαίνει ότι, ενώ από τη θεωρητική κατάρτιση των φοιτητών απουσιάζουν σημαντικές θεολογικές έννοιες, όπως κτισσιολογία και διαστηματικός χρόνος, μυστηριολογία, οι φοιτητές καλούνται να κατανοήσουν απροϋπόθετα τις έννοιες «χρόνος» και «μυστήριο» εντός του λατρευτικού βίου.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Η Θ.Σ.Ε.Κ. ακολουθεί οικειοθελώς τα πρότυπα του ΠΚ για να είναι εναρμονισμένη με τις απαιτήσεις των πανεπιστημιακών ΠΣ και για να διασφαλίζει, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, την ισοκυρία των ΠΣ που προσφέρει και των τίτλων σπουδών που απονέμει.

Αναφορικά με το περιεχόμενο των σπουδών, διατηρώντας την ιδιαιτερότητα που πρέπει να την χαρακτηρίζει, ως Θεολογική Σχολή της πρεσβυγενούς Εκκλησίας της Κύπρου, αντλεί από το περιεχόμενο των ΠΣ Θεολογίας των Πανεπιστημίων Αθηνών (ΕΚΠΑ) και Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), τόσο για να βαδίζει σε μια ασφαλή πορεία όσο και για να διασφαλίζει, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, την ισοτιμία και αντιστοιχία των ΠΣ που προσφέρει και των τίτλων σπουδών που απονέμει. Η Θ.Σ.Ε.Κ. επιδιώκει τα υποχρεωτικά μαθήματα κορμού του ΠΣ να ανταποκρίνονται σε υποχρεωτικά μαθήματα κορμού των ΠΣ Θεολογίας ΕΚΠΑ και ΑΠΘ, ούτως ώστε, από τη μια να επιτυγχάνεται η επιθυμητή ισοτιμία και αντιστοιχία, ενώ από την άλλη να διευκολύνεται η κινητικότητα φοιτητών μέσω του προγράμματος Erasmus+.

Το μάθημα «*Λειτουργικός Χρόνος – Θεολογία της Λατρείας*» (ΘΕΟ.262) διδάσκεται στο Δ΄ εξάμηνο, ένα χρόνο μετά από τη διδασκαλία του 1^{ου} μαθήματος Λειτουργικής «Εισαγωγή στη Χριστιανική Λατρεία» (Β΄ εξάμηνο – ΘΕΟ.161). Της διδασκαλίας του μαθήματος «Λειτουργικός Χρόνος – Θεολογία της Λατρείας» προηγείται η διδασκαλία των μαθημάτων: «Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη» (ΘΕΟ.121) και «Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη» (ΘΕΟ.125), «Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄» (ΘΕΟ.181), «Πατρολογία Α΄» (ΘΕΟ.108) και «Πατρολογία Β΄» (ΘΕΟ.208), «Αγιολογία» (ΘΕΟ.204), «Κανονικό Δίκαιο» (ΘΕΟ.231) και «Ιστορία Δογμάτων» (ΘΕΟ.218). Στο ίδιο εξάμηνο μαζί με τη διδασκαλία του μαθήματος

«Λειτουργικός Χρόνος – Θεολογία της Λατρείας» διδάσκεται και η «Εκκλησιαστική Ιστορία Β΄» (ΘΕΟ.281). Τα παραπάνω μαθήματα (βλ. Περιγραφή, Περιεχόμενο) προετοιμάζουν τη θεωρητική και θεολογική κατάρτιση των φοιτητών, ώστε αυτοί να είναι σε θέση να παρακολουθήσουν το μάθημα του «Λειτουργικού Χρόνου» με τις καλύτερες προϋποθέσεις.

Άλλωστε και τα 4 Προπτυχιακά Προγράμματα των αντίστοιχων Θεολογικών Σχολών της Ελλάδας προβλέπουν τη διδασκαλία του μαθήματος της *Λειτουργικής και Θεολογίας της Λατρείας* να προηγείται της *Δογματικής*:

Α. Τμήμα Θεολογίας ΕΚΠΑ: διδάσκεται στο Β΄ εξάμηνο το μάθημα «Ιστορία και Θεολογία της Λατρείας» (Κωδ. 30746), ενώ η «Δογματική Α΄» (Κωδ. 30690) ακολουθεί στο Ε΄ εξάμηνο.

Β. Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Ορθοσκευολογίας ΕΚΠΑ: διδάσκεται στο Β΄ εξάμηνο το μάθημα «Λειτουργική» (Κωδ. 31Υ213), ενώ η «Δογματική Α΄» (Κωδ 31Υ019) ακολουθεί στο Γ΄ εξάμηνο.

Στην Περιγραφή του μαθήματός μας «Λειτουργικός Χρόνος – Θεολογία της Λατρείας» τονίζεται σχετικά με τα «μυστήρια και τη μυστηριολογία»: *«να γνωρίσουν τα σχετικά με τις πηγές των πρώτων αιώνων (γνησιότητα/χρονολόγηση/έκδοση) περί των Μυστηρίων και των Ακολουθιών της Λατρείας, να γνωρίζουν τα σχετικά με την εξέλιξη και τελική διαμόρφωση του τελετουργικού των Μυστηρίων και Ακολουθιών της Λατρείας».*

Γ. Τμήμα Θεολογίας ΑΠΘ: διδάσκεται στο Ε΄ Εξάμηνο το μάθημα «Λειτουργική» (ΘΕΟ.503), ενώ η Δογματική Α΄ (507) ακολουθεί στον επόμενο χρόνο (Ζ΄ Εξάμηνο).

Στην Περιγραφή του μαθήματός μας «Λειτουργικός Χρόνος – Θεολογία της Λατρείας» σημειώνεται μεταξύ άλλων σε σχέση με τις «σημαντικές θεολογικές έννοιες»: *«Ο άνθρωπος ως λειτουργικό ον, ο βιβλικός, δογματικός, κοινωνικός και κοσμικός χαρακτήρας της θείας Λατρείας... Η ευχαριστιακή ενότητα κλήρου και λαού. Ευχαριστιακή εκκλησιολογία. Λειτουργική και πνευματική ζωή. Λειτουργία και κόσμος.»* (σελ. 52)

Δ. Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας ΑΠΘ: διδάσκεται στο Δ΄ Εξάμηνο το μάθημα «Λειτουργική ΙΙ. Ιστορία και Θεολογία της Θείας Λατρείας» (Υ408), ενώ η Δογματική ακολουθεί στο επόμενο έτος ως: «Δογματική Ι» (ΥΕ25).

Όπως φαίνεται και από την Περιγραφή του μαθήματός μας «Λειτουργικός Χρόνος – Θεολογία της Λατρείας» βασικό σκοπό έχει την παρουσίαση της λειτουργικής ιστορικής εξέλιξης του λειτουργικού χρόνου της Ορθόδοξης Εκκλησίας και της λειτουργικής θεολογίας που εκφράζεται μέσα από το όλο περιεχόμενό του.

Συνεπώς, η αλληλουχία των μαθημάτων που σχετίζονται με την παρατήρηση της ΕΕΑ δεν διαφέρει από την αλληλουχία των μαθημάτων στο ΕΚΠΑ και το ΑΠΘ. Δεν διαφωνούμε με τη θέση της ΕΕΑ ότι «για κάποια μαθήματα πρέπει να προηγηθεί το θεωρητικό υπόβαθρο και έπειτα να ακολουθήσει η επιμέρους εμπάθυνση στη θεολογική σκέψη». Για το συγκεκριμένο μάθημα στο οποίο αναφέρεται η ΕΕΑ ισχύει η ανωτέρω αλληλουχία ή οποία ακολουθεί τα πρότυπα των ΠΣ Θεολογίας του ΕΚΠΑ και του ΑΠΘ. Το μάθημα «Λειτουργικός Χρόνος – Θεολογία της Λατρείας», στο νέο ΠΣ, θα φέρει τον τίτλο:

- «Λειτουργικός Χρόνος της Ορθόδοξης Εκκλησίας: Ιστορία και Θεολογία».

(ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ)

Η ΕΕΑ σχολιάζει:

«Επίσης, τα «αρχαία ελληνικά» θα έπρεπε να διδάσκονται από το πρώτο εξάμηνο και πρέπει να προηγηθούν των «Γλωσσικών Δεξιοτήτων» εφόσον αυτό στοχεύει «στην επιτυχή προσπέλαση κειμένων». Με άλλα λόγια, πώς είναι δυνατόν οι τεχνικές δεξιότητες προσπέλασης κειμένων να προηγούνται μαθησιακά του μαθήματος στο πλαίσιο του οποίου πρέπει να εφαρμοστούν;»

«Το αντικείμενο «Αρχαία Ελληνική Γραμματεία» (ως βασικό θύραθεν μάθημα) θα έπρεπε να βρίσκεται σε μικρότερο εξάμηνο.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

(α) Η ΕΕΑ εισηγείται ότι το μάθημα των «Αρχαίων Ελληνικών» θα πρέπει να διδάσκεται από το Α' εξάμηνο και ότι θα πρέπει να προηγείται του μαθήματος των «Γλωσσικών Δεξιοτήτων», εφόσον αυτό στοχεύει, μεταξύ άλλων, «στην επιτυχή προσπέλαση κειμένων». Η παρατήρηση της ΕΕΑ είναι εύστοχη, αν και πρέπει να διευκρινιστεί ότι το μάθημα των «Γλωσσικών Δεξιοτήτων» που έχει ενταχθεί στο αναθεωρημένο ΠΠΣ θα επικεντρωθεί στην ανάπτυξη των γραπτών και προφορικών προσληπτικών και παραγωγικών δεξιοτήτων των φοιτητών στον νεοελληνικό και όχι στον αρχαιοελληνικό λόγο. Στο τρέχον ΠΠΣ υπάρχουν δύο μαθήματα αρχαίων (Αρχαία Ελληνικά 1 & 2), τα οποία διδάσκονται στο 1ο έτος σπουδών, ενώ κατά το 2ο και 3ο έτος οι φοιτητές παρακολουθούν υποχρεωτικά δύο μαθήματα ανάπτυξης γλωσσικών δεξιοτήτων (Καλλιέργεια Γλωσσικών Δεξιοτήτων Α & Β), που έχουν διττό προσανατολισμό, καθώς συνδυάζουν αρχαία ελληνικά και νέα ελληνικά. Τα μαθήματα Καλλιέργειας Γλωσσικών Δεξιοτήτων Α & Β προστέθηκαν με απόφαση της Επιτροπής Εσωτερικής Ποιότητας, για να θεραπεύσουν αδυναμίες των φοιτητών στην νεοελληνική γλώσσα. Ο συνδυασμός αρχαίων και νέων ελληνικών αποδείχθηκε ότι δυσχεραίνει μάλλον παρά προάγει τη μάθηση, κατά συνέπεια στο υπό αξιολόγηση Πρόγραμμα Σπουδών κρίθηκε σκόπιμο τα υφιστάμενα μαθήματα Γλωσσικών Δεξιοτήτων να καταργηθούν και να αντικατασταθούν από ένα τρίτο μάθημα αρχαίων (Αρχαία Ελληνικά 3) και ένα μάθημα με αμιγώς νεοελληνικό προσανατολισμό (Γλωσσικές Δεξιότητες). Το κατατεθέν μάθημα των «Γλωσσικών Δεξιοτήτων» έχει ως στόχο να ενισχύει τους πρωτοετείς φοιτητές, παρέχοντάς τους σημαντικά εργαλεία και γνώσεις σχετικά με τη σύνταξη επιστημονικών εργασιών, την προφορική παρουσίαση, την κριτική παρουσίαση άρθρων κ.λπ. Υπό το πρίσμα αυτό, το μάθημα των «Γλωσσικών Δεξιοτήτων» τοποθετήθηκε στο Α' εξάμηνο του 1^{ου} έτους σπουδών, για να προλειαίνει το έδαφος και να προετοιμάζει τους νεοεισερχομένους φοιτητές, ώστε να ανταποκρίνονται με μεγαλύτερη επάρκεια στις απαιτήσεις των υπόλοιπων μαθημάτων τους, καθώς σε όλα σχεδόν τα μαθήματα του ΠΠΣ απαιτείται η εκπόνηση εργασίας και η προφορική παρουσίαση στην τάξη. Για αυτόν ακριβώς το λόγο «συνίσταται» βάσει της Κ.Δ.Π. 143/96, Κανονισμός 15., «η συμπερίληψη των μαθημάτων- (i) κυπριακές σπουδές (ii) ελληνική γλώσσα και σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία» «για τους κλάδους σπουδών που οδηγούν στην απόκτηση πρώτου καταληκτικού/τελικού τίτλου».

(β) Η εισήγηση της ΕΕΑ ότι «το αντικείμενο «Αρχαία Ελληνική Γραμματεία», ως βασικό θύραθεν μάθημα, θα έπρεπε να βρίσκεται σε μικρότερο εξάμηνο», είναι εύλογη. Παρόλ' αυτά, επειδή στο εν λόγω μάθημα γίνεται προσπάθεια σύνδεσης της αρχαίας ελληνικής

γραμματείας με την πρόσληψή της στο Βυζάντιο και δη από τους Απολογητές και τους Καττιπαδόκες Πατέρες, το τρίτο έτος θεωρήθηκε καταλληλότερο, ούτως ώστε να υπάρχει μία βάση πάνω στην οποία θα μπορούν να στηριχθούν διακειμενικές και άλλες αναφορές που γίνονται στο πλαίσιο του μαθήματος. Επιπλέον, δεδομένου ότι κατά τα πρώτα δύο χρόνια οι φοιτητές θα έχουν τρία υποχρεωτικά μαθήματα Αρχαίων (Αρχαία 1 στο Β' εξάμηνο, Αρχαία 2 στο Γ' εξάμηνο και Αρχαία 3 στο Δ' εξάμηνο), η τοποθέτηση της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματολογίας στο Ε' εξάμηνο κρίθηκε ότι θα ήταν πιο λειτουργική και οργανική.

Η ΕΕΑ σχολιάζει:

Το αντικείμενο «Ιστορία των Χρόνων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης» είναι θεματικά τεράστιο, όπως και το εύρος των μαθησιακών προσδοκώμενων. Πρέπει ή να μετονομαστεί σε «Θέματα Ιστορίας των Χρόνων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης» ή «Ιστορία της εποχής της Καινής Διαθήκης» (που καλύπτει ένα ουσιαστικό τμήμα της Παλαιάς Διαθήκης).

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Συμφωνούμε στην μετονομασία του Μαθήματος σε «*Θέματα Ιστορίας των Χρόνων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης*».

Η ΕΕΑ σχολιάζει:

Υπάρχουν αντικείμενα που ενώ είναι «δίδυμα» με άλλα απέχουν αισθητά μεταξύ τους ώστε η μαθησιακή διαδικασία να απαιτεί «επανεκκίνηση» («Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης Α'» στο Δ' Εξάμηνο και έπειτα «Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης Β'» στο Ζ', «Ερμηνεία Καινής Διαθήκης Α'» στο Ε' Εξάμηνο και έπειτα «Ερμηνεία Καινής Διαθήκης Β'» στο Η')

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Το επιχείρημα για την «επανεκκίνηση» δεν μας φαίνεται να τεκμηριώνεται διδακτικά και θεολογικά. Τα προγράμματα των εξαμήνων είναι τόσο συμπαγή, που ο φοιτητής είναι σε διαρκή εγρήγορση και κίνηση. Στην ορθόδοξη παράδοση βιώνουμε άρρηκτα ενωμένες τις δύο Διαθήκες, έτσι ακολουθεί την «Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης Α'» στο Δ' εξάμηνο, η «Ερμηνεία Καινής Διαθήκης Α'» στο αμέσως επόμενο εξάμηνο, το Ε'. Το ίδιο επαναλαμβάνεται και στο επόμενο έτος σπουδών, το τέταρτο και τελευταίο, με την «Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης Β'» να διδάσκεται στο Ζ' εξάμηνο και την «Ερμηνεία Καινής Διαθήκης Β'» στο Η' εξάμηνο. Επειδή η Ερμηνεία είναι κοινό πεδίο των βιβλικών κειμένων υπάρχει στα ενδιάμεσα εξάμηνα Ερμηνεία Καινής Διαθήκης και αλίμονο αν ένας φοιτητής που βρίσκεται συνεχώς σε μαθησιακή διαδικασία εντός 4 ετών θεωρήσουμε ότι η απόσταση δύο εξαμήνων μέχρι την επόμενη Ερμηνεία απαιτεί από αυτόν «επανεκκίνηση». Ουσιαστικά, όμως, είναι η *Περιγραφή* των μαθημάτων που οριοθετεί και προσδιορίζει το περιεχόμενο του κάθε μαθήματος, ο δε διδάσκων δίδει πάντοτε την απαραίτητη σύνδεση και συνέχεια. Η ανάπτυξη του ΠΣ σχεδιάστηκε έτσι ώστε να υπάρχουν σχεδόν σε κάθε εξάμηνο μαθήματα Βιβλικών Σπουδών.

ΒΙΒΛΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ					
ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ		ECTS	ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ		ECTS
A' Εξ.	ΘΕΟ.121 Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη. (Υ)	4	B' Εξ.	ΘΕΟ.122 Θέματα ιστορίας των χρόνων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης (Υ)	5
A' Εξ.	ΘΕΟ.125 Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη (Υ)	4	B' Εξ.	ΘΕΟ.142 Αρχαία Εβραϊκή Γλώσσα (Υ)	5
			Δ' Εξ.	ΘΕΟ.221 Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης Α' (Υ)	6
E' Εξ.	ΘΕΟ.325 Ερμηνεία Καινής Διαθήκης Α' (Υ)	5	Στ' Εξ.	ΘΕΟ.326 (Επ) Ερμηνεία των Πράξεων των Αποστόλων	4
Z' Εξ.	ΘΕΟ.421 Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης Β' (Υ)	6	H' Εξ.	ΘΕΟ.425 Ερμηνεία Καινής Διαθήκης Β' (Υ)	4

Η ΕΕΑ σχολιάζει:

Παρατηρείται προχειρότητα σε τίτλους γνωστικών αντικειμένων που, εκ πρώτης όψεως, δημιουργεί ασάφεια για τα μαθησιακά τους προσδοκώμενα (στη περιγραφή του κάθε μαθήματος διευκρινίζονται τυχόν παρεξηγήσεις):

«Ποιμαντική Διακονία» (ασαφές) αντί «Θεσμοί και αρχές της Ποιμαντικής Διακονίας» (συγκεκριμενοποίηση των επιστημονικών στόχων),

«Όσιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος» αντί «Βίος, συγγράμματα και θεολογία του οσίου Νεοφύτου του Εγκλείστου» (συγκεκριμενοποίηση των επιστημονικών στόχων).

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Οι τίτλοι των γνωστικών αντικειμένων **δεν αναγράφονται με «προχειρότητα» αλλά χάριν συντομίας και λακωνικότητας**, όπως για παράδειγμα χρησιμοποιούνται από όλα τα ΠΣ Θεολογικών Σχολών οι τίτλοι: «Δογματική Α'», «Δογματική Β'», «Εκκλησιαστική Ιστορία Α'», «Εκκλησιαστική Ιστορία Β'», «Πατρολογία Α'», «Πατρολογία Β'» κ.λπ. Δεν φέρουμε καμία ένσταση στους προτεινόμενους τίτλους, αφού αυτοί ήδη τεκμηριώνονται στην αναλυτική περιγραφή του περιεχομένου του κάθε μαθήματος. Ως εκ τούτου **γίνονται αποδεκτοί οι προτεινόμενοι τίτλοι**:

- «Θέματα Ιστορίας των Χρόνων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης»,
- «Θεσμοί, Αρχές και Εφαρμογές της Ποιμαντικής Διακονίας της Εκκλησίας»,
- «Βίος, Συγγράμματα και Θεολογία του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλείστου».

(ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ)

Η ΕΕΑ αναφέρει:

«Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης, ωστόσο, θεωρεί ότι η «Πτυχιακή Εργασία» πρέπει να γίνει υποχρεωτική. Η εξήγηση που δόθηκε από τα μέλη του διδακτικού προσωπικού κρίνεται επαρκής ως προς η νομιμοποίηση της επιλογής τους, δηλαδή ότι όλοι οι φοιτητές υποχρεούνται να συγγράφουν μικρότερες εργασίες που αφορούν επιμέρους μαθήματα αλλά επειδή δεν είναι όλοι ικανοί για τις απαιτήσεις μιας πτυχιακής εργασίας, δεν είναι υποχρεωτική η Πτυχιακή εργασία. Εάν όμως ληφθεί υπ' όψη το ότι η πτυχιακή εργασία αποτελεί τον καθρέπτη των σπουδών στη ΘΣΕΚ, τότε είναι σαφές ότι η απόφαση αυτή αδικεί τη θεωρητική κατάρτιση των φοιτητών

και κυρίως την αντικειμενική κατάδειξη του ακαδημαϊκού επιπέδου της σχολής: εάν ενθαρρύνονται μόνο οι ικανότεροι για τη συγγραφή πτυχιακής εργασίας, κατά βάση αλλοιώνεται η αντικειμενική εικόνα της σχολής διότι τα ποσοστά επιτυχίας και υψηλής βαθμολογίας (ακόμη και βράβευσης) είναι σχετικά εφόσον δεν λαμβάνεται ως κριτήριο αριστείας η συγγραφή μιας πτυχιακής εργασίας (λελογισμένου αριθμού σελίδων που φανερώνει την ποιότητα των παρεχόμενων σπουδών). Εάν εξάλλου η ΘΣΕΚ επιθυμεί να προάγει τον κριτικό στοχασμό των φοιτητών της, τότε η Πτυχιακή Εργασία μπορεί να αποβεί η κορωνίδα ενός ΠΣ που παρέχει σε όλους τους φοιτητές και τις φοιτήτριες τη δυνατότητα να μάθουν να υποστηρίζουν ή και να σχεδιάζουν την προσωπική τους ανάπτυξη. Βεβαίως, σε περίπτωση που επιλεγεί η υποχρεωτικότητα, η Πτυχιακή Εργασία θα πρέπει να υπόκειται απαραίτητα σε έλεγχο λογοκλοπής και να συνοδεύεται από μία προφορική παρουσίαση ώστε να διασφαλίζεται η «πατρότητα» και η ποιότητα της συγγραφής.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

- (α) Δεν γίνεται κατανοητό πώς η ΕΕΑ θεωρεί ότι η Πτυχιακή εργασία «αποτελεί τον καθρέπτη των σπουδών στη ΘΣΕΚ». Πρόκειται για μια ατυχή διατύπωση που δεν υποστηρίζεται ούτε από τα προπτυχιακά ΠΣ Θεολογίας του ΕΚΠΑ και του ΑΠΘ, τα οποία δεν διαθέτουν τέτοιο «καθρέπτη των σπουδών», αφού η Πτυχιακή εργασία απουσιάζει παντελώς (ούτε καν ως προαιρετική). «Εάν όμως ληφθεί υπ' όψη το ότι η πτυχιακή εργασία αποτελεί τον καθρέπτη των σπουδών στη ΘΣΕΚ...» γράφει η ΕΕΑ και αναπτύσσει στη συνέχεια ένα συλλογισμό ο οποίος δεν γίνεται αποδεκτός από τη Θ.Σ.Ε.Κ., εφόσον εδράζεται σε μια ατυχή, κατά τη γνώμη μας, υπόθεση, η οποία στην πράξη δεν εφαρμόζεται ούτε στα προπτυχιακά ΠΣ Θεολογίας του ΕΚΠΑ και του ΑΠΘ, που δεν έχουν Πτυχιακή εργασία.
- (β) Ο όλος συλλογισμός που αναπτύσσει η ΕΕΑ, βάσει της ανωτέρω λανθασμένης υπόθεσης, δεν ευσταθεί: ότι, δηλαδή, η μη υποχρεωτική Πτυχιακή εργασία «αδικεί τη θεωρητική κατάρτιση των φοιτητών και κυρίως την αντικειμενική κατάδειξη του ακαδημαϊκού επιπέδου της σχολής: εάν ενθαρρύνονται μόνο οι ικανότεροι για τη συγγραφή πτυχιακής εργασίας, κατά βάση αλλοιώνεται η αντικειμενική εικόνα της σχολής διότι τα ποσοστά επιτυχίας και υψηλής βαθμολογίας (ακόμη και βράβευσης) είναι σχετικά εφόσον δεν λαμβάνεται ως κριτήριο αριστείας η συγγραφή μιας πτυχιακής εργασίας (λελογισμένου αριθμού σελίδων που φανερώνει την ποιότητα των παρεχόμενων σπουδών)». Αντιθέτως, θεωρούμε πως θα αδικούνταν οι φοιτητές εάν η Πτυχιακή Εργασία γινόταν υποχρεωτική. Η ίδια η ΕΕΑ αναγνωρίζει ότι πρέπει να υπάρχει διαβάθμιση στις αξιολογήσεις των φοιτητών, βάσει της διαφορετικότητας, και να έχουν επιλογές. Στη σελίδα 16 της Έκθεσης η ΕΕΑ υποστηρίζει «λόγω του μικρού αριθμού των φοιτητών, να υπάρχουν και προφορικές εξετάσεις σε κάποια μαθήματα ή ένα μεικτό σύστημα. Άλλωστε, συχνά υπάρχουν και άτομα με μαθησιακές δυσκολίες και τα οποία εκφράζονται καλύτερα με προφορικό λόγο.» Σε αυτό το σημείο διαβλέπουμε μια αντίφαση στην εισήγηση να υπάρχουν προφορικές εξετάσεις που θα βοηθούν και άτομα με μαθησιακές δυσκολίες, ενώ ταυτόχρονα προκρίνεται να γίνει υποχρεωτική η Πτυχιακή εργασία, στην οποία τέτοια άτομα θα δυσκολεύονται ιδιαίτερα να ανταπεξέλθουν. Επιπλέον, πιστεύουμε ακράδαντα πως δεν μπορεί να θεωρείται ότι η αντικειμενική κατάδειξη του ακαδημαϊκού επιπέδου της Θ.Σ.Ε.Κ. κρίνεται αποκλειστικά από το υποχρεωτικό ή μη της Πτυχιακής εργασίας, εφόσον οι φοιτητές αξιολογούνται διαρκώς κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, και μάλιστα η συγγραφή εργασιών αποτελεί μέρος αυτής της αξιολόγησης.

(γ) Πέρα από το γεγονός ότι στα προπτυχιακά ΠΣ Θεολογίας των ΕΚΠΑ και ΑΠΘ απουσιάζει παντελώς η Πτυχιακή εργασία, ας σημειωθεί ότι ούτε το Πανεπιστήμιο Κύπρου εντάσσει στο ΠΣ του την πτυχιακή εργασία ως υποχρεωτική. Το ΠΚ θεωρείται για την Κύπρο, βάσει νομοθεσίας, ως πρότυπο εκπαιδευτικό ίδρυμα ανώτερης εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, ακόμα και πολλά μεταπτυχιακά (Μάστερ), που προσφέρονται από Δημόσια και Ιδιωτικά Πανεπιστήμια της Κύπρου, έχουν ως επιλεγόμενη τη Διπλωματική Εργασία. Συνεπώς, θεωρούμε αδικαιολόγητο να θεσμοθετήσουμε ως υποχρεωτική την Πτυχιακή εργασία στο προπτυχιακό ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ. Σχετικά με την Πτυχιακή Εργασία στο ΠΚ, στο οποίο επίσης είναι προαιρετική, παραθέτουμε τον κατωτέρω σύνδεσμο:

https://www.ucy.ac.cy/law/documents/Undergraduate_studies/KANONEΣ_ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΩΝ_ΕΡΓΑΣΙΩΝ.pdf

(γ) Η ΘΣΕΚ επιλέγει να κρατήσει την Πτυχιακή Εργασία ως επιλεγόμενο μάθημα ακολουθώντας το επιτυχημένο πρότυπο του ΠΚ το οποίο θεωρούμε ότι υπερτερεί ως πρότυπο από άλλα ΠΣ που δεν έχουν καθόλου Πτυχιακή. Εξ άλλου, η ΕΕΑ, στη σελίδα 15 της Έκθεσης περιλαμβάνει την προαιρετική σύνταξη Πτυχιακής Εργασίας στα Δυνατά σημεία της ενότητας 2. *Student – centred learning, teaching and assessment (ESG 1.3) (Φοιτητο-κεντρική μάθηση, διδασκαλία και αξιολόγηση)*. Χαρακτηριστικά σημειώνει:

«2.2 Επισημαίνεται ως καλή πρακτική η προτροπή να αναλάβουν οι φοιτητές προαιρετικά τη σύνταξη Πτυχιακής εργασίας. Αναμφίβολα, η συγγραφή μιας επιστημονικής εργασίας εξοικειώνει τον φοιτητή με την εξειδικευμένη μελέτη και την επιστημονική δεοντολογία. Έτσι συνδέει άμεσα τη θεωρία με την πράξη και εμπλέκεται άμεσα στην έρευνα, στοιχείο που καταξιώνει και προβάλλει έναν νέο επιστήμονα.»

(δ) Η ΕΕΑ σχολιάζει επίσης στα Ευρήματά της στην παρούσα ενότητα:

«Βεβαίως, σε περίπτωση που επιλεγεί η υποχρεωτικότητα, η Πτυχιακή Εργασία θα πρέπει να υπόκειται απαραίτητα σε έλεγχο λογοκλοπής και να συνοδεύεται από μία προφορική παρουσίαση ώστε να διασφαλίζεται η «πατρότητα» και η ποιότητα της συγγραφής.»

Η Πτυχιακή εργασία, όπως υπάρχει στη Θ.Σ.Ε.Κ., ακολουθεί τις βασικές αρχές που εκφράζονται από την ΕΕΑ (α) ελέγχεται με τη χρήση ελεύθερων λογισμικών λογοκλοπής (β) συνοδεύεται από παρουσίαση (γ) διασφαλίζεται η πατρότητα, μεταξύ άλλων, και μέσω της συνεχούς εποπτείας και τακτικών συναντήσεων που έχουν με τον επιβλέποντα καθηγητή τους, όσοι φοιτητές επιλέξουν να εκπονήσουν πτυχιακή εργασία. και (δ) αξιολογείται η ποιότητα της συγγραφής. Στους σχετικούς συνδέσμους στην ιστοσελίδα μας μπορεί κανείς να εντοπίσει τεκμηρίωση για τα πιο πάνω:

- [Παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας του κ. Αναστάσιου Πατσιά – Θεολογική Σχολή Εκκλησίας Κύπρου \(theo.ac.cy\)](http://theo.ac.cy)
- [Παρουσίαση των ερευνητικών δραστηριοτήτων τεταρτοετών φοιτητών της Θ.Σ.Ε.Κ. – Θεολογική Σχολή Εκκλησίας Κύπρου \(theo.ac.cy\)](http://theo.ac.cy)

(ε) Η ΕΕΑ σχολιάζει επίσης ότι:

«Εάν εξάλλου η ΘΣΕΚ επιθυμεί να προάγει τον κριτικό στοχασμό των φοιτητών της, τότε η Πτυχιακή Εργασία μπορεί να αποβεί η κορωνίδα ενός ΠΣ που παρέχει σε

όλους τους φοιτητές και τις φοιτήτριες τη δυνατότητα να μάθουν να υποστηρίζουν ή και να σχεδιάζουν την προσωπική τους ανάπτυξη.»

Ενδιαφέρει, βέβαια, τη Θ.Σ.Ε.Κ. να προάγει τον κριτικό στοχασμό των φοιτητών της και να τους παρέχεται η «δυνατότητα να μάθουν να υποστηρίζουν ή και να σχεδιάζουν την προσωπική τους ανάπτυξη». Δεν συμμεριζόμαστε όμως την θέση της ΕΕΑ ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί αποκλειστικά και μόνο με την υποχρεωτική Πτυχιακή εργασία. Θα ήταν ευχής έργο αν θα μπορούσαν όλοι οι φοιτητές μας να βρίσκονταν στο επίπεδο να εκπονούν Πτυχιακή εργασία.

- Η προαιρετική Πτυχιακή εργασία, όπως γίνεται στο προπτυχιακό ΠΣ Θεολογίας στη Θ.Σ.Ε.Κ. παρέχει ένα σαφώς καλύτερο επιστημονικό στόχο/κίνητρο από προπτυχιακά ΠΣ όπου δεν υπάρχει καθόλου η Πτυχιακή εργασία.
- Οι Πτυχιακές εργασίες που έχουν γίνει μέχρι τώρα στο προπτυχιακό ΠΣ Θεολογίας εξοικειώνουν τους φοιτητές με την εξειδικευμένη μελέτη και την επιστημονική δεοντολογία, τους βοηθούν να συνδέουν άμεσα τη θεωρία με την πράξη και να εμπλέκονται άμεσα στην έρευνα, προετοιμάζοντάς τους ως νέοι επιστήμονες «*να συνεχίσουν τις ακαδημαϊκές σπουδές τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο (στη Θεολογία αλλά και σε συναφείς επιστήμες)*». Με τον τρόπο αυτό υλοποιείται και ο ένας από τους τέσσερις πυλώνες/άξονες του Σκοπού του ΠΣ. Αυτές οι Πτυχιακές εργασίες γίνονται σε ένα ψηλό ακαδημαϊκό επίπεδο για να είναι δημοσιεύσιμες.
- Δίνουμε ευκαιρία επιλογής στους φοιτητές, παρέχοντας ωστόσο τη δυνατότητα αυτής της επιλογής στους Άριστους φοιτητές (βλ. ανωτέρω τον σχετικό σύνδεσμο για Πτυχιακή Εργασία στο ΠΚ). Αρκετοί Άριστοι φοιτητές δεν επιλέγουν τη Πτυχιακή Εργασία.
- Η εξοικείωση των φοιτητών με την εξειδικευμένη μελέτη και την επιστημονική δεοντολογία, η σύνδεση άμεσα της θεωρίας με την πράξης και η εμπλοκή άμεσα στην έρευνα δεν επιτυγχάνεται μόνο μέσα από τη συγγραφή Πτυχιακής εργασίας. Στην Θ.Σ.Ε.Κ. επιτυγχάνεται και μέσα από τη συγγραφή εργασιών σε μαθήματα, ως μέρος της αξιολόγησης. Γνωρίζουμε ότι σε πολλά προπτυχιακά ΠΣ είναι άγνωστες οι εργασίες ως μέρος της αξιολόγησης. Οι φοιτητές μας έχουν την υποχρέωση να υποβάλουν δέκα (10) ως δεκαπέντε (15) εργασίες μέχρι να αποφοιτήσουν, στα διάφορα μαθήματα του ΠΣ. Αρκετές φορές, λόγω των μικρών τμημάτων, οι εργασίες σε κάποια μαθήματα παρουσιάζονται στην τάξη και έτσι η προφορική δεξιότητα αναπτύσσεται μέσα στην τάξη. Οι διδάσκοντες ξέρουν προσωπικά τους φοιτητές και οι φοιτητές τους διδάσκοντες, λόγω των μικρών «ακροατηρίων». Επιπλέον, από το προηγούμενο ακαδημαϊκό έτος λήφθηκε η απόφαση φοιτητές που αναλαμβάνουν την εκπόνηση πτυχιακής εργασίας να παρουσιάζουν την εργασία τους ενώπιον όλων των φοιτητών της Σχολής. Στο πλαίσιο της παρουσίασης αυτής οι φοιτητές καλούνται όχι μόνο να εκθέσουν το θέμα και τα πορίσματά τους, αλλά να αναφερθούν και στους σκοπέλους που ενδεχομένως συνάντησαν κατά την έρευνα και τη συγγραφή, δίνοντας έτσι το έναυσμα για εποικοδομητική συζήτηση και διάλογο τόσο με τους συμφοιτητές όσο και τους καθηγητές για θέματα που αφορούν την ερευνητική διαδικασία.
- Η Πτυχιακή εργασία απαιτεί μια ιδιαίτερη ακαδημαϊκή αφοσίωση, μελέτη και έρευνα με εκτεταμένη επεξεργασία βιβλιογραφίας και πηγών. Η μέχρι σήμερα εμπειρία δείχνει ότι, απαραίτητη προϋπόθεση, για να πετύχει τους υψηλούς ακαδημαϊκούς στόχους της η Πτυχιακή εργασία αυτή, θα πρέπει να είναι να προέρχεται από προσωπική ενσυνείδητη επιλογή του φοιτητή και όχι από καταναγκαστική υποχρέωση. Αυτό το πρότυπο ακολουθείται από το Πανεπιστήμιο Κύπρου και εφαρμόζεται με επιτυχία στο ΠΣ της Θ.Σ.Ε.Κ.

(ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ - EQF)

Η ΕΕΑ επισημαίνει σωστά:

«Από τη μελέτη της περιγραφής των μαθημάτων και τη συζήτηση με το διδακτικό προσωπικό η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης πείστηκε ότι το περιεχόμενο και η παράδοση του προγράμματος αντιστοιχούν στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) και αναθεωρείται τακτικά υπό το φως των προσφάτων ερευνών στον θεολογικό κλάδο, διασφαλίζοντας έτσι ότι το πρόγραμμα είναι πάντοτε ενημερωμένο, ωστόσο σε κάποια διδασκόμενα αντικείμενα χρειάζεται ανανέωση η υπάρχουσα βιβλιογραφική υποδομή.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Συμφωνούμε. Σημειώθηκε η παρατήρηση της ΕΕΑ. Αποτελεί διαρκή σύσταση σε όλους στους διδάσκοντες να ανανεώνουν τη σχετική βιβλιογραφία. Η ΘΣΕΚ αγοράζει και προμηθεύει άμεσα τη Βιβλιοθήκη του Σπουδαστηρίου με όποιο βιβλίο αιτηθούν οι διδάσκοντες καθηγητές. Λαμβάνονται ακόμα υπόψιν αιτήματα φοιτητών για την προμήθεια συγκεκριμένων τίτλων. Η συντριπτική πλειονότητα των διδασκομένων Μαθημάτων συνοδεύεται από την πιο πρόσφατη επιστημονική βιβλιογραφία.

1.3 Δημόσιες Πληροφορίες

Η ΕΕΑ αποτιμά θετικά την υποενότητα «1.3 Δημόσιες Πληροφορίες»

«Το Πρόγραμμα Σπουδών είναι αναρτημένο στον σχετικό ιστότοπο (<https://www.theo.ac.cy/en/programme-of-study-3/>), όπου και, εκτός του καταλόγου των μαθημάτων και της περιγραφής τους, δημοσιεύονται σαφείς, ακριβείς, ενημερωμένες και εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες σχετικά με τα κριτήρια επιλογής, τα προοριζόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τις διαδικασίες διδασκαλίας, μάθησης και αξιολόγησης, βραβεύσεις αλλά και τις εργασιακές προοπτικές.»

Η Θ.Σ.Ε.Κ. σημειώνει, επιπρόσθετα στην υποενότητα «1.3 Δημόσιες Πληροφορίες», ότι στον σχετικό ιστότοπο (<https://www.theo.ac.cy/προγράμματα-σπουδών/>) παρέχονται, επίσης, πληροφορίες για τις «Απαιτήσεις σε ευρωπαϊκές πιστωτικές μονάδες», την «Πτυχιακή Εργασία» (με τον «Εσωτερικό Κανονισμό Σύνταξης Πτυχιακής Εργασίας») και τον «Οδηγό Συγγραφής Πτυχιακής Εργασίας»), τη «Σχολική Εμπειρία – Πρακτική Άσκηση» (με τον «Εσωτερικό Κανονισμό Σύνταξης Πτυχιακής Εργασίας») και τον «Οδηγό Συγγραφής Πτυχιακής Εργασίας»), καθώς και πολλές άλλες πληροφορίες (λ.χ. η «Πολιτική ανάπτυξης ικανοποιητικής ακαδημαϊκής προόδου», η «Πολιτική Διασφάλισης Ποιότητας», το «Ακαδημαϊκό Προσωπικό» κ.λπ.).

1.4 Διαχείριση Πληροφοριών

Η ΕΕΑ αποτιμά θετικά την υποενότητα «1.4 Διαχείριση Πληροφοριών»

«Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης κρίνει ότι, δεδομένου ότι οι πρώτοι πτυχιούχοι αποφοίτησαν από τη ΘΣΕΚ μόλις το 2019, δεν είναι δυνατόν να ζητηθούν από το υπό αξιολόγηση Ίδρυμα δράσεις που προέρχονται από ανατροφοδότηση πληροφοριών σχετικά με τομείς, όπως «ποσοστά εξέλιξης, επιτυχίας και εγκατάλειψης των μαθητών», «διαδρομές σταδιοδρομίας των αποφοίτων», «Βασικοί Δείκτες Απόδοσης». Παρά ταύτα τα στελέχη της ΘΣΕΚ συλλέγουν, παρακολουθούν και αναλύουν πληροφορίες

για την αποτελεσματική διαχείριση του προγράμματος σπουδών ήδη από της λειτουργίας του Ιδρύματος. Στη διάδραση με τους φοιτητές του Ιδρύματος λαμβάνεται υπόψη η ικανοποίηση των φοιτητών ως προς τα προγράμματά τους (φοιτητική αξιολόγηση σε σχετική πλατφόρμα) αλλά η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης θεωρεί ότι πρέπει να καταβληθεί μεγαλύτερη προσπάθεια για την προσέλκυση θήλεων φοιτητριών, διότι υπάρχει σημαντική δυσαναλογία μεταξύ πληθυσμού αρρένων φοιτητών και θηλέων φοιτητριών.

Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη του προγράμματος μελέτης είναι προσεκτικός και σύμφωνα με τα standards των κυπριακών Πανεπιστημίων (π.χ. προβλέπει Επιτροπή Εσωτερικής Αξιολόγησης της Ποιότητας του ΠΣ του Ιδρύματος) και καταβάλλονται προσπάθειες να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας (π.χ. εισαγωγή σε πλείστα μαθήματα ενοτήτων περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης). Ωστόσο καλό θα ήταν τούτο, α) να αποδεικνύεται μέσα από θεσμικές δράσεις (π.χ. πρακτική άσκηση ή εισαγωγή ειδικών επί τούτο μαθημάτων, πχ. σε θέματα αειφορίας και βιώσιμης ανάπτυξης) και β) με την εισαγωγή αντικειμένων, όπως «Θρησκευτικός Τουρισμός» ή «Εκκλησιαστική Διπλωματία» που άπτονται περισσότερο των στόχων του ΠΣ σε συνδυασμό με τις ανάγκες της κοινωνίας (πρόκειται για «εξωστρεφή» αντικείμενα που «αγκαλιάζουν» ένα κοινό ευρύτερου ενδιαφέροντος και μάλιστα σε μια σταδιακά εκκοσμικευόμενη κοινωνία, η οποία όμως ακόμη στηρίζεται σε παραδοσιακά σχήματα).

Βεβαίως τούτο ουδόλως σημαίνει ότι το Πρόγραμμα Σπουδών δεν παραμένει επίκαιρο και συμβατό με τις εξελίξεις στην κοινωνία (π.χ. αγορά εργασίας ή ψηφιακές τεχνολογίες). Μπορεί όμως να διευρύνει τους ορίζοντές του προς όφελος της Σχολής και των φοιτητών της.

Οι γενικές ικανότητες των εκπαιδευομένων καλλιεργούνται στο ΠΣ μέσα από ειδικά μαθήματα γλωσσικών δεξιοτήτων (Α΄ Εξ.), πληροφορικής (Α΄ Εξ.), ξένων γλωσσών (Α+Β+Γ Εξ.), Βυζαντινής Μουσικής (Γ΄ Εξ.), Ελληνική Παλαιογραφία – Κωδικολογία (Ε΄ Εξ.), Συμβουλευτική Ψυχολογία (ΣΤ΄ Εξ.).»

Τα ανωτέρω θετικά ευρήματα καταδεικνύουν τη σοβαρή δουλειά που γίνεται στη Θ.Σ.Ε.Κ. Η Σχολή παρακολουθεί την πορεία των αποφοίτων της, παρόλο που μόλις δύο αποφοιτήσεις έχουν γίνει και τηρεί στατιστικά στοιχεία. Δημοσιεύει, επίσης, πληροφορίες για τις επιτυχίες τους:

<https://www.theo.ac.cy/επιτυχία-των-αποφοίτων-της-θ-σ-ε-κ-στις-ε/>

<https://www.theo.ac.cy/συγχαρητήρια-στους-αποφοίτους/>

Πέρα από τα ανωτέρω θετικά ευρήματα στην υποενότητα «1.4 Διαχείριση Πληροφοριών», στεκόμαστε στην κατ' επανάληψη σύσταση της ΕΕΑ «ότι πρέπει να καταβληθεί μεγαλύτερη προσπάθεια για την προσέλκυση θήλεων φοιτητριών, διότι υπάρχει σημαντική δυσαναλογία μεταξύ πληθυσμού αρρένων φοιτητών και θηλέων φοιτητριών». Η Θ.Σ.Ε.Κ. ήδη, μέσω της προβολής της Σχολής προβάλλει την παρουσία φοιτητριών στο Π.Σ. και θα συνεχίσει να το κάνει. Παρατίθενται σχετικοί σύνδεσμοι στον ιστοτόπο της Σχολής:

<https://www.theo.ac.cy/category/videos/>

<https://www.theo.ac.cy/λατρευτική-ζωή/>

<https://www.theo.ac.cy/βιβλιοθήκη/>

Θεωρούμε, ωστόσο, ότι δεν είναι πολλά πράγματα που μπορεί να κάνει ένα τμήμα ή ένα πρόγραμμα σπουδών προς την κατεύθυνση αυτή. Το ζήτημα εδώ δεν αφορά ούτε στη στόχευση του ΠΣ ούτε στο περιεχόμενο του ΠΣ. Αφορά αποκλειστικά στις επιλογές των υποψηφίων φοιτητών. Η Θ.Σ.Ε.Κ. θεωρεί ότι το ΠΣ έχει καταφέρει να καταξιωθεί και να καθιερωθεί ως πρόγραμμα που είναι ανοικτό εξ ίσου σε άνδρες και γυναίκες (βλ. ανωτέρω).

Η «εισαγωγή σε πλείστα μαθήματα ενοτήτων περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης» ήταν ένα από τα κύρια συμπεράσματα της τρίτης (3) διεθνούς διάσκεψης της Χάλκης (Halki Summit III), <http://www.halkisummit.com/>, που διήρκησε από τις 31 Μαΐου έως τις 4 Ιουνίου 2019 και στην οποία εκπροσωπήθηκε η Θ.Σ.Ε.Κ., μέσω του Διευθυντή της <https://www.theo.ac.cy/η-θεολογική-σχολή-εκκλησίας-της-κύπρου/>, μετά από πρόσκληση του Οικουμενικού Πατριάρχη.

Όσον αφορά τις δεξιότητες στο θέμα της αειφορίας, η διεθνής διάσκεψη της Χάλκης III κατέδειξε ότι, στα σύγχρονα ΠΣ των Θεολογικών Σχολών, είναι προτιμότερο αυτές να αναπτύσσονται οριζόντια και σε συσχετισμό με περιβαλλοντικές δράσεις.

Αναφορικά με την εισήγηση της ΕΕΑ να επιδεικνύεται έμπρακτα η «περιβαλλοντική ευαισθησία» της Σχολής παρατίθεται σχετικός σύνδεσμος στον ιστοτόπο της Σχολής, όπου επιδεικνύεται έμπρακτα η «περιβαλλοντική ευαισθησία» της Σχολής:

[https://www.theo.ac.cy/Συμμετοχή της Θ.Σ.Ε.Κ. στην Παγκύπρια εκστρατεία καθαρισμού "Let's Do It. Cyprus 2020/](https://www.theo.ac.cy/Συμμετοχή της Θ.Σ.Ε.Κ. στην Παγκύπρια εκστρατεία καθαρισμού)

Αναφορικά με θεσμικές δράσεις ή την «εισαγωγή αντικειμένων, όπως «Θρησκευτικός Τουρισμός» ή «Εκκλησιαστική Διπλωματία» παρατίθενται σχετικοί σύνδεσμοι στον ιστοτόπο της Σχολής με σχετικές δράσεις:

<https://www.theo.ac.cy/Δεύτερη Διαθεματική Μελέτη Πεδίου/>

<https://www.theo.ac.cy/IB'Συνάντηση Εκπροσώπων Εκκλησιαστικών Περιφερειών και Μονών/>

Η εισαγωγή του αντικειμένου «Θρησκευτικός Τουρισμός» αναμένεται ότι όντως θα ενισχύσει την εξωστρέφεια της Σχολής «αγκαλιάζοντας ένα κοινό ευρύτερου ενδιαφέροντος και μάλιστα σε μια σταδιακά εκκοσμικευμένη κοινωνία, η οποία όμως ακόμη στηρίζεται σε παραδοσιακά σχήματα» (σελ. 10 της Έκθεσης ΕΕΑ). Η διδασκαλία του εν λόγω αντικειμένου, όμως, δεν μπορεί από μόνη της να διευρύνει τον ορίζοντα επαγγελματικής αποκατάστασης των φοιτητών (σελ. 20 της Έκθεσης ΕΕΑ), εφόσον για τη συνοδεία τουριστών και τη διεκπεραίωση ξεναγήσεων χρειάζεται κάποιος να είναι αδειούχος απόφοιτος της Σχολής Ξεναγών του Υφυπουργείου Τουρισμού Κύπρου, το πρόγραμμα σπουδών της οποίας ανέρχεται στους 14 μήνες. Η διδασκαλία του αντικειμένου δύναται να δώσει ορισμένες βάσεις αναφορικά με τη σημασία ανάδειξης της εκκλησιαστικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου – κάτι που ήδη πραγματοποιείται, μέσω οργανωμένων εκδρομών, περιηγήσεων και διδασκαλίας πεδίου από διδακτικό προσωπικό της Σχολής – όμως δεν καθίσταται επαρκής ώστε να εξασφαλιστεί η επαγγελματική αποκατάσταση των φοιτητών. Συνεπώς, η εισαγωγή ενός τέτοιου αντικειμένου, όπως και του αντικειμένου «Εκκλησιαστική Διπλωματία» χρήζει ιδιαίτερης μελέτης και χειρισμού. Αντ' αυτών εισάγεται το νέο μάθημα: «Θέματα Χριστιανικού Πολιτισμού – Κύπρος».

Σημείωση:

Στην παρούσα ενότητα «**Πρόγραμμα Σπουδών και Σχεδιασμός και ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών Study programme and study programme's design and development (ESG 1.1, 1.2, 1.8, 1.9)**», που καταλαμβάνει σχεδόν το 50% της απάντησης του Ιδρύματός μας, δόθηκε ιδιαίτερη και εκτενής έμφαση στις διευκρινίσεις που αφορούσαν θέματα που ηγέρθησαν από την ΕΕΑ στα «Ευρήματα (Findings)».

Βασικά, ηγέρθησαν:

ζητήματα εκτός νομικού πλαισίου:

- Η συμμετοχή των φοιτητών στην εκλογή ανέλιξη μελών ΔΕΠ
- Η πιστοποίηση της ΕΕΠ της Θ.Σ.Ε.Κ. σύμφωνα με κάποιο από τα πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Πιστοποίησης (ISO)
- Η δυσαναλογία αρρένων θηλέων (ζήτημα που επανέρχεται και αλλού στην έκθεση)

ζητήματα για το ΠΣ:

- Στοχοθεσία
- Πτυχιακή Εργασία
- Μετονομασία μαθημάτων
- Αλληλουχία μαθημάτων
- Εισηγήσεις για προβληματισμό

Θεωρήσαμε ότι επιβαλλόταν να δώσουμε διευκρινιστικές απαντήσεις για τα ζητήματα αυτά που ηγέρθησαν, για να μην αφήνονται οποιεσδήποτε σκιές. Δεν έχουμε σχολιάσει τις πολύ θετικές επιστημονικές και αναφορές της ΕΕΑ, ακριβώς επειδή ήταν θετικές και προκρίνουν επιτυχώς το ΠΣ. Δεν θα θέλαμε, ωστόσο, λόγω των εκτενών απαντήσεων, να αφεθεί λανθασμένη εντύπωση για το ΠΣ το οποίο αποτιμάται πολύ θετικά στην αξιολόγηση της ΕΕΑ. Τα εγερθέντα σημεία για προβληματισμό (π.χ. εμπλουτισμός με νέα μαθήματα) δεν αναιρούν τη σοβαρότητα και την αξία του ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ. και θα αποτελέσουν βάσεις για προβληματισμό κατά την τρέχουσα πενταετία.

Δυνατότητες/δυνατά σημεία (Strengths)

Κατάλογος δυνατών σημείων/δυνατοτήτων, π.χ. παραδείγματα καλών πρακτικών, επιτευγμάτων, καινοτόμων λύσεων κ.λπ.

(ΘΕΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΕΑ)

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

Ο σχεδιασμός, η παρακολούθηση και οι μέχρι τούδε βελτιωτικές προσθήκες στο ΠΣ της ΘΣΕΚ είναι πλήρως ικανοποιητικές. Τα στελέχη της Σχολής ενδιαφέρονται πραγματικά για να δημιουργήσουν ένα Τμήμα ισχυρό και ανταγωνιστικό προς τα ελληνόφωνα Τμήματα Θεολογικών Σπουδών. Η ΕΕΑ, παρά τις κριτικές επισημάνσεις της, τελεί εν γνώσει του γεγονότος ότι είναι φυσιολογικό για ένα νέο Τμήμα να εμφανίζει εύλογες αδυναμίες, διότι η απόκτηση γόνιμης εμπειρίας λειτουργίας υπό το πρίσμα των αυστηρών ακαδημαϊκών προϋποθέσεων συμβαίνει προϊόντος του χρόνου. Βεβαίως, κάποιες άλλες, διαφοροποιημένες από την έκθεση αυτοαξιολόγησης της ΘΣΕΚ σκέψεις των μελών της ΕΕΑ, οφείλονται σε διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις σκοποθεσίας και διαχείρισης της μαθησιακής διαδικασίας. Η Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης προτείνει να τοποθετηθεί ως πρώτος ο νυν τέταρτος (δ) γενικός στόχος και τέταρτος ή τρίτος ο νυν πρώτος (α) γενικός στόχος, ώστε να δοθεί έμφαση στην ακαδημαϊκή σκοποθεσία της ΘΣΕΚ.

Υιοθετήθηκε η πρόταση της ΕΕΑ «να τοποθετηθεί ως πρώτος ο νυν τέταρτος (δ) γενικός στόχος και τέταρτος ή τρίτος ο νυν πρώτος (α) γενικός στόχος, ώστε να δοθεί έμφαση στην ακαδημαϊκή σκοποθεσία της ΘΣΕΚ». Απαντήθηκε ανωτέρω τεκμηριωμένα.

Στο πλαίσιο αυτό η ΕΕΑ επαινεί

- α) τον ζήλο της ΘΣΕΚ και τη φιλοδοξία της αναδείξεως του ρόλου της στην παροχή ποιοτικών θεολογικών σπουδών στον χώρο της ανατολικής Μεσογείου.
- β) Πιστοποιεί το γεγονός ότι το ΠΣ συνεχώς αναθεωρείται, εμπλουτίζεται και ολοένα και περισσότερο εκσυγχρονίζεται και καθίσταται πιο λειτουργικό.

Η ΘΣΕΚ έχει τους πόρους να το καθιστά ιδεατά εφαρμοστό μέσα από τη συνεχώς εκσυγχρονιζόμενη υλικοτεχνική υποδομή και με θεμελιώδη άξονα το γεγονός του ελεγχόμενου αριθμού φοιτητών, που κρατά σε υψηλό βαθμό την ποιότητα της μαθησιακής διαδικασίας και της διαδραστικής σχέσης Καθηγητών και φοιτητών, όπως υποστηρίχθηκε τόσο από το διδακτικό προσωπικό, όσο και από τους φοιτητές.

Πολύ θετική η αποτίμηση της ΕΕΑ.

Τομείς βελτίωσης και συστάσεις (Areas of improvement and recommendations)

Κατάλογος προβληματικών τομέων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, να τεθούν υπό παρακολούθηση ή να συνδεθούν με τις συστάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

Συνοψίζοντας τις προτάσεις της ΕΕΑ καταλήγουμε στα εξής:

- α) ΠΣ και στοχοθεσία: απαιτείται η πρόταξη του ακαδημαϊκού χαρακτήρα της Σχολής μέσω μιας αποφασιστικής στοχοθεσίας ώστε να είναι σαφές ότι πρώτα ενδιαφέρεται για την ανανέωση των θεολογικών σπουδών και την υπογράμμιση

της σημασίας του ανανεωτικού της έργου για τον θεολογικό κόσμο και έπειτα να ασχοληθεί με την επιμόρφωση του κλήρου.

Υλοποιήθηκε. Απαντήθηκε ανωτέρω τεκμηριωμένα.

- β) ΠΣ και Διδακτικό προσωπικό: Πρέπει η Σχολή να κινηθεί με πιο ταχείς ρυθμούς στη στελέχωση του διδακτικού δυναμικού της με μόνιμο προσωπικό ώστε να βελτιωθεί το προφίλ της (αλλιώς εμφανίζεται η φιλοσοφία ενός ΠΣ με πολυάριθμο και σταθερό προσωπικό και αλλιώς με επισκέπτες Καθηγητές οι οποίοι, πολλές φορές, επειδή έχουν ήδη διανύσει τη δική τους ερευνητική πορεία, εμφανίζουν μια ακαδημαϊκή αυτοτέλεια έναντι των προϋποθέσεων που θέτει ο ακαδημαϊκός φορέας).

Συμφωνούμε. Η προκήρυξη θέσεων στα βασικά γνωστικά αντικείμενα και η σταδιακή στελέχωση αποτελούν μέρος του σχεδιασμού και του στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης της Σχολής. Ωστόσο, το τρέχον ΠΣ Θεολογίας δεν αντιμετωπίζει οποιαδήποτε προβλήματα στη στελέχωσή του. Αντίθετα, αποτελεί πλεονέκτημα για τη Σχολή η δυνατότητα που έχει να συνεργάζεται με εν ενεργεία επισκέπτες Καθηγητές, καθώς και με άλλους εξωτερικούς ακαδημαϊκούς συνεργάτες, για να καλύπτει με επάρκεια τις ανάγκες του ΠΣ, να μετακαλεί και να αναδομεί ακαδημαϊκές συνεργασίες με συνεργάτες από Πανεπιστήμια της Κύπρου και του Εξωτερικού. Η ευχέρεια που παρέχεται στη Θ.Σ.Ε.Κ. να συνεργάζεται με Καθηγητές, που κατέχουν μάλιστα και διοικητικές θέσεις στα Τμήματα των Πανεπιστημίων τους, είναι ιδιαίτερα ευεργετική, καθώς βοηθά στην ανταλλαγή δεξιοτήτων και στην ανάπτυξη γόνιμου διαλόγου, γύρω από πρακτικές και πολιτικές των ακαδημαϊκών μας ιδρυμάτων, με αποτέλεσμα το όφελος να είναι κοινό και να έχουν ήδη αναπτυχθεί και υλοποιηθεί ευρύτερες συνεργασίες, ανταλλαγές, συνέργειες αλλά και ερευνητικά προγράμματα.

Βεβαίως, όπως προαναφέραμε, συμφωνούμε ότι «αλλιώς εμφανίζεται η φιλοσοφία ενός ΠΣ με πολυάριθμο και σταθερό προσωπικό και αλλιώς με επισκέπτες Καθηγητές». Υπάρχουν αυτή τη στιγμή βασικά γνωστικά αντικείμενα τα οποία καλύπτονται από επισκέπτες Καθηγητές και τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν θέσεις μελών ΔΕΠ. Η κατάσταση, ωστόσο, δεν είναι αρνητική, καθώς το ΠΣ «τρέχει» χωρίς προβλήματα.

Ένα σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν άλλες Θεολογικές Σχολές με μακροχρόνια και αξιοσέβαστη πορεία και εμπειρία είναι ότι:

«εξαιτίας του μεγάλου αριθμού εισακτέων η αναλογία καθηγητών και φοιτητών είναι υψηλή. Έτσι, αδυνατεί το Τμήμα να οργανώσει τα μαθήματα σε μικρότερες ομάδες. Η κατάσταση αυτή ήδη επιδεινώνεται, επειδή λόγω της κρίσης δεν αναπληρώνονται οι θέσεις των μελών του Τμήματος που αποχωρούν από την υπηρεσία. Ακόμη, δεν διαθέτει την ανάλογη υλικοτεχνική υποδομή για κάτι τέτοιο»

(Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Τμήματος Θεολογίας του ΑΠΘ 2016-2020, σελ. 9, πηγή: https://www.theo.auth.gr/sites/default/files/Stratigikos_Sxediasmos_2016_2020.pdf)

Σημειωτέο, όμως, ότι η Σχολή μας δεν αποστερείται από προσωπικό για τη στελέχωση του ΠΣ και μάλιστα διατηρεί ένα ασύγκριτα εκπληκτικό λόγο διδασκόντων διδασκομένων. Ο λόγος των μελών ΔΕΠ προς τους προπτυχιακούς φοιτητές Θεολογίας είναι 1 προ 7, που οπωσδήποτε λειτουργεί προς όφελος των φοιτητών και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο μικρός αριθμός φοιτητών κατά έτος δίνει ένα τεράστιο διαχειριστικό πλεονέκτημα στη Σχολή, που της επιτρέπει να παρέχει προσωπική στήριξη στους φοιτητές και παρακολούθηση της ακαδημαϊκής τους εξέλιξης.

Στην παράγραφο (β) η ΕΕΑ επισημαίνει (όπως είχε προαναφέρει στα «Ευρήματα»):

Στο πλαίσιο αυτό η ΕΕΑ παρατήρησε, επίσης, ότι απαιτείται η ανανέωση κάποιων προτεινόμενων βιβλιογραφικών καταλόγων του διδακτικού προσωπικού.

Συμφωνούμε. Απαντήθηκε ανωτέρω.

γ) ΠΣ και διδασκόμενα μαθήματα:

i) περιορισμός των μαθησιακών προσδοκώμενων σε ορισμένα μαθήματα,

Συμφωνούμε. Απαντήθηκε ανωτέρω. Τεκμηρίωση στα Παραρτήματα.

ii) πιο στενή αλληλουχία των διδασκόμενων μαθημάτων (η επιτροπή κρίνει ότι θα μπορούσε να εφαρμοστεί το μοντέλο 2+2, δηλαδή 2 έτη προαπαιτούμενων μαθημάτων και έπειτα θεολογικά μαθήματα),

Δεν θα εφαρμοστεί περισσότερο. Ισχύει ήδη εν μέρει αυτό που προτείνει η Επιτροπή.

iii) Εισαγωγή πρακτικών μαθημάτων, όπως θρησκευτικός Τουρισμός και Εκκλησιαστική Διπλωματία,

Δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή η εισήγηση στο παρόν στάδιο. Μπορεί να μελετηθεί με προοπτική μελλοντικής αναθεώρησης του ΠΣ.

iv) Να καταστεί υποχρεωτική η πτυχιακή εργασία με τις παραπάνω προϋποθέσεις.

Δεν γίνεται αποδεκτή η εισήγηση: Έχει απαντηθεί τεκμηριωμένα ανωτέρω.

δ) ΠΣ και φοιτητές: Η εξομοίωση του κύρους της ΘΣΕΚ με Πανεπιστήμια που έχουν εμπειρία λειτουργίας πολλών ετών απαιτεί την, τουλάχιστον, ισορροπία του αριθμού θηλέων και αρρένων φοιτητών και τούτο να καταδεικνύεται και στους γενικούς στόχους.

Έχει απαντηθεί τεκμηριωμένα ανωτέρω. Η Θ.Σ.Ε.Κ. στη «Δήλωση πολιτικής εισδοχής φοιτητών» διασαφηνίζει πρωτίστως ότι:

«Στη «Θεολογική Σχολή Εκκλησίας Κύπρου» οι υποψήφιοι εισάγονται στη βάση των ακαδημαϊκών τους προσόντων, ανεξάρτητα από το φύλο, τη φυλή, την εθνική καταγωγή, το χρώμα ή τη θρησκεία. Η «Θεολογική Σχολή Εκκλησίας Κύπρου» προσφέρει τις ίδιες ευκαιρίες εισδοχής τόσο σε Κύπριους, όσο και σε αλλοδαπούς φοιτητές, νοουμένου ότι κατέχουν τη γλώσσα διδασκαλίας, που είναι η Ελληνική, σε βαθμό που να ικανοποιεί την απρόσκοπτη παρακολούθηση του προγράμματος σπουδών και επιδεικνύουν τον απαραίτητο σεβασμό στην πίστη και την παράδοση της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας της Κύπρου.»

<https://www.theo.ac.cy/ημεδαποί-φοιτητές/>

Επίσης, καλό θα ήταν, ο μετά ψήφου λόγος των φοιτητών κατά τη βελτίωση των όρων ακαδημαϊκής λειτουργίας της Σχολής.

Έχει απαντηθεί τεκμηριωμένα ανωτέρω η συμμετοχή των φοιτητών «μετά ψήφου».

2. Διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση φοιτητών (ESG 1.3)

Δε σημειώθηκε σοβαρή αρνητική παρατήρηση από την ΕΕΑ

Ευρήματα (Findings)

Σύντομη περιγραφή της κατάστασης στο Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης (HEI), με βάση στοιχεία από την αίτηση εξωτερικής αξιολόγησης και ευρήματα από την επιτόπια επίσκεψη.

(ΘΕΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΕΑ)

2.1 Η μέθοδος διδασκαλίας και εκμάθησης κάθε μαθήματος είναι φοιτητοκεντρική και μέχρι ενός σημείου εξατομικευμένη. Επιπλέον η μέθοδος είναι κατάλληλη για την επίτευξη του σκοπού όλων των επιμέρους μαθημάτων, καθώς ενθαρρύνεται η ενεργός συμμετοχή και υιοθετείται η χρήση σύγχρονων εκπαιδευτικών τεχνολογιών.

Το διδακτικό υλικό που έχουν στη διάθεσή τους οι φοιτητές (βιβλία, εγχειρίδια, σημειώσεις κ.ά.) κρίνεται ότι πληροί τις προδιαγραφές του κάθε μαθήματος.

2.2 Το μεγάλο και μόνιμο ζητούμενο σε όλες τις Θεωρητικές Σχολές είναι η σύνδεση θεωρίας και πράξης στη σπουδή οποιασδήποτε Επιστήμης. Στη Θ.Σ.Ε.Κ. οργανώνονται σεμινάρια, ημερίδες και ένα κατ' έτος Συνέδριο, που εισάγουν τους φοιτητές στην πράξη της Επιστήμης που σπουδάζουν.

Στο Πρόγραμμα υπάρχει η Πρακτική Άσκηση των φοιτητών η οποία είναι υποχρεωτική και τους βοηθά στην απόκτηση διδακτικής ικανότητας. Επίσης υπάρχει στο Πρόγραμμα και Άσκηση Λειτουργικής.

2.3 Σχετικά με την αξιολόγηση/βαθμολόγηση των φοιτητών τα μέλη της ΕΕΑ είναι απολύτως ικανοποιημένα με τα κριτήρια και τη μέθοδο που εφαρμόζονται. Και τούτο διότι οι κανόνες είναι εκ των προτέρων γνωστοί, σαφείς και αντικειμενικοί. Υποστηρίζουν την καλλιέργεια των φοιτητών και ανταποκρίνονται στο επίπεδό τους.

Δυνατότητες/δυνατά σημεία (Strengths)

Κατάλογος δυνατών σημείων/δυνατοτήτων, π.χ. παραδείγματα καλών πρακτικών, επιτευγμάτων, καινοτόμων λύσεων κ.λπ.

(ΘΕΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΕΑ)

2.1 Επισημαίνεται ως πολύ θετικό ότι στη σχετική διαδικασία συμβάλει καθοριστικά ο περιορισμένος αριθμός των φοιτητών κατά μάθημα. Αυτό επιτρέπει την εποικοδομητική διδασκαλία και επικοινωνία και βεβαίως θεωρείται συγκριτικό πλεονέκτημα του Προγράμματος.

2.2 Επισημαίνεται ως καλή πρακτική η προτροπή να αναλάβουν οι φοιτητές προαιρετικά τη σύνταξη Πτυχιακής εργασίας. Αναμφίβολα, η συγγραφή μιας επιστημονικής εργασίας εξοικειώνει τον φοιτητή με την εξειδικευμένη μελέτη και την επιστημονική δεοντολογία. Έτσι συνδέει άμεσα τη θεωρία με την πράξη και εμπλέκεται άμεσα στην έρευνα, στοιχείο που καταξιώνει και προβάλλει έναν νέο επιστήμονα.

Τομείς βελτίωσης και συστάσεις (Areas of improvement and recommendations)

Κατάλογος προβληματικών τομέων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, να τεθούν υπό παρακολούθηση ή να συνδεθούν με τις συστάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης.

Η ΕΕΑ προτείνει κατωτέρω:

2.1 Τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν την περαιτέρω επικαιροποίηση του διδακτικού υλικού. Οι φοιτητές από την πλευρά τους προτείνουν να έχουν πιο συνεκτικό πρόγραμμα, χωρίς πολλές ώρες κενών, δοθέντος ότι κάποιοι εξ αυτών εργάζονται.

Στην οργάνωση του Προγράμματος Σπουδών τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν τον περιορισμό, σε ορισμένα μαθήματα, των πολλών μαθησιακών αποτελεσμάτων σε 4-6 μετρήσιμα (πάντως όχι 10 και 11), όπως και τη συρρίκνωση (με απώτερο στόχο τη σαφήνεια) του περιεχομένου κάποιων μαθημάτων (δεν μπορεί ένα μάθημα να καλύπτει 20 αιώνες). Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην αλληλοκάλυψη των ίδιων θεμάτων σε περισσότερα μαθήματα. Αρκούντως σημαντικό και αναγκαίο είναι η αμοιβαία μετακίνηση και ανακατανομή μαθημάτων, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η επιστημονική αλληλουχία και η θεολογική τεκμηρίωση (π.χ. Κανονικό Δίκαιο στο Γ' εξάμηνο, Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης στο Ζ' εξάμηνο, Ιστορία Σλαβικών Εκκλησιών στο Η' εξάμηνο).

Στη θέση των απαιτούμενων και συναπαιτούμενων μαθημάτων, κάτι που κατά την εκτίμηση της ΕΕΑ δυσκολεύει την απρόσκοπτη ροή του Προγράμματος, προτείνεται η κατανομή των μαθημάτων να γίνει σε 2+2 έτη, όπου όλα τα εισαγωγικά, γλωσσικά, γραμματολογικά και ιστορικά μαθήματα θα μπορούσαν να διδάσκονται τα δύο πρώτα έτη των σπουδών και μετά θα ακολουθούσαν τα μαθήματα των άλλων δύο ετών.

Ακόμη τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν την εισαγωγή στο Πρόγραμμα Σπουδών και νέων μαθημάτων. Ενδεικτικά αναφέρονται: Βυζαντινή Φιλοσοφία, Διορθόδοξοι, διαχριστιανικοί και διαθρησκευτικοί διάλογοι, Θρησκευτικός Τουρισμός, Θέματα Εκκλησιαστικής Διοίκησης και Διπλωματίας.

2.2 Σχετικά με την Άσκηση, λόγω της ιδιαιτερότητάς της, τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν να δοθούν περισσότερες πιστωτικές μονάδες και να οργανωθεί καλύτερα σε όλη τη διάρκεια ενός εξαμήνου. Επίσης, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν παιδαγωγικά μαθήματα, δεν έχει ληφθεί μέριμνα για την απαιτούμενη «παιδαγωγική επάρκεια», στοιχείο απαραίτητο για τη διδασκαλία (βλ. στην Ελλάδα). Ειδικότερα α) πρέπει να προβλεφθεί μια οργανωμένη ενότητα παιδαγωγικών μαθημάτων (Υποχρεωτικών και Επιλεγόμενων) που στο ΠΣ θα ορίζεται σαφώς ότι πρόκειται για μαθήματα που δίδουν στους αποφοίτους το τεκμήριο της «Παιδαγωγικής Επάρκειας» και πρέπει να επιλεγούν υποχρεωτικά προς τούτο και β) να ορίζεται σαφώς ότι για όσους εκ των αποφοίτων δεν ενδιαφέρονται για την απόκτηση παιδαγωγικής επάρκειας, εκ των παιδαγωγικών μαθημάτων που προσφέρονται, υποχρεούνται να παρακολουθήσουν όσα εκ του ΠΣ είναι υποχρεωτικά και μπορούν να αντικαταστήσουν τα υπόλοιπα με άλλα προσφερόμενα στο Πρόγραμμα.

Όσον αφορά στην Άσκηση της Λειτουργικής τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν να συνοδεύεται και από την Άσκηση Ομιλητικής, γεγονός που θα συμβάλει στον καταρτισμό των φοιτητών και στον κηρυγματικό λόγο.

Τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν να ληφθεί μέριμνα να υπάρξουν σοβαρές δυνατότητες και περισσότερες ευκαιρίες συμμετοχής των φοιτητών σε ερευνητικές δραστηριότητες, για να ενδυναμωθεί η αλληλεπίδραση θεωρίας και πράξης.

- 2.3 Η Επιτροπή προτείνει, λόγω του μικρού αριθμού των φοιτητών, να υπάρχουν και προφορικές εξετάσεις σε κάποια μαθήματα ή ένα μεικτό σύστημα. Άλλωστε, συχνά υπάρχουν και άτομα με μαθησιακές δυσκολίες και τα οποία εκφράζονται καλύτερα με προφορικό λόγο.

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Τομείς βελτίωσης και συστάσεις

Όλες οι αναφορές σχετικές με «Τομείς βελτίωσης και συστάσεις» έχουν απαντηθεί τεκμηριωμένα ανωτέρω. Κατωτέρω καταγράφονται εξειδικευμένα συμπληρωματικά σχόλια και διευκρινιστικές τοποθετήσεις του Ιδρύματος.

2.1 Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«Τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν την περαιτέρω επικαιροποίηση του διδακτικού υλικού. Οι φοιτητές από την πλευρά τους προτείνουν να έχουν πιο συνεκτικό πρόγραμμα, χωρίς πολλές ώρες κενών, δοθέντος ότι κάποιοι εξ αυτών εργάζονται.»

2.1 Το Ίδρυμά μας απαντά:

Αναφορικά με «την περαιτέρω επικαιροποίηση του διδακτικού υλικού» του η Θ.Σ.Ε.Κ. έχει κάνει άλματα από την προηγούμενη αξιολόγηση του ΠΣ το 2016. Η Βιβλιοθήκη Σπουδαστηρίου έχει εμπλουτιστεί σημαντικά με υπερ-πολλαπλάσιους τίτλους και βάσεις δεδομένων και η «περαιτέρω επικαιροποίηση του διδακτικού υλικού» αποτελεί συνεχή διαδικασία και πρακτική της Θ.Σ.Ε.Κ. Το Συμβούλιο της Σχολής στηρίζει οικονομικά την προσπάθεια αυτή, που αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα για τη Σχολή και τη Βιβλιοθήκη Σπουδαστηρίου. Πρόκειται για μια Ακαδημαϊκή Βιβλιοθήκη ανθρωπιστικής κατεύθυνσης με μεγαλύτερη ειδίκευση στις θεματικές που καλύπτονται από τα προσφερόμενα Προγράμματα Σπουδών της Σχολής και οι οποίες περιστρέφονται γύρω από τον Τομέα της Θεολογίας και της Ψυχολογίας. Κύριος σκοπός της Βιβλιοθήκης Σπουδαστηρίου είναι αφενός μεν η κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών των φοιτητών – και στο πλαίσιο αυτό υπάρχει στενή συνεργασία ανάμεσα στο προσωπικό της Βιβλιοθήκης και στο εκπαιδευτικό δυναμικό για τη ρύθμιση ζητημάτων που αφορούν τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες των φοιτητών – αφετέρου δε η κάλυψη των ερευνητικών αναγκών του Ακαδημαϊκού προσωπικού της Θ.Σ.Ε.Κ. Το υλικό της Βιβλιοθήκης εμπλουτίζεται συνεχώς, ενώ καταβάλλεται προσπάθεια συνεχούς αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού των προσφερόμενων υπηρεσιών. Ένα μεγάλο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση υπήρξε η αναβάθμιση του αυτοματοποιημένου συστήματος από ABEKT 5.6 σε Koha που έγινε κατά το 2019 καθώς επίσης η δημιουργία Ηλεκτρονικού Καταλόγου, η οποία επέτρεψε στα μέλη της Βιβλιοθήκης να διεκπεραιώνουν διάφορες διαδικασίες (π.χ. δανεισμός και ανανέωση βιβλίων) ηλεκτρονικά. (<https://library.theo.ac.cy/>) Εκεί που η Βιβλιοθήκη Σπουδαστηρίου διέθετε περίπου 150-200 τίτλους βιβλίων, το 2016, κατά την προηγούμενη αξιολόγηση-πιστοποίηση του ΠΣ Θεολογίας, τώρα διαθέτει σύγχρονο σύστημα βιβλιογραφικής καταχώρισης στο οποίο έχουν περαστεί μέχρι σήμερα 1742 εγγραφές (τίτλοι βιβλίων Θεολογίας) ενώ το σύνολο των τόμων/αντιτύπων ανέρχεται στα 4081.

Η Βιβλιοθήκη Σπουδαστηρίου της ΘΣΕΚ έχει στη συλλογή της συνδρομητικές πηγές από τους εκδοτικούς οίκους της EBSCO και TLG (Thesaurus Linguae Graecae). Συγκεκριμένα από την EBSCO, παρέχεται η πρόσβαση στη Βάση Psychology and Behavioral Sciences Collection. Επιπρόσθετα, η Σχολή έχει συνεργασθεί με τη Κοινοπραξία Κυπριακών Βιβλιοθηκών και από 01/01/2021, θα προσθέσει στη συλλογή της, τις εξής ετήσιες συνδρομητικές πηγές/προγράμματα:

1. Cambridge University Press
2. Project Muse
3. Refworks & Refshare
4. Turnitin

Σχετικά με το εύρημα της ΕΕΑ για την πρόταση των φοιτητών το Ωρολόγιο Πρόγραμμα να είναι «ΠΙΟ ΣΥΝΕΚΤΙΚΟ», ούτως ώστε να μην υπάρχουν «πολλές ώρες κενών, δοθέντος ότι κάποιοι φοιτητές εργάζονται», θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι, ακριβώς, το Ωρολόγιο Πρόγραμμα έχει σχεδιασθεί και αναπτυχθεί με τρόπο που να παρέχει στους φοιτητές κατά τις μεσημβρινές ώρες (12.30-15.00) την ευχέρεια συμμετοχής τόσο σε διάφορες ελεύθερες, μη ακαδημαϊκές δραστηριότητες, όπως είναι για παράδειγμα ο Βυζαντινός Χορός που παρέχεται δωρεάν από τη Σχολή, όσο και σε πολιτιστικές και θεολογικές δραστηριότητες/δράσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του Θεσμού Πολιτιστικό Μεσημέρι (στο πλαίσιο του εν λόγω θεσμού γίνονται στην Αίθουσα Προβολών της Θ.Σ.Ε.Κ. προβολές ντοκιμαντέρ ή διαλέξεις από εξωτερικούς ομιλητές). Επιπρόσθετα, οι κενές μεσημβρινές ώρες προσφέρουν στους φοιτητές ευκαιρίες κοινωνικοποίησης και συνεργασίας (εντός της Σχολής ή στο Εστιατόριο της Σχολής που βρίσκεται πλησίον), παρέχοντας, επιπλέον, και πρόσφορο έδαφος για γόνιμο διάλογο και ανταλλαγή απόψεων. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά τις ώρες αυτές διευθετούνται συνήθως συναντήσεις των φοιτητών είτε με τον Ακαδημαϊκό τους Υπεύθυνο ή με άλλους διδάσκοντες, με τους οποίους επιθυμούν να συζητήσουν ζητήματα που αφορούν τη μάθησή τους και τη γενικότερη πρόδοό τους. Ο χρόνος αυτός προσφέρεται επίσης για τον συντονισμό και τη λειτουργία Ομίλων και δράσεων της Φοιτητικής Ένωσης και της Φοιτητικής Μέριμνας. Παράλληλα, ο χρόνος αυτός διατίθεται για εξυπηρέτηση από το διοικητικό προσωπικό.

Αναφορικά με «τον περιορισμό, σε ορισμένα μαθήματα, των πολλών μαθησιακών αποτελεσμάτων σε 4-6 μετρήσιμα (πάντως όχι 10 και 11), όπως και τη συρρίκνωση (με απώτερο στόχο τη σαφήνεια) του περιεχομένου κάποιων μαθημάτων (δεν μπορεί ένα μάθημα να καλύπτει 20 αιώνες)»:

Η πλειονότητα των Μαθημάτων φέρει από 6 έως 8 μαθησιακά αποτελέσματα. Οι μεμονωμένες εξαιρέσεις στον κανόνα των μαθημάτων έχουν διορθωθεί και προσαρμοστεί ανάλογα. Τεκμηριώνεται στα Παραρτήματα.

Η αναφορά σε «μάθημα που καλύπτει 20 αιώνες» αντιλαμβανόμαστε ότι ίσως αφορά κυρίως το μάθημα «ΘΕΟ.381 Ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου (Υ), 5 ECTS» ή και το μάθημα «ΘΕΟ.122 Ιστορία των Χρόνων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης (Υ), 5 ECTS» ή όποιο μάθημα εκτείνεται σε ιστορική διάρκεια αιώνων. Εδώ θα πρέπει να δει κανείς τη θέση ενός μαθήματος σε σχέση με το συνολικό ΠΣ για να διαπιστώσει ότι αιτιολογείται η συνοπτική παρουσίαση λ.χ. της εκκλησιαστικής ιστορίας της Κύπρου σε ένα μάθημα. Παραπλήσια παραδείγματα αποτελούν λ.χ. στο ΕΚΠΑ τα μαθήματα:

- «Ελληνισμός, Ιουδαϊσμός και Χριστιανισμός από του 1^{ου} αι. μέχρι σήμερα» του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας του ΕΚΠΑ που καλύπτει 21 αιώνες και τρεις τεράστιες θεματικές.
- «Μανδαίοι: Αρχαία κείμενα και σύγχρονοι άνθρωποι (Κωδ. 30838)» του ΕΚΠΑ όπου «οι Μανδαίοι, ένας αρχαίος λαός που υπάρχει ακόμη στις μέρες μας, χαρακτηρίστηκε ως «ο τέταρτος λαός του Βιβλίου». Σε ένα πρωτοδίδακτο για τα ελληνικά δεδομένα μάθημα» καλύπτονται περισσότεροι από 20 αιώνες.
- «Αρχαίος Ιουδαϊσμός και κόσμος (Κωδ. 30811)» του ΕΚΠΑ όπου «σκοπός του μαθήματος είναι η διαύγηση του φαινομένου του Αρχαίου Ιουδαϊσμού, ο οποίος εξελισσόμενος συνιστά σήμερα μια από τις πιο γνωστές θρησκείες του κόσμου». Καλύπτονται περισσότεροι από 20 αιώνες, φθάνοντας μέχρι την εποχή μας.
- «Βυζαντινή Ιστορία (Κωδ. 30735)» του ΕΚΠΑ όπου «παρουσιάζεται η γένεση, η εξέλιξη και η πτώση της ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, που επικράτησε να ονομάζεται Βυζαντινή, από την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης μέχρι το 1453».

Αναφορικά με την παρατήρηση ότι «Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην αλληλοκάλυψη των ίδιων θεμάτων σε περισσότερα μαθήματα» συμφωνούμε με την ΕΕΑ. Σε ένα ΠΣ όπως η Θεολογία είναι φυσικό να υπάρχει «αλληλοκάλυψη των ίδιων θεμάτων σε περισσότερα μαθήματα». Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι να μη γίνεται άγνονη επανάληψη αλλά να αξιοποιείται η εναλλακτική οπτική γωνία των διαφορετικών γνωστικών προσεγγίσεων ούτως ώστε να αναπτύσσεται αβίαστα η κριτική σκέψη του φοιτητή.

Από την ΕΕΑ «προτείνεται η κατανομή των μαθημάτων να γίνει σε 2+2 έτη, όπου όλα τα εισαγωγικά, γλωσσικά, γραμματολογικά και ιστορικά μαθήματα θα μπορούσαν να διδάσκονται τα δύο πρώτα έτη των σπουδών και μετά θα ακολουθούσαν τα μαθήματα των άλλων δύο ετών»

Ήδη αυτός ο διαχωρισμός γίνεται, στον βαθμό που το επιτρέπει η λελογισμένη ανάπτυξη του ΠΣ. Ήδη από το αναθεωρημένο πιστοποιημένο πρόγραμμα που κατατέθηκε με την προηγούμενη απάντηση του Ιδρύματος στην Έκθεση της προηγούμενης ΕΕΑ τα επιλεγόμενα μαθήματα και οι εξειδικεύσεις περιορίστηκαν κυρίως στα δύο (2) τελευταία έτη, ενώ, «τα εισαγωγικά, γλωσσικά, γραμματολογικά και» κάποια γενικά μαθήματα τοποθετήθηκαν στα δύο (2) πρώτα έτη. Επειδή αυτή η εισήγηση επανέρχεται με διάφορες μορφές από τα μέλη της ΕΕΑ θα μελετηθεί ιδιαίτερα, σε μια μελλοντική αναθεώρηση, σε σχέση με το πώς αυτή εφαρμόζεται στα ΠΣ Θεολογίας των Πανεπιστημίων ΕΚΠΑ και ΑΠΘ, με τα οποία επιδιώκεται η αντιστοιχία και ισοτιμία του Πτυχίου Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ.

Αναφορικά με «την εισαγωγή στο Πρόγραμμα Σπουδών και νέων μαθημάτων» η Θ.Σ.Ε.Κ. παραμένει ανοικτή και θετική στις εισηγήσεις, με την επιφύλαξη ότι τα πολλά επιλεγόμενα μαθήματα έχουν νόημα όταν υπάρχουν και πολλοί φοιτητές για να τα επιλέξουν. Η Βυζαντινή Γραμματολογία με αναφορές στη Βυζαντινή Φιλοσοφία θα επανενταχθεί στο ΠΣ, όπως ακριβώς διδασκόταν με επιτυχία και μέχρι σήμερα στο τρέχον αξιολογημένο-πιστοποιημένο ΠΣ (βλ. Περιγραφή του Μαθήματος στο Παράρτημα). Εισάγεται, επίσης ως το επιλεγόμενο μάθημα «Ο Αγ. Νικόλαος Καβάσιλας: Η εποχή του, η προσωπικότητα και το συγγραφικό του έργο» που καλύπτει την πνευματική και φιλοσοφική εικόνα της ύστερης βυζαντινής περιόδου. Θέματα που καλύπτουν τους Διορθόδοξους, διαχριστιανικούς και διαθρησκευτικούς διαλόγους καλύπτονται σε μεγάλο μέρος σε Μαθήματα του ΠΣ αλλά και σε σειρά Διαλέξεων και Ημερίδων που διοργανώνει ή συμμετέχει η Θ.Σ.Ε.Κ. και στο παρόν στάδιο δεν κρίνεται σκόπιμο να αποτελέσουν ξεχωριστές μαθησιακές ενότητες/μαθήματα.

2.2 «Σχετικά με την Άσκηση, λόγω της ιδιαιτερότητάς της, τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν να δοθούν περισσότερες πιστωτικές μονάδες και να οργανωθεί καλύτερα σε όλη τη διάρκεια ενός εξαμήνου». Αναφέρονται, επίσης, στο θέμα «παιδαγωγική επάρκεια»:

Η «Άσκηση», στην οποία «τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν να δοθούν περισσότερες πιστωτικές μονάδες και να οργανωθεί καλύτερα σε όλη τη διάρκεια ενός εξαμήνου» διαθέτει ήδη έξι (6) μονάδες ECTS, όσες δηλαδή και τα αντίστοιχα μαθήματα στο ΕΚΠΑ, με τη διαφορά ότι γίνεται συμπυκνωμένα, ως «Σχολική Εμπειρία» για τους πρακτικούς λόγους που παρατίθενται κατωτέρω.

Γνωρίζουμε, για παράδειγμα, ότι στο ΕΚΠΑ υπάρχουν για τον σκοπό της Πρακτικής Άσκησης δύο σχετικά μαθήματα: «Μεθοδολογία έρευνας και αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου του Θεολόγου - Πρακτική Άσκηση» και «Διδακτική των Θρησκευτικών και Πρακτική Άσκηση». Τα δύο αυτά μαθήματα είναι συνεχόμενα (Ζ' και Η' εξάμηνα) και προαπαιτούμενα για τη λήψη παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας. Δεν έχουν ουσιαστικές διαφορές. Στο μάθημα «Μεθοδολογία...» διδάσκονται στην αρχή στο πανεπιστήμιο τη διδακτική μεθοδολογία και μετά πηγαίνουν στα σχολεία. Μέχρι τα Χριστούγεννα υποχρεούνται σε (τουλάχιστον) 3 δίωρα παρακολουθήσεων (δηλ. ένα δίωρο εβδομαδιαίως) συν τις ανατροφοδοτήσεις και μία μονώωρη διδασκαλία (με τον σχεδιασμό της) πριν τη διακοπή των Χριστουγέννων. Στο άλλο μάθημα οι παρακολουθήσεις εξαρτώνται κάπως και από το πότε πέφτει το Πάσχα. Συνήθως, από μέσα Φεβρουαρίου μέχρι το Πάσχα (για 7-8 εβδομάδες), με υποχρεωτικές πάλι τις δίωρες εβδομαδιαίες παρακολουθήσεις. Σε αυτή τη φάση αναλαμβάνουν πλέον περισσότερο ενεργά να σχεδιάζουν και να εφαρμόζουν μικρές δραστηριότητες ή μέρη του μαθήματος, και φυσικά έχουν στο τέλος δίωρες δικές τους διδασκαλίες (με τον σχεδιασμό) στα σχολεία (σε ένα τουλάχιστον τμήμα μιας τάξης). Αν ευνοούν οι συνθήκες κάνουν και στο πανεπιστήμιο μικροδιδασκαλία, ώστε να έχουν οι Καθηγητές τους μια άμεση εικόνα τους.

Στην Κύπρο, ούτως ή άλλως, για να διοριστούν στο δημόσιο οι απόφοιτοι πρέπει **υποχρεωτικά** να συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Προϋπηρεσιακής Κατάρτισης. Με βάση τον «Περί Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (Τροποποιητικό) (Αρ.2) Νόμο του 2007» η οργάνωση και διεξαγωγή του Προγράμματος Προϋπηρεσιακής Κατάρτισης των Υποψήφιων Εκπαιδευτικών Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης έχει ανατεθεί στο Πανεπιστήμιο Κύπρου (<https://www.ucy.ac.cy/proypiresiaki/>). Σκοπός του προγράμματος είναι η προετοιμασία αποφοίτων πανεπιστημίων για ανάληψη διδακτικού έργου. Τα μαθήματα του Προγράμματος Παιδαγωγικής Κατάρτισης διαρκούν ένα ακαδημαϊκό έτος (Σεπτέμβριος-Απρίλιος). Με το πρόγραμμα αυτό επιδιώκεται ο εμπλουτισμός του πτυχιούχου με όλες εκείνες τις εμπειρίες και δεξιότητες που θα τον καταστήσουν ικανό να ερμηνεύει πρακτικά παιδαγωγικές θεωρίες και να μετασχηματίζει το περιεχόμενο διάφορων γνωστικών αντικειμένων ώστε να ασκεί με επιτυχία το ρόλο του στην τάξη και στον ευρύτερο χώρο του σχολείου. Η Σχολική Εμπειρία διεξάγεται σε δύο φάσεις: Η πρώτη φάση της Σχολικής Εμπειρίας διεξάγεται κατά το τέλος του χειμερινού εξαμήνου, ενώ η δεύτερη φάση της Σχολικής Εμπειρίας διεξάγεται κατά το εαρινό εξάμηνο. Η Σχολική Εμπειρία διεξάγεται για όλους τους εκπαιδευόμενους σε δημόσια σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια της Σχολικής Εμπειρίας οι εκπαιδευόμενοι ακολουθούν το ωράριο των σχολικών μονάδων, δηλαδή από τις 7.30 π.μ. μέχρι τις 1.35 μ.μ. και συμμετέχουν σε όλες τις εκφάνσεις της σχολικής ζωής (π.χ. συνεδρίες, συντονισμός, επιτροπές).

Λαμβανομένων υπόψιν των ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι δεν υπάρχει η νομική απαίτηση στην Κύπρο να εντάσσεται η Πρακτική άσκηση στα ΠΣ για να προετοιμάζονται οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για να έχουν Παιδαγωγική Επάρκεια. Παρά

ταύτα το ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ έχει περιλάβει μαθήματα που διασφαλίζουν Παιδαγωγική Επάρκεια καθώς και Σχολική Εμπειρία των φοιτητών. Το ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ. είναι ένα από τα λίγα πανεπιστημιακού επιπέδου ΠΣ στην Κύπρο στο οποίο έχει δοθεί άδεια από το ΥΠΠΑΝ να διενεργεί «Σχολική Εμπειρία» σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια της Σχολικής εμπειρίας οι φοιτητές καλούνται να παρακολουθήσουν υποχρεωτικά τουλάχιστον δέκα (10) μαθήματα θρησκευτικών. Σημειωτέον ότι στο Πρόγραμμα Προϋπηρεσιακής Κατάρτισης του ΠΚ υποχρεούνται να παρακολουθήσουν δεκατέσσερα (14) μαθήματα. Όλη η διαδικασία καθορίζεται στον Οδηγό Σχολικής Εμπειρίας που είναι αναρτημένος στην ιστοσελίδα (https://www.theo.ac.cy/wp-content/uploads/2018/10/Odigos_Scholikis_Empirias_Praktikis_Askisis.pdf).

Όπως καταδεικνύουμε κατωτέρω, λόγω της μέριμνας της Θ.Σ.Ε.Κ. για φοιτητές εξ Ελλάδος που φοιτούν στη Σχολή, έχει ληφθεί πρόνοια για την απαιτούμενη «παιδαγωγική επάρκεια», παρόλο που στην Κύπρο αυτό δεν είναι απαιτούμενο από ένα ΠΣ. Στην Ελλάδα «ο Νόμος 4186/2013 άρθρο 36 παρ. 22 εδάφ. ε' προβλέπει ότι όσοι φοιτητές έχουν εισαχθεί πριν το ακαδημαϊκό έτος 2013-14, έχουν παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια και μπορούν να συμμετάσχουν σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ, όταν θα πραγματοποιηθούν με βάση τις ισχύουσες προ του Ν. 3848/2010 διατάξεις. Όσοι εισάγονται από το ακαδημαϊκό έτος 2013-14 και εφεξής, με βάση τα προβλεπόμενα στο άρθρο 2 του Ν. 3848/2010 και το άρθρο 36 παρ. 22 εδάφ. α' και ε' του Ν. 4186/2013, θα πρέπει να έχουν βεβαιωμένη την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια με την παρακολούθηση σχετικού κατ' επιλογήν προγράμματος, για να έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εξετάσεις του ΑΣΕΠ και να διοριστούν στην εκπαίδευση. Για να αποκτήσει κάποιος την παιδαγωγική και διδακτική επάρκεια θα πρέπει να έχει παρακολουθήσει 8 τουλάχιστον μαθήματα που συνθέτουν τις τρεις προβλεπόμενες από το νόμο θεματικές περιοχές: Εκπαίδευσης και Αγωγής, Μάθησης και Διδασκαλίας, Ειδικής Διδακτικής και Πρακτικής Άσκησης.» (Πηγή: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεολογική Σχολή - Τμήμα Θεολογίας, Οδηγός Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Τμήματος Θεολογίας Ακαδημαϊκό Έτος 2019-2020)

Αναφορικά με τις εισηγήσεις της ΕΕΑ για την επιλογή μαθημάτων υπάρχουν π.χ. στο ΕΚΠΑ οκτώ (8) μαθήματα (με την ένδειξη ΠΔΕ), στο τρίτο και τέταρτο έτος σπουδών, που οδηγούν σε διδακτική επάρκεια. Από αυτά τα δύο (2) είναι υποχρεωτικά με 10 ECTS, τα τέσσερα (4) είναι κατ' επιλογήν υποχρεωτικά με 14 ECTS και τα δύο (2), που περιλαμβάνουν Πρακτική Άσκηση, είναι προαιρετικά με έξι (6) ECTS. Συνολικά, παρέχονται 30 ECTS για την παιδαγωγική επάρκεια.:

1. Εισαγωγή στις Επιστήμες της Παιδαγωγικής (ΠΔΕ) (Υποχρεωτικό) 5 ECTS
2. Θεωρίες μάθησης και διδακτική μεθοδολογία του Μαθήματος των Θρησκευτικών (ΠΔΕ) (Υποχρεωτικό) 5 ECTS
3. Η ανάπτυξη του παιδιού εφήβου και Αγωγή (ΠΔΕ) (κατ' επιλογήν Υποχρεωτικό) 3,5 ECTS
4. Ειδική Διδακτική των Θρησκευτικών σε θέματα βιβλικών κειμένων (ΠΔΕ) (κατ' επιλογήν Υποχρεωτικό) 3,5 ECTS
5. Ειδική Διδακτική των Θρησκευτικών σε θέματα πατερικών κειμένων (ΠΔΕ) (κατ' επιλογήν Υποχρεωτικό) 3,5 ECTS
6. Ειδική Διδακτική των Θρησκευτικών σε θέματα Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Τέχνης και Διαθρησκευτικής Αγωγής (ΠΔΕ) (κατ' επιλογήν Υποχρεωτικό) 3,5 ECTS
7. Μεθοδολογία έρευνας και αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου του Θεολόγου - Πρακτική Άσκηση (ΠΔΕ) (Προαιρετικό) 3 ECTS
8. Διδακτική των Θρησκευτικών και Πρακτική Άσκηση (ΠΔΕ) (Προαιρετικό) 3 ECTS

Η ανωτέρω διαρρύθμιση στο ΠΣ Θεολογίας του ΕΚΠΑ βασίζεται σε σχετική κυβερνητική απόφαση της Ελληνικής Δημοκρατίας με «Αριθμ. 114169/Δ2 – ΦΕΚ Τεύχος Β 2492/19.07.2017» με τίτλο «Εξασφάλιση της παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας των πτυχιούχων των Τμημάτων Θεολογίας και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών» όπου ο Υπουργός, βάσει συγκεκριμένων διατάξεων διαπιστώνει:

«Την εξασφάλιση της παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας σε όσους εκ των πτυχιούχων, ακαδημαϊκού έτους εισαγωγής 2013-2014 και εφεξής, των Τμημάτων Θεολογίας και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών παρακολούθησαν και εξετάστηκαν επιτυχώς στα οκτώ (8) διδακτικά αντικείμενα που εμπίπτουν στις ακόλουθες θεματικές περιοχές:

1. Θέματα εκπαίδευσης και αγωγής
2. Θέματα μάθησης και διδασκαλίας
3. Ειδική διδακτική και πρακτική άσκηση οι οποίες εμπεριέχονται στο πρόγραμμα σπουδών των εν λόγω Τμημάτων.

Βεβαίωση περί της επιτυχούς παρακολούθησης των ανωτέρω διδακτικών αντικειμένων εκδίδεται αρμοδίως από τα Τμήματα.»

Αντίστοιχη διαρρύθμιση ισχύει για το ΠΣ Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας του ΕΚΠΑ σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Ν. 4186, άρθρο 36, § 22, ΦΕΚ 193 Α΄/17-9-2013. «Το Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας του ΕΚΠΑ στη Συνεδρία της 26-5-2015 αποφάσισε να δημιουργήσει Πρόγραμμα Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας, στο οποίο ενέταξε 3 (τρία) μαθήματα υποχρεωτικά, που υπάρχουν στον κορμό του αναμορφωμένου Προγράμματος Προπτυχιακών Σπουδών, 3 (τρία) μαθήματα υποχρεωτικά κατ' επιλογήν και 2 (δύο) μαθήματα προαιρετικά ως πρακτική και διδακτική άσκηση.»

«Α. Τα 3 (τρία) υποχρεωτικά μαθήματα είναι τα εξής:

- Θεωρία και Πράξη της Χριστιανικής Αγωγής, Ε΄ εξάμ.
- Διδακτική του μαθήματος των Θρησκευτικών, ΣΤ΄ εξάμ.
- Μουσειοδιδακτική της Θρησκευτικής Τέχνης, ΣΤ΄ εξάμ.

Β. Τα 3 (τρία) υποχρεωτικά κατ' επιλογήν είναι τα εξής:

- Ιστορία Νεοελληνικής Εκπ/σης & Θρησκευτικής Αγωγής, Ε΄ εξάμ.
- Θρησκευτική Ανάπτυξη και Αγωγή της Παιδικής και Εφηβικής ηλικίας, ΣΤ΄ εξάμ.
- Εισαγωγή στην Παιδαγωγική-Γενική Παιδαγωγική, Ε΄ εξάμ. Γ.

Τα 2 (δύο) μαθήματα προαιρετικά είναι τα εξής:

- Βίβλος και Παιδαγωγικές Εφαρμογές, ΣΤ΄ εξάμ.
- Διδακτικές Ασκήσεις Θρησκ. Αγωγής σε Σχολικές Μονάδες και Αξιολόγηση Διδακτικού Έργου, Ζ΄ εξάμ.»

(Πηγή: ΕΚΠΑ, Θεολογική Σχολή, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας & Θρησκευολογίας Οδηγός Σπουδών Ακαδημαϊκό Έτος 2019-2020)

Στην Κύπρο ισχύουν η Κ.Δ.Π. 214/2000 (http://www.cylaw.org/KDP/data/2000_1_214.pdf) και οι τροποποιητικές Κ.Δ.Π. 295/2001 (http://www.cylaw.org/KDP/data/2001_1_295.pdf), Κ.Δ.Π. 860/2004 (http://www.cylaw.org/KDP/data/2004_1_860.pdf), Κ.Δ.Π. 236/2007 (http://www.cylaw.org/KDP/data/2007_1_236.pdf) και ο «Περί Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμος του 1969 έως 2019» (http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/1969_1_10/index.html). Βάσει του νομοθετικού πλαισίου της Κύπρου η Παιδαγωγική Επάρκεια ενός ΠΣ δεν μπορεί να υποκαταστήσει την Προϋπηρεσιακή Κατάρτιση, που απαιτείται υποχρεωτικά, δια νόμου, από τους υποψήφιους για διορισμό στη δημόσια εκπαιδευτική υπηρεσία.

Στη Θ.Σ.Ε.Κ., παρόλο που δεν υπάρχει νομική υποχρέωση για τη διενέργεια Σχολικής Εμπειρίας – Πρακτικής Άσκησης, υπάρχει «μια οργανωμένη ενότητα παιδαγωγικών μαθημάτων (Υποχρεωτικών και Επιλεγόμενων)», επτά (7) υποχρεωτικών μαθημάτων παιδαγωγικής & διδακτικής επάρκειας και τεσσάρων (4) επιλεγόμενων. Συνολικά, για την παιδαγωγική & διδακτική επάρκεια, παρέχονται τριανταπέντε (35) ECTS, από τα υποχρεωτικά μαθήματα, ενώ μπορούν να προστεθούν και δεκαοκτώ (18) ECTS από τα επιλεγόμενα.

Προσφέρονται συνολικά έντεκα (11) μαθήματα που αποσκοπούν στη γενική προετοιμασία των φοιτητών για να μπορούν να διεκδικήσουν θέση στην εκπαίδευση (Υποχρεωτικά, Περιορισμένης Επιλογής (κατ' επιλογήν Υποχρεωτικά), και Επιλεγόμενα). Πρόκειται για μαθήματα που διδάσκονται σε όλα τα έτη σπουδών. Κατανέμονται στις θεματικές περιοχές που καθορίζει η ανωτέρω σχετική κυβερνητική απόφαση για το ΕΚΠΑ (Αριθμ. 114169/Δ2), ως εξής:

1. Θέματα εκπαίδευσης και αγωγής

- Προσωπικές και Επικοινωνιακές Δεξιότητες (Υποχρεωτικό) 4 ECTS
- Γλωσσικές Δεξιότητες (Υποχρεωτικό) 4 ECTS
Τα δύο πιο πάνω μαθήματα περιέχουν ύλη που εξετάζεται στην Κύπρο στις εξετάσεις για κατάταξη στους πίνακες Διορισίμων.
- Θεωρίες της Ψυχολογίας για την Προσωπικότητα (Υποχρεωτικό) 5 ECTS
- Συμβουλευτική Ψυχολογία (Υποχρεωτικό) 5 ECTS
- Εκκλησία της Κύπρου και Εκπαίδευση (Επιλεγόμενο), 4 ECTS
- Θέματα Ψυχολογίας (Επιλεγόμενο - Περιορισμένης επιλογής), 5 ECTS
- Αναπτυξιακή Ψυχολογία (Επιλεγόμενο - Περιορισμένης επιλογής), 5 ECTS

2. Θέματα μάθησης και διδασκαλίας

- Διδακτική Μεθοδολογία (Υποχρεωτικό), 5 ECTS
- Παιδαγωγική και Μάθημα Θρησκευτικών (Υποχρεωτικό), 6 ECTS
- ΘΕΟ.333 Παιδαγωγικές Θεωρίες (Επιλεγόμενο), 4 ECTS

3. Ειδική διδακτική και πρακτική άσκηση οι οποίες εμπεριέχονται στο ΠΣ.

- Διδακτική των Θρησκευτικών / Σχολική Εμπειρία (Υποχρεωτικό) 6 ECTS

Στο ΠΣ δεν ορίζεται σαφώς ότι πρόκειται για μαθήματα που δίδουν στους αποφοίτους το τεκμήριο της «Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας» ή ότι πρέπει να επιλεγούν υποχρεωτικά προς τούτο, επειδή είναι ούτως ή άλλως υποχρεωτικά. Τα τέσσερα επιλεγόμενα μαθήματα μπορούν να καθοδηγούνται να τα επιλέξουν οι φοιτητές που θα ήθελαν να καταρτιστούν επιπρόσθετα στην Παιδαγωγική και Διδακτική Επάρκεια. Πολύ εύκολα μπορεί να υιοθετηθεί η πρόταση της ΕΕΑ και να χαρακτηριστούν τα μαθήματα αυτά ως (ΠΔΕ), κυρίως για τους εξ Ελλάδος φοιτητές, παρόλο που για την Κύπρο αυτή η ενέργεια

δεν θα έχει ιδιαίτερη σημασία ή νόημα. Για την Ελλάδα δε, δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε αν θα μπορεί να γίνει αποδεκτή αυτή η «Παιδαγωγική και Διδακτική Επάρκεια» από τον ΔΟΑΤΑΠ.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ					
ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ			ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ		
		ECTS		ECTS	
A' Εξ.	ΘΕΟ.130 Προσωπικές και Επικοινωνιακές Δεξιότητες (Υ)	4	B' Εξ.	ΘΕΟ.210 Θεωρίες της Ψυχολογίας για την Προσωπικότητα (Υ)	5
A' Εξ.	ΘΕΟ.140 Γλωσσικές Δεξιότητες (Υ)	4			
			Στ' Εξ.	ΘΕΟ.310 Συμβουλευτική Ψυχολογία (Υ)	5
			Στ' Εξ.	ΘΕΟ.334 Παιδαγωγική και Μάθημα Θρησκευτικών (Υ)	6
E' Εξ.	ΘΕΟ.330 Διδακτική Μεθοδολογία (Υ)	5	Στ' Εξ.	ΘΕΟ.333 (Επ) Παιδαγωγικές Θεωρίες	4
Z' Εξ.	ΘΕΟ.430 Διδακτική των Θρησκευτικών / Σχολική Εμπειρία (Υ)	6	H' Εξ.	ΘΕΟ.382 (Επ) Εκκλησία της Κύπρου και Εκπαίδευση	4
Z' Εξ.	ΘΕΟ.411 (Επ) Θέματα Ψυχολογίας (Π.Ε.)	5	H' Εξ.	ΘΕΟ.411 (Επ) Αναπτυξιακή Ψυχολογία (Π.Ε.)	5

Η ΕΕΑ εισηγείται σχετικά ότι:

- πρέπει να προβλεφθεί μια οργανωμένη ενότητα παιδαγωγικών μαθημάτων (Υποχρεωτικών και Επιλεγόμενων) που στο ΠΣ θα ορίζεται σαφώς ότι πρόκειται για μαθήματα που δίδουν στους αποφοίτους το τεκμήριο της «Παιδαγωγικής Επάρκειας» και πρέπει να επιλεγούν υποχρεωτικά προς τούτο και
- να ορίζεται σαφώς ότι για όσους εκ των αποφοίτων δεν ενδιαφέρονται για την απόκτηση παιδαγωγικής επάρκειας, εκ των παιδαγωγικών μαθημάτων που προσφέρονται, υποχρεούνται να παρακολουθήσουν όσα εκ του ΠΣ είναι υποχρεωτικά και μπορούν να αντικαταστήσουν τα υπόλοιπα με άλλα προσφερόμενα στο Πρόγραμμα.

Δεν χρειάζεται «να προβλεφθεί μια οργανωμένη ενότητα παιδαγωγικών μαθημάτων», εφόσον αυτή η ομάδα μαθημάτων ήδη υπάρχει. Εύκολα μπορεί να γίνουν οι διασαφηνίσεις που θα υιοθετούν τη σήμανση των μαθημάτων ως μαθήματα Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας (ΠΔΕ), παρόλο που η ενότητα ΠΔΕ διασφαλίζεται από την υποχρεωτική παρακολούθηση.

«Όσον αφορά στην Άσκηση της Λειτουργικής» στο πλαίσιο του μαθήματος *Θεία Λειτουργία και Ομιλητική (ΘΕΟ.364)* οι φοιτητές ως Ενδιάμεση εξέταση παραδίδουν δύο γραπτές εργασίες, ένα κήρυγμα και μία ομιλία. Το κήρυγμα εκφωνείται στην Αίθουσα διδασκαλίας κατά την ώρα του μαθήματος και ακολουθεί σχετική συζήτηση γύρω από αυτό. «Τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν να συνοδεύεται και από την Άσκηση Ομιλητικής, γεγονός που θα συμβάλει στον καταρτισμό των φοιτητών και στον κηρυγματικό λόγο» Στο νέο ΠΣ εντάσσεται – στο πλαίσιο της Άσκησης Λειτουργικής με τη Θεία Λειτουργία κάθε Πέμπτης – και το κήρυγμα από τους τεταρτοετείς φοιτητές.

Συμφωνούμε με την ΕΕΑ στην πρότασή της «να ληφθεί μέριμνα να υπάρξουν σοβαρές δυνατότητες και περισσότερες ευκαιρίες συμμετοχής των φοιτητών σε ερευνητικές

δραστηριότητες, για να ενδυναμωθεί η αλληλεπίδραση θεωρίας και πράξης». Υπάρχουν ήδη στο ΠΣ πολλά μαθήματα που προβλέπουν έρευνα και δίνονται τέτοιες ευκαιρίες αλλά θα δοθεί ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στο ζήτημα αυτό. Αναμένεται ότι με τα νέα μαθήματα που έχουν εισαχθεί στο ΠΣ οι δυνατότητες αυτές θα αναβαθμιστούν. Στους κατωτέρω συνδέσμους ανακοινώσεις για τις ερευνητικές δραστηριότητες φοιτητών σε επίπεδο Πτυχιακής Εργασίας:

<https://www.theo.ac.cy/παρουσίαση-πτυχιακή-εργασίας-του-κ-αν/>

<https://www.theo.ac.cy/παρουσίαση-ερευνητικών-δραστηριοτήτ/>

2.3 Η ΘΣΕΚ τηρεί με ακρίβεια όλες τις προβλεπόμενες διατάξεις του Υπουργείου Παιδείας για άτομα με μαθησιακές δυσκολίες ή ιδιαιτερότητες. Προκρίνεται η γραπτή εξέταση ή η κατάθεση γραπτής εργασίας για την τελική βαθμολογία των εξετάσεων (ενδιάμεση και τελική), ώστε να εξυπηρετείται η ανάγκη της πλήρους τεκμηρίωσης και διαφάνειας των βαθμολογιών των φοιτητών, αφού ως γνωστό "verba volant, scripta manent". Η Θ.Σ.Ε.Κ. διατηρεί επιφυλάξεις για τις προφορικές εξετάσεις αλλά δεν αποκλείει το ενδεχόμενο «να υπάρχουν και προφορικές εξετάσεις σε κάποια μαθήματα ή ένα μεικτό σύστημα» νοουμένου ότι διασφαλίζεται η αξιοπιστία και η ποιότητά της εξέτασης π.χ. με την παρουσία δύο εξεταστών ή με μαγνητοσκόπηση όλων των προφορικών αξιολογήσεων, την ανάλογη ποιότητα των ερωτήσεων (όπως καθορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) με βάση το επίπεδο του προγράμματος) και την ελάχιστη διάρκεια της εξέτασης (30 λεπτά κατά εξεταζόμενο).

2 Διδακτικό Προσωπικό (ESG 1.5)

Δε σημειώθηκε σοβαρή αρνητική παρατήρηση από την ΕΕΑ.

Υπάρχουν, όμως, σχόλια της ΕΕΑ που χρήζουν διευκρινιστικών απαντήσεων από τη Θ.Σ.Ε.Κ.

Ευρήματα (Findings)

Σύντομη περιγραφή της κατάστασης στο Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης (HEI), με βάση στοιχεία από την αίτηση εξωτερικής αξιολόγησης και ευρήματα από την επιτόπια επίσκεψη.

- 3.1 Το Εκπαιδευτικό Προσωπικό ενημερώνεται ετησίως από τη Διεύθυνση για την αξιολόγησή του από τους φοιτητές και προσαρμόζει ανάλογα την προσφερόμενη ύλη και τη μεθοδολογία.

Πρέπει να ληφθεί μέριμνα για τα εξής: Το εκπαιδευτικό Προσωπικό και μάλιστα εκείνο το οποίο διδάσκει βασικά για τη Θεολογία μαθήματα, όπως Δογματική και Κανονικό Δίκαιο, ενώ είναι αναγνωρισμένες προσωπικότητες στον Εκκλησιαστικό χώρο με συμμετοχή και σε Φόρα Οικουμενικών Διαλόγων με άλλες Εκκλησίες, παρουσιάζουν στην εργογραφία τους, ιδίως κατά την τελευταία εξαετία, ελάχιστες δημοσιεύσεις σε διεθνή περιοδικά σχετιζόμενες με το γνωστικό αντικείμενό τους.

- 3.2 Ο αριθμός των μαθημάτων, που διδάσκει το μόνιμο προσωπικό είναι οριακά περισσότερος από εκείνον που διδάσκουν οι λοιποί. Έτσι καλύπτεται η απαίτηση του Νόμου, αν και ο αριθμός του μόνιμου Προσωπικού είναι μικρότερος από εκείνον των λοιπών. Επιπλέον το μόνιμο Προσωπικό, το οποίο αριθμεί μόλις επτά μέλη, επιβαρύνεται με τη διδασκαλία αρκετών μαθημάτων (στοιχείο που σε συνδυασμό προς τις διοικητικές και άλλες ευθύνες που επωμίζεται εντός και εκτός Σχολής έχει συνέπεια στις ώρες που αφιερώνει στην έρευνα) και καταλαμβάνει χαμηλές βαθμίδες. Αναφορικά με το γεγονός ότι υποψηφιότητες που προκρίθηκαν να καταλάβουν βαθμίδες μελών ΔΕΠ τελικά αρνήθηκαν να διοριστούν θα πρέπει να προβληματίσει τους υπεύθυνους της Σχολής.

Στην ιστοσελίδα της Σχολής μπορεί κάποιος να διαπιστώσει την οργάνωση Διεθνών Συνεδρίων ήδη από το 2016 (αν και το πρώτο Συνέδριο έχει μόνον ένα ομιλητή). Δεν έχουν όμως δημοσιευθεί τα Πρακτικά τους, ώστε να καταδειχθεί η συμβολή στην Έρευνα των διδασκόντων στη Θεολογική Σχολή. Επίσης η διοργάνωση των Συνεδρίων δεν πραγματοποιείται με το «πρωτόκολλο», που επιτάσσει η διοργάνωση ενός τέτοιου διεθνούς Συνεδρίου (ανοικτές προσκλήσεις, αξιολόγηση των προτάσεων κ.ο.κ.). Επιπλέον απουσιάζει η **έκδοση Επετηρίδας της Σχολής (με άρθρα και στις τρεις διεθνείς γλώσσες)**, όπου επίσης θα δινόταν η ευκαιρία στους Καθηγητές της Σχολής (και όχι μόνον) η δυνατότητα να παρουσιάσουν την επιστημονική τους παραγωγή και τα Χρονικά της δράσης της (Σχολής). Απουσιάζει επιπλέον ο θεσμός της «Επιτιμοποίησης» Καθηγητών της αλλοδαπής με αναγνωρισμένο κύρος και προσφορά στην επιστήμη της Θεολογίας.

- 3.3 Ένα άλλο μέσον ώστε να βελτιωθεί η επιστημονική κατάρτιση των διδασκόντων είναι η συνδιδασκαλία ή/και η διοργάνωση κοινών Πρώτξεκτς μεταξύ των καθηγητών εντός της Σχολής αλλά και με διδάσκοντες εκτός Σχολής έτσι ώστε να εκτιμηθεί ακόμη περισσότερο το έργο της στην ακαδημαϊκή Κοινότητα της

Κύπρου. Αρκετά νέα μέλη της Σχολής με δόκιμη εργογραφία (π.χ. στη Φιλολογία ή την Ψυχική Υγεία) δεν παρουσιάζουν έργο, που να αφορά στη Θεολογική Επιστήμη την οποία και θεραπεύουν. Η διοργάνωση ενός επιλεγμένου έστω μαθήματος από τους διδάσκοντες την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και την Καινή Διαθήκη ή /και την Πατρολογία.

Επίσης, όσοι διδάσκοντες έχουν αναλάβει τη «μύηση» των φοιτητών στη Διδασκαλία του Μαθήματος των Θρησκευτικών στη Βθμια Εκπαίδευση, καλούνται εκτός από την πλούσια εμπειρία που όντως διαθέτουν στην οργάνωση της διδασκαλίας, με δημοσιεύσεις, οι οποίες θα βασίζονται και σε μελέτες περιπτώσεων ίσως και με τη συνδρομή φοιτητών, να προχωρήσουν σε επιστημονικές δημοσιεύσεις για τις μεθόδους και την ύλη, που θα μπορούσαν να κάνουν την προσφορά του μαθήματος ελκυστικότερα σε έναν μετανεωτερικό κόσμο. έτσι θα συμβάλλουν καθοριστικά στον πανευρωπαϊκό διάλογο σχετικά με την ταυτότητα και τη μέθοδο διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος στο Δημόσιο Σχολείο.

Η Νήσος Κύπρος, η οποία διαθέτει πλούσια Ιστορία και στο εκκλησιαστικό Πεδίο καθώς αποτέλεσε τη γέφυρα διάδοσης του «εξ ανατολής φωτός» (ex oriente lux), εντοπίζεται ανάμεσα σε τρεις Ηπείρους και τρία πρεσβυγενή Πατριαρχεία κάτι το οποίο συνεπάγεται ότι οι διδάσκοντες έχουν πρόσβαση και βιωματική σε πολύτιμο πηγαίο υλικό και ταυτόχρονα επιπλέον έχουν την ευκαιρία να πρωταγωνιστήσουν και στον διαχριστιανικό και στο διαθρησκευτικό διάλογο, ελκύοντας ταυτόχρονα και φοιτητές αλλοδαπούς που θα εμπλουτίσουν τη «δεξαμενή σκέψης» και θα ανυψώσουν το κύρος τη Θεολογική Σχολή της Κύπρου.

3.1 Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«Πρέπει να ληφθεί μέριμνα για τα εξής: Το εκπαιδευτικό Προσωπικό και μάλιστα εκείνο το οποίο διδάσκει βασικά για τη Θεολογία μαθήματα, όπως Δογματική και Κανονικό Δίκαιο, ενώ είναι αναγνωρισμένες προσωπικότητες στον Εκκλησιαστικό χώρο με συμμετοχή και σε Φόρα Οικουμενικών Διαλόγων με άλλες Εκκλησίες, παρουσιάζουν στην εργογραφία τους, ιδίως κατά την τελευταία εξαετία, ελάχιστες δημοσιεύσεις σε διεθνή περιοδικά σχετιζόμενες με το γνωστικό αντικείμενό τους.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Η ΘΣΕΚ έχει στο ακαδημαϊκό δυναμικό της καθηγητές εγνωσμένου ακαδημαϊκού κύρους και εμπειρίας. Η δυνατότητα και ευελιξία που έχει η ΘΣΕΚ να συνάπτει συνεργασίες με καθηγητές και ειδικούς επιστήμονες από διαφορετικά Πανεπιστήμια, Χώρες και Εκκλησιαστικούς χώρους με βάση τις άριστες ακαδημαϊκές και επιστημονικές τους επιδόσεις και εμπειρίες, της προσδίδει σοβαρό ακαδημαϊκό πλεονέκτημα.

Οι δύο εκκλησιαστικές προσωπικότητες στις οποίες αναφέρεται η ΕΕΑ, κρίνονται απόλυτα επαρκείς επιστημονικά και παρουσιάζουν ευρύ φάσμα εργογραφίας και δραστηριότητας στον γνωστικό τους τομέα, σε σημείο που να καθορίζουν και να εκφράζουν την ορθοδοξία σε δύο πρεσβυγενείς Εκκλησίες, ως εκπρόσωποι του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Εκκλησίας της Κύπρου.

Ο μιν ένας διδάσκει το μάθημα του «Κανονικού Δικαίου» (Γ' εξάμηνο) και στο εκτενές βιογραφικό του αναγράφονται ούκ ολίγες μελέτες κατά την τελευταία εξαετία. Ο δε άλλος είναι ιδιαίτερα δραστήριος επιστημονικά στα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκει στο ΠΣ

(Δογματική Α΄ και Β΄, Ιστορία Δογμάτων και Ιστορία Θρησκευμάτων). Ο ίδιος έχει ένα πλούσιο ερευνητικό έργο με δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά και πολλές παρουσιάσεις σε διεθνή και τοπικά Συνέδρια, σε θεολογικούς Διαλόγους, διαχριστιανικές συναντήσεις κ.λπ. Ένα μεγάλο μέρος αυτών των δημοσιεύσεων καταγράφεται τόσο στο εκτενές βιογραφικό του στην ιστοσελίδα της ΘΣΕΚ, όσο και στην ιστοσελίδα της Μητροπόλεώς του. Αποκορύφωμα της συνεχούς έρευνας του ίδιου αποτελεί η υποστήριξη και κρίση δεύτερης διδακτορικής διατριβής στη Θεολογική Σχολή Αθηνών, στις 25 Ιουνίου 2020, με θέμα «*Η γνώση του Θεού κατά τον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό*» (σσ. 500), επιτυγχάνοντας το βαθμό «Άριστα». Η επίσημη ορκωμοσία του σε διδάκτορα της Θεολογικής Σχολής Αθηνών έλαβε χώρα στις 23 Οκτωβρίου του 2020.

<https://www.theo.ac.cy/παρουσίαση-υποστήριξη-της-διδακτορι/>

<http://www.imconstantias.org.cy/2020348/>

3.2 Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«...το μόνιμο Προσωπικό, ... επιβαρύνεται με τη διδασκαλία αρκετών μαθημάτων (στοιχείο που σε συνδυασμό προς τις διοικητικές και άλλες ευθύνες που επωμίζεται εντός και εκτός Σχολής έχει συνέπεια στις ώρες που αφιερώνει στην έρευνα).»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Το μόνιμο Προσωπικό, επιβαρύνεται με τη διδασκαλία τριών (3) τρίωρων μαθημάτων ανά εβδομάδα, το μέγιστο, εννιά (9) ώρες διδασκαλίας ανά εβδομάδα ή 216 ώρες διδασκαλίας ανά έτος. Ο χρόνος αυτός συνάδει με διεθνή πρότυπα ακαδημαϊκού φόρτου εργασίας, στον αγγλοσαξονικό χώρο. Υπάρχει ένα σαφές σύστημα κατανομής του φόρτου εργασίας κατατεθειμένο στο Παράρτημα 9 της Αίτησης για Αξιολόγηση-Πιστοποίηση ΠΣ (Έντυπο 200.1). Συγκριτικά, με τα Ιδιωτικά Πανεπιστήμια της Κύπρου ο χρόνος αυτός είναι σχετικά καλός αν αναλογιστεί κανείς ότι μπορεί στην ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση κάποιος να διδάσκει μέχρι και δεκαπέντε (15) ώρες ανά εβδομάδα. Είναι αληθές ότι οι διοικητικές και άλλες ευθύνες που επωμίζεται το μόνιμο προσωπικό έχουν συνέπεια στις ώρες που αφιερώνει στην έρευνα. Από την άλλη, όμως, θεωρείται απαραίτητη η τριβή του μόνιμου προσωπικού με τη διδασκαλία και τη σχέση με τους φοιτητές, καθώς και με την κάλυψη του απαιτούμενου διδακτικού χρόνου από μόνιμο προσωπικό (πέραν του 50%), σε αναλογία με τον χρόνο που καλύπτεται από επισκέπτες.

3.2 Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«...το μόνιμο Προσωπικό, ... καταλαμβάνει χαμηλές βαθμίδες.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Αποτελεί συνειδητή στρατηγική επιλογή της ΘΣΕΚ τα νέα μέλη ΔΕΠ να ξεκινούν από χαμηλές βαθμίδες και η ανέλιξή τους να γίνεται βάσει των αρχών που καθορίζονται από τα διεθνή πρότυπα και τα πρότυπα του Πανεπιστημίου Κύπρου. Η ΕΕΑ, ανωτέρω στην ενότητα 1. «Πρόγραμμα Σπουδών και Σχεδιασμός και ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών», υποενότητα «Τομείς βελτίωσης και συστάσεις» αναφέρεται σε «επισκέπτες Καθηγητές οι οποίοι, πολλές φορές, επειδή έχουν ήδη διανύσει τη δική τους ερευνητική πορεία, εμφανίζουν μια ακαδημαϊκή αυτοτέλεια έναντι των προϋποθέσεων που θέτει ο ακαδημαϊκός φορέας.» Η συγκεκριμένη εκτίμηση δεν είναι άδικη και ισχύει, όχι μόνο για επισκέπτες καθηγητές, αλλά και για Καθηγητές (στην ανώτερη βαθμίδα) που θα μπορούσαν να στελεχώσουν τη Θ.Σ.Ε.Κ. ως μόνιμα μέλη ΔΕΠ. Η Θ.Σ.Ε.Κ. συνειδητά επιλέγει τα νέα

μέλη ΔΕΠ να ξεκινούν από χαμηλές βαθμίδες για να υπάρχει περιθώριο ακαδημαϊκής ανέλιξης βάσει των προϋποθέσεων που καθορίζει το ίδρυμα ως ακαδημαϊκός φορέας. Συμφωνούμε με τις επιστημονικές αυτές της ΕΕΑ αλλά θεωρούμε ότι η παρούσα συνεργασία με επισκέπτες Καθηγητές, από τη μια στηρίζει τη στελέχωση του ΠΣ με υψηλού επιπέδου συνεργαζόμενο προσωπικό, από την άλλη, παρέχει στη Θ.Σ.Ε.Κ. άνεση χρόνου για διεξαγωγή της διαδικασίας προσλήψεων και εκλογής των κατάλληλων νέων επιστημόνων που θα στελεχώσουν το ΠΣ βάσει προδιαγραφών και προϋποθέσεων που θα διασφαλίζουν τις προοπτικές για συνέχεια και θα αποτελούν στέρεη βάση για το μέλλον της Σχολής.

Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«Αναφορικά με το γεγονός ότι υποψηφιότητες που προκρίθηκαν να καταλάβουν βαθμίδες μελών ΔΕΠ τελικά αρνήθηκαν να διοριστούν θα πρέπει να προβληματίσει τους υπεύθυνους της Σχολής.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Έχουμε προβληματιστεί ήδη για το γεγονός αυτό. Βέβαια, οι δυο συγκεκριμένες «υποψηφιότητες που προκρίθηκαν» αποσύρθηκαν σε μια περίοδο (Ιανουάριο/Φεβρουάριο 2017) που το ΠΣ δεν είχε ακόμα λάβει την Πιστοποίησή του από τον Φορέα ΔΙΠΑΕ, η Σχολή βρισκόταν σε «νηπιακή κατάσταση», μόλις στον δεύτερο χρόνο λειτουργίας της και είναι πολύ πιθανόν να έγιναν δεύτερες σκέψεις, από τους υποψηφίους, μπροστά στο ενδεχόμενο να δεσμευτούν σε ένα ΠΣ που μπορεί να σκέφτηκαν ότι δεν θα είχε μέλλον. Έκτοτε η Σχολή έχει προχωρήσει σε προκηρύξεις και προσλήψεις νέων μελών ΔΕΠ, με υποδειγματικές διαδικασίες. Το ΠΣ Θεολογίας έχει πλέον κατοχυρωθεί. Το Πτυχίο Θεολογίας έχει λάβει την απαραίτητη αναγνώριση: αντιστοιχία – ισοτιμία με Πτυχίο πανεπιστημιακού επιπέδου στον κλάδο σπουδών Θεολογίας. Το ζητούμενο, πλέον, είναι η προσέλκυση και εκλογή των κατάλληλων επιστημόνων, που θα είναι διατεθειμένοι να σηκώσουν το βάρος της ανάπτυξης των θεολογικών σπουδών σε μια νεοσύστατη Σχολή και να συμβάλουν δυναμικά στη διαρκή αναβάθμιση των δομών της και του ακαδημαϊκού της έργου.

Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«Στην ιστοσελίδα της Σχολής μπορεί κάποιος να διαπιστώσει την οργάνωση Διεθνών Συνεδρίων ήδη από το 2016 (αν και το πρώτο Συνέδριο έχει μόνον ένα ομιλητή). Δεν έχουν όμως δημοσιευθεί τα Πρακτικά τους, ώστε να καταδειχθεί η συμβολή στην Έρευνα των διδασκόντων στη Θεολογική Σχολή.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Η Θ.Σ.Ε.Κ. έχει ως κέντρο της την έρευνα και τα συνέδρια αποτελούν ένα εργαλείο για την προβολή της ερευνητικής δραστηριότητας των ακαδημαϊκών. Δίνονται ευκαιρίες εμπλοκής των φοιτητών και ενεργούς συμμετοχής τους στα συνέδρια αυτά, κάτι που προσλαμβάνεται από τους φοιτητές μας με πολύ ενθουσιασμό, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί για πολλούς από αυτούς κίνητρο και πρόκληση. Τα πρακτικά ομολογουμένως έχουν καθυστερήσει αλλά είναι υπό έκδοση.

Η Σχολή διοργανώνει κάθε χρόνο, από τον πρώτο χρόνο ίδρυσής της, ένα ετήσιο επιστημονικό συνέδριο με εισηγητές μέλη ΔΕΠ, ακαδημαϊκούς συνεργάτες και συνεργάτες ερευνητές. Τα συνέδρια αυτά που συνδιοργανώνονται με τη Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας και εκκλησιαστικούς φορείς, απευθύνονται κυρίως σε εκπαιδευτικούς Μέσης Εκπαίδευσης, αλλά και στο ευρύτερο κοινό. Τα Πρακτικά δύο συνεδρίων, από τα συνέδρια αυτά, βρίσκονται ήδη υπό έκδοση. Συμφωνούμε με την ΕΕΑ ότι η δημοσίευση των Πρακτικών είναι απαραίτητη «ώστε

να καταδειχθεί η συμβολή στην Έρευνα των διδασκόντων στη Θεολογική Σχολή», αλλά και γενικά αποτελούν συμβολή στην επιστημονική έρευνα. Είναι, ωστόσο, μία από τις πολλές υπευθυνότητες με τις οποίες είναι επιφορτισμένα τα μόνιμα μέλη ΔΕΠ και έχουν προτεραιότητα άλλες ανάγκες ανάπτυξης της Σχολής και στήριξης των ΠΣ. Σταδιακά, με την περαιτέρω στελέχωση του ΠΣ Θεολογίας, το ζήτημα αυτό πιστεύουμε ότι θα εκλείψει.

Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«Επίσης η διοργάνωση των Συνεδρίων δεν πραγματοποιείται με το «πρωτόκολλο», που επιτάσσει η διοργάνωση ενός τέτοιου διεθνούς Συνεδρίου (ανοικτές προσκλήσεις, αξιολόγηση των προτάσεων κ.ο.κ.).»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Διαφωνούμε με την ΕΕΑ ότι υπάρχει ένα «πρωτόκολλο» όπως το θέτει «που επιτάσσει η διοργάνωση ενός τέτοιου διεθνούς Συνεδρίου (ανοικτές προσκλήσεις, αξιολόγηση των προτάσεων κ.ο.κ.)». Δεν υπάρχει ένα Πρωτόκολλο σε εισαγωγικά. Είναι πολλά, εγνωσμένου κύρους, πανεπιστημιακά ιδρύματα, όπως λ.χ. το Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ που καλούν μόνο ειδικούς σε συνέδρια που διοργανώνουν με συγκεκριμένες θεματικές ενότητες. Τα συνέδρια που έχει διοργανώσει μέχρι τώρα η Θ.Σ.Ε.Κ. είναι αφιερωμένα σε πολύ εξειδικευμένες τοπικές θεματικές και η διοργάνωσή τους είναι βασισμένη σε ένα άλλο «πρωτόκολλο» που επιτάσσει οι εισηγήσεις να επιλέγονται με ανάθεση σε ειδικούς επιστήμονες που ασχολούνται ερευνητικά ή έχουν δημοσιεύσεις σχετικές με τις συγκεκριμένες θεματικές. Η διαδικασία οργάνωσης συνεδρίων, με βάση αυτό το άλλο «πρωτόκολλο» είναι μια διεθνώς παραδεκτή διαδικασία, που εφαρμόζεται όταν διοργανώνονται συνέδρια αυτού του τύπου, με εξειδικευμένες εισηγήσεις και με στοχευμένο ακροατήριο.

Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«Επιπλέον απουσιάζει η έκδοση Επετηρίδας της Σχολής (με άρθρα και στις τρεις διεθνείς γλώσσες), όπου επίσης θα δινόταν η ευκαιρία στους Καθηγητές της Σχολής (και όχι μόνον) η δυνατότητα να παρουσιάσουν την επιστημονική τους παραγωγή και τα Χρονικά της δράσης της (Σχολής).»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Είναι μέσα στον στρατηγικό σχεδιασμό της Σχολής να εκδίδεται επετηρίδα αλλά μια σχολή που μόλις ιδρύθηκε πριν από πέντε χρόνια θα ήταν πολύ άσοφο να προστρέξει να βγάλει επετηρίδα εξ αρχής. Η έκδοση Επετηρίδας της Σχολής δεν αποτελεί αυτοσκοπό για τη Θ.Σ.Ε.Κ. Προσανατολιζόμαστε η έκδοση επετηρίδας να γίνεται με μια διαδικασία υποβολής των άρθρων σε κριτές και με δυνατότητα φιλοξενίας άρθρων όχι μόνο από τα μέλη ΔΕΠ της Σχολής αλλά από μια ευρύτερη ακαδημαϊκή κοινότητα που θα επιτρέπει την καθιέρωση και ανάπτυξη ακαδημαϊκού διαλόγου μέσα από την επετηρίδα αυτή, σε διεθνές επίπεδο. Το ζήτημα όμως αυτό δεν θεωρείται ως άμεση προτεραιότητα για τη Θ.Σ.Ε.Κ. επειδή βρίσκεται αυτή τη στιγμή πάνω από τις δυνάμεις ή τις δυνατότητές μας. Η σύσταση προς τα μέλη Δ.Ε.Π είναι να επιδιώκεται η δημοσίευση άρθρων σε έγκριτα διεθνή περιοδικά των ειδικοτήτων τους με κριτές.

Αναφορικά με «τα Χρονικά της δράσης της (Σχολής)» αυτά είναι λεπτομερώς καταγεγραμμένα στην ιστοσελίδα της Σχολής, κάτω από την επικεφαλίδα «Νέα/Ανακοινώσεις», όπου, με πλήρη διαφάνεια, μπορεί κανείς να παρακολουθήσει όλη

την πορεία ανάπτυξης της Σχολής: όλο το ιστορικό, από την στιγμή της ανάθεσης υπευθυνότητας για την ίδρυση και λειτουργία της (5 Οκτωβρίου 2014) μέχρι σήμερα. Η ιστοσελίδα ενημερώνεται συνεχώς. Η δημοσιοποίηση των Χρονικών με τον τρόπο αυτό και όχι σε έντυπη μορφή εμπίπτει μέσα στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό της Σχολής.

Η ΕΕΑ παρατηρεί:

«Απουσιάζει επιπλέον ο θεσμός της «Επιτιμοποίησης» Καθηγητών της αλλοδαπής με αναγνωρισμένο κύρος και προσφορά στην επιστήμη της Θεολογίας.»

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Αντιλαμβανόμαστε ότι «ο θεσμός της «Επιτιμοποίησης» Καθηγητών της αλλοδαπής» αναφέρεται μάλλον στην αναγόρευση επίτιμων διδασκόντων της Σχολής, παρά στην αναγόρευση επίτιμων καθηγητών (καθότι «ο θεσμός της «Επιτιμοποίησης» Καθηγητών» δεν είναι κάτι το οποίο συνηθίζεται στα ακαδημαϊκά θέσμια ή, τουλάχιστον, δεν είναι κάτι που έχει περιπέσει στη δική μας αντίληψη). Αναφορικά με την αναγόρευση επίτιμων διδασκόντων της Σχολής, η Θ.Σ.Ε.Κ. συμφωνεί ότι πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό θεσμό για τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, θεωρεί, ωστόσο, ότι δεν θα ήταν σοβαρό το ίδρυμά μας να προχωρήσει σε αναγόρευση επίτιμων διδασκόντων της Σχολής, χωρίς η Σχολή να διαθέτει ακόμα ΜΠΣ που να απονέμει τίτλους διδακτορικών σπουδών. Θα ήταν άσοφο, ανακόλουθο και χωρίς νόημα να προχωρήσουμε σε αναγόρευση επίτιμων διδασκόντων χωρίς να διαθέτουμε αξιολογημένο-πιστοποιημένο ΜΠΣ που θα μας επέτρεπε να απονέμουμε τους αντίστοιχους τίτλους σπουδών.

Η ΕΕΑ εισηγείται:

3.3 Ένα άλλο μέσον ώστε να βελτιωθεί η επιστημονική κατάρτιση των διδασκόντων είναι η συνδιδασκαλία ή/και η διοργάνωση κοινών Πρότζεκτς μεταξύ των καθηγητών εντός της Σχολής αλλά και με διδάσκοντες εκτός Σχολής έτσι ώστε να εκτιμηθεί ακόμη περισσότερο το έργο της στην ακαδημαϊκή Κοινότητα της Κύπρου

Το Ίδρυμά μας σημειώνει:

Αυτό ήδη γίνεται στην Σχολή με τη διοργάνωση μελέτης Πεδίου (διεπιστημονική μελέτη με τη συμμετοχή και διδασκόντων εκτός Σχολής). Ήδη υπάρχει διάλογος και προσαρμογή θεμάτων (π.χ. στη φιλοσοφία διδάσκεται Πλάτωνας Αριστοτέλης, ενώ στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία Προσωκρατικοί, για να μην υπάρχει επικάλυψη και να δίνεται και η συνέχεια). Στο πλαίσιο λ.χ. της Καλλιέργειας Γλωσσικών Δεξιοτήτων μελετήθηκε η περίπτωση του Ιωνά, που είχαν διδαχθεί στην ΠΔ, αλλά μελετήθηκε από τη φιλολογική σκοπιά, σχήματα λόγου, ύφος, λεξιλόγιο κ.λπ.

Η ΕΕΑ εισηγείται:

3.3 Η Νήσος Κύπρος, η οποία διαθέτει πλούσια Ιστορία και στο εκκλησιαστικό Πεδίο καθώς αποτέλεσε τη γέφυρα διάδοσης του «εξ ανατολής φωτός» (ex oriente lux), εντοπίζεται ανάμεσα σε τρεις Ηπείρους και τρία πρεσβυγενή Πατριαρχεία κάτι το οποίο συνεπάγεται ότι οι διδάσκοντες έχουν πρόσβαση και βιωματική σε πολύτιμο πηγαίο υλικό και ταυτόχρονα επιπλέον έχουν την ευκαιρία να πρωταγωνιστήσουν και στον διαχριστιανικό και στο διαθρησκευτικό διάλογο, ελκύοντας ταυτόχρονα και

φοιτητές αλλοδαπούς που θα εμπλουτίσουν τη «δεξαμενή σκέψης» και θα ανυψώσουν το κύρος της Θεολογικής Σχολής της Κύπρου.

Το Ίδρυμά μας σημειώνει:

Μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων μας, του μεγέθους και του χρόνου λειτουργίας της Σχολής έχουμε ήδη αναλάβει έναν τέτοιο ρόλο.

- Το πρώτο μας συνέδριο ήταν για την Αγία και Μεγάλη Σύνοδο, η οποία πραγματοποιήθηκε το 2016 στην Κρήτη και στην οποία συμμετείχαν τρία μέλη του διδακτικού προσωπικού ως ειδικοί σύμβουλοι στην επίσημη αντιπροσωπεία της Εκκλησίας Κύπρου.
- Ένα μέλος του διδακτικού προσωπικού είχε την ευθύνη διοργάνωσης εκ βάθρων στις ετήσιες κατασκηνωτικές σύναξης νέων των Εκκλησιών των πρεσβυγενών Πατριαρχείων Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων και της Εκκλησίας της Κύπρου, από το 2011.
- Υπάρχει ήδη στενή συνεργασία με τις εξ αρχές των Πατριαρχείων Ιεροσολύμων και Αλεξανδρείας (που βρίσκονται σε πολύ κοντινή απόσταση με το κτηριακό συγκρότημα της Σχολής) οι οποίες έχουν ήδη η κάθε μια φοιτητές στη Σχολή.
  - Αποφοίτησαν ήδη από τη Θ.Σ.Ε.Κ. ένας φοιτητής με προέλευση το Πατριαρχείο Αντιοχείας (Συρία) και ένας του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας (Ουγκάντα).
  - Φοιτούν στο τρέχον ΠΣ φοιτητές από:
    - το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας (ένας φοιτητής από Μαδαγασκάρη)
    - το Πατριαρχείο Ιεροσολύμων (ένας φοιτητής από το Ισραήλ)
    - την Εκκλησία της Ελλάδος, (Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα)
    - το Οικουμενικό Πατριαρχείο (Κρήτη και Αυστραλία),
    - και ένας φοιτητής με καταγωγή από την Βόρειο Ήπειρο (Αλβανία).

Δυνατότητες/δυνατά σημεία (Strengths)

Κατάλογος δυνατών σημείων/δυνατοτήτων, π.χ. παραδείγματα καλών πρακτικών, επιτευγμάτων, καινοτόμων λύσεων κ.λπ.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

Οι Προκηρύξεις, οι οποίες γίνονται για την πρόσληψη διδακτικού Προσωπικού όπως και οι εξελίξεις του στις ανώτερες βαθμίδες ακολουθεί τα διεθνή πρότυπα (στάνταρντς).

Στο Προσωπικό συγκαταλέγονται νέοι Επιστήμονες με εργογραφία δόκιμη όπως και δύο επίσης αναγνωρισμένοι επιστήμονες από την ορθόδοξη Θεολογική Σχολή του Μονάχου, η οποία παρουσιάζει αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με τη Θεολογική Σχολή της Κύπρου. Επίσης στο Προσωπικό συγκαταλέγονται και γυναίκες με επιστημονική παραγωγή και συμμετοχή στη διοίκηση.

Οι συνθήκες και τα μέσα διδασκαλίας (όπως οι διαδραστικοί πίνακες σε όλες τις αίθουσες, η δυνατότητα που παρέχεται σε κάθε φοιτητή να έχει ήδη από την εγγραφή του τον προσωπικό του Υπολογιστή με όλα τα απαραίτητα Προγράμματα) είναι υψηλού επιπέδου. Γι' αυτό και η διδασκαλία εξ αποστάσεως ευοδώθηκε κατά την εποχή της Πανδημίας. Σε αυτήν την κατηγορία πρέπει να επισημανθεί και η προνομιακή θέση της Σχολής δίπλα στον Καθεδρικό Ναό (ο οποίος αποτελεί ένα «ζωντανό Μουσείο»), στην Κεντρική Βιβλιοθήκη της Αρχιεπισκοπής και το Κέντρο Διοίκησης της Εκκλησίας της Κύπρου, όπου συντελέστηκαν κορυφαία γεγονότα και για τη νεότερη Εκκλησιαστική Ιστορία. Αυτή η θέση παρέχει στους διδάσκοντες και τους διδασκόμενους άμεση πρόσβαση σε πηγαίο υλικό και ευκαιρία για πρωτότυπες δημοσιεύσεις.

Η επιχειρούμενη συμμετοχή σε Προσκλήσεις στο πλαίσιο διεθνών Προκηρύξεων για την έρευνα και την καινοτομία (όπως του Horizon 2020), οι οποίες προϋποθέτουν διεθνείς συμμαχίες και προετοιμασία σε βάθος, θα προσφέρει πολλαπλά κίνητρα στους διδάσκοντες να παραγάγουν αντίστοιχο έργο και να χρηματοδοτηθούν. Γενικότερα αρκετά μόνιμα μέλη ΔΕΠ, παρά το ποικίλο έργο που είναι επιφορτισμένοι να προσφέρουν και στο διοικητικό και το διδακτικό πεδίο αλλά και σε άλλους φορείς, όπως αποδείχθηκε και από τη συζήτηση μαζί τους, διαθέτουν όραμα και διάθεση ερευνητική.

Το Ίδρυμά μας προσθέτει:

Ανάμεσα στους Ακαδημαϊκούς συνεργάτες του ΠΣ Θεολογίας συγκαταλέγονται Καθηγητές και Καθηγήτριες από τέσσερα Πανεπιστήμια του εξωτερικού και από δύο Πανεπιστήμια της Κύπρου (ένα δημόσιο και ένα ιδιωτικό), με διεθνές κύρος και με διοικητικές ευθύνες και εμπειρία ως Προέδροι Τμημάτων ή Κοσμήτορες Σχολών. Το γεγονός αυτό προσδίδει στη Σχολή ιδιαίτερη τιμή και στο ΠΣ Θεολογίας ιδιαίτερο κύρος.

Η Σχολή περιλαμβάνει στον Στρατηγικό Σχεδιασμό της την προσέλκυση νέων επιστημόνων με ερευνητικές ακαδημαϊκές προοπτικές για να στελεχώσουν τα ΠΣ της αλλά και για να εργαστούν σε ερευνητικά προγράμματα στα οποία η Σχολή επιχειρεί συμμετοχή.

Ήδη έχει εγκριθεί η συμμετοχή της Σχολής στο Ερευνητικό Πρόγραμμα «Semeli». Το Πρόγραμμα «Semeli» έλαβε έγκριση για χρηματοδότηση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus+ KA2 (Call: EACEA/34/2019 – Social inclusion and common values: the contribution in the field of education and training). Το Πρόγραμμα θα υλοποιηθεί

από κοινοπραξία εταιρών που προέρχονται από πέντε (5) χώρες της Ευρώπης (Κύπρο, Ελλάδα, Ρουμανία, Λετονία και Ισπανία). Συντονιστής του Προγράμματος είναι το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Η Θεολογική Σχολή Εκκλησίας Κύπρου, που είχε σημαντική συνεισφορά στον σχεδιασμό του Προγράμματος, συμμετέχει στο Πρόγραμμα ως εταίρος. Άλλοι εταίροι από την Κύπρο είναι η εταιρεία Eporos Consulting Ltd και το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξης (Τμήμα Φυλακών). Οι εταίροι από τις λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες είναι το Athens Lifelong Learning Institute από την Ελλάδα, η Asociatia de Terapie Familiara si de Cuplu Timisoara (ATFCT) από τη Ρουμανία, ο Asociació Social Andròmines από την Ισπανία και ο EPPEA Association από τη Λετονία.

Τομείς βελτίωσης και συστάσεις (Areas of improvement and recommendations)

Κατάλογος προβληματικών τομέων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, να τεθούν υπό παρακολούθηση ή να συνδεθούν με τις συστάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

Θα πρέπει να δοθούν κίνητρα σε νέους επιστήμονες να στελεχώσουν τη Θεολογική Σχολή της Κύπρου, καθώς παρατηρήθηκε το φαινόμενο να επιλέγονται οι υποψήφιοι και τελικά οι ίδιοι να αρνούνται το διορισμό τους.

Ήδη επισημάνθηκε το γεγονός το εξής: Το εκπαιδευτικό Προσωπικό και μάλιστα εκείνο το οποίο διδάσκει βασικά για τη Θεολογία μαθήματα, όπως Δογματική και Κανονικό Δίκαιο, ενώ είναι αναγνωρισμένες προσωπικότητες στον Εκκλησιαστικό χώρο με συμμετοχή και σε Φόρα οικουμενικών Διαλόγων με άλλες Εκκλησίες, παρουσιάζουν στην Εργογραφία τους ιδίως κατά την τελευταία εξαετία ελάχιστες δημοσιεύσεις σε διεθνή περιοδικά σχετιζόμενες με το γνωστικό αντικείμενό τους. Πρέπει οπωσδήποτε να προκηρυχθούν θέσεις σε βασικά μαθήματα της θεολογικής Επιστήμης, όπως η Δογματική και το Κανονικό Δίκαιο. Σε κάθε περίπτωση το άριστο είναι το μόνιμο προσωπικό να υπερβαίνει τον αριθμό των λοιπών και να καταλαμβάνει τις ανώτερες βαθμίδες του Καθηγητή. Αυτό θα έχει συνέπεια στην καλύτερη αναλογία μεταξύ των ωρών διδασκαλίας και των ωρών έρευνας.

Επίσης οι νέοι επιστήμονες, οι οποίοι εργάζονται στη Θεολογική Σχολή χωρίς όμως προπαίδεια στη θεολογική Επιστήμη, καλό θα ήταν σπουδάσουν την επιστήμη της Θεολογίας, ώστε να μνηθούν ευχερέστερα στη θεολογική «γλώσσα» και εμπειρία, να κάνουν αντίστοιχες δημοσιεύσεις και να υπηρετούν καλύτερα τους σκοπούς της Θεολογικής Σχολής. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συνδιδασκαλίας ή κοινών Πρότζεκτς με έμπειρους συναδέλφους. Επίσης οι διδάσκοντες την εκκλησιαστική Τέχνη (Αγιογραφία, Βυζαντινή Μουσική), η οποία άνθισε στην Κύπρο και διαθέτει εξόχως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, είναι πολύτιμοι και για τη μετάγχιση του εκκλησιαστικού έθους και ήθους, αλλά και για τις επαγγελματικές προοπτικές που προσφέρουν τα μαθήματά τους. Πρέπει όμως να ενθαρρυνθούν μέσω έρευνας και δημοσιεύσεων (στις οποίες εντάσσονται π.χ. ψηφιακοί δίσκοι με ιδιαίτερα κυπριακά μέλη) να εστιάσουν στο θεωρητικό υπόβαθρο του αντικειμένου τους.

Προκηρύξεις για μέλη ΔΕΠ, τα οποία θα ασχολούνται με τον Θρησκευτικό Τουρισμό, την Ηγεσία / το Management την Ηθική, την Εκκλησιαστική Διπλωματία, την Διαπολιτισμική Μαρτυρία του Χριστιανισμού («Ιεραποστολική»), την περαιτέρω έμφαση στη Βιοηθική, θα στελεχώσουν τη Σχολή με προσωπικό και θα προσφέρουν στους αποφοίτους μεγαλύτερο εύρος επαγγελματικής αποκατάστασης, καθώς και η ίδια η Εκκλησία της Κύπρου, που χρηματοδοτεί την όλη προσπάθεια, έχει ανάγκη πλέον από εξειδικευμένο Προσωπικό, το οποίο θα καλύψει μεγαλύτερο εύρος των δραστηριοτήτων της.

Η ΕΕΑ επισημαίνει ανωτέρω:

Θα πρέπει να δοθούν κίνητρα σε νέους επιστήμονες να στελεχώσουν τη Θεολογική Σχολή της Κύπρου, καθώς παρατηρήθηκε το φαινόμενο να επιλέγονται οι υποψήφιοι και τελικά οι ίδιοι να αρνούνται το διορισμό τους.

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Οποσδήποτε χρειάζεται η Σχολή να στελεχώσει αποτελεσματικά με μόνιμο προσωπικό τις βασικές θεματικές που μπορούν να υποστηρίξουν πλήρη εργοδότηση μελών ΔΕΠ: Ερμηνευτική & Θεολογία Καινής Διαθήκης και Ερμηνευτική & Θεολογία Παλαιάς Διαθήκης, Συστηματική Θεολογία – Δογματική, Πατρολογία, Εκκλησιαστική Ιστορία. Οι θεματικές αυτές υποστηρίζονται επάξια στο τρέχον ΠΣ με συνεργαζόμενο ακαδημαϊκό προσωπικό. Όπως ήδη αναπτύξαμε, ο στρατηγικός σχεδιασμός ανάπτυξης της Σχολής προβλέπει οι θεματικές αυτές να καλυφθούν με αντίστοιχες θέσεις μόνιμων μελών ΔΕΠ. Σχετική απόφαση έχει ήδη λάβει το Συμβούλιο της Σχολής και έχουν τροχοδρομηθεί νέες προκηρύξεις.

<https://www.theo.ac.cy/category/θέσεις-εργασίας/ακαδημαϊκό-προσωπικό/>

Για «το φαινόμενο να επιλέγονται οι υποψήφιοι και τελικά οι ίδιοι να αρνούνται το διορισμό τους» έχουμε ήδη κάνει αναφορά ανωτέρω (σ.42).

Η ΕΕΑ επισημαίνει ανωτέρω:

... οι διδάσκοντες την εκκλησιαστική Τέχνη (Αγιογραφία, Βυζαντινή Μουσική), (...) να ενθαρρυνθούν μέσω έρευνας και δημοσιεύσεων (στις οποίες εντάσσονται π.χ. ψηφιακοί δίσκοι με ιδιαίτερα κυπριακά μέλη) να εστιάσουν στο θεωρητικό υπόβαθρο του αντικειμένου τους.

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Αποτελεί μονόδρομο για τη Σχολή η «μετάγχιση του εκκλησιαστικού έθους και ήθους» που χαρακτηρίζει την Κύπρο και την εκκλησιαστική της παράδοση. Σημειωτέον ότι ήδη η Σχολή μας συμμετείχε ως εταίρος του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, τον Οκτώβριο 2020, σε «Υποβολή Αίτησης Στρατηγικών Συμπράξεων για την Αντιμετώπιση της κρίσης Covid-19 στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+ για το 2020». Η πρόταση υποβλήθηκε κάτω από το «**Key Actions: KA2:Συνεργασία για την Καινοτομία και την Ανταλλαγή Καλών Πρακτικών Στρατηγικές Συμπράξεις (Cooperation for Innovation and the Exchange of Good Practices Strategic Partnerships)**». Τίτλος της Πρότασης: «Ψηφιακό σύστημα διδακτικής προσέγγισης της Βυζαντινής Μουσικής με χρήση σύγχρονων ΤΠΕ e-learning. Project Title in English: Digital system of didactic approach to Byzantine Music using modern ICT e-learning. Action: Partnerships for Digital Education Readiness (KA226)». Η επιτυχής κατάληξη της ερευνητικής πρότασης όχι μόνο «θα προσφέρει πολλαπλά κίνητρα στους διδάσκοντες να παραγάγουν αντίστοιχο έργο και να χρηματοδοτηθούν» αλλά θα προσελκύσει και νέους επιστήμονες που θα εργαστούν στην υλοποίηση της πρότασης.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

...οι νέοι επιστήμονες, οι οποίοι εργάζονται στη Θεολογική Σχολή χωρίς όμως προπαίδεια στη θεολογική Επιστήμη, καλό θα ήταν σπουδάσουν την επιστήμη της Θεολογίας, ώστε να μνηθούν ευχερέστερα στη θεολογική «γλώσσα» και εμπειρία, να κάνουν αντίστοιχες δημοσιεύσεις και να υπηρετούν καλύτερα τους σκοπούς της Θεολογικής Σχολής. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συνδιδασκαλίας ή κοινών Πρώτζεκτς με έμπειρους συναδέλφους.

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Ήδη η Σχολή είναι προσανατολισμένη στη διεπιστημονικότητα, από τις εκδηλώσεις μέχρι και την ανάπτυξη των ΠΣ και τις δραστηριότητες που διοργανώνει. Είναι διακριτά τα γνωστικά αντικείμενα του κάθε νέου επιστήμονα και η Σχολή διοργανώνει λ.χ. διαθεματική μελέτη πεδίου δύο φορές τον χρόνο, αξιοποιώντας τα επιστημονικά προσόντα του διδακτικού προσωπικού.

Αναφορικά με τους νέους επιστήμονες, οι οποίοι εργάζονται στη ΘΣΕΚ χωρίς να είναι πτυχιούχοι θεολόγοι, η αξιολόγησή τους γίνεται, πρωτίστως, με βάση το γνωστικό τους αντικείμενο. Ο βαθμός μύησής τους «στη θεολογική «γλώσσα» και εμπειρία» (σελ. 20) δεν μπορεί να κρίνεται αποκλειστικά με βάση το αντικείμενό σπουδών τους, αλλά αντικατοπτρίζεται, σε πρακτικό επίπεδο, στο ερευνητικό τους έργο. Δεδομένης της πρόσφατης ίδρυσης και λειτουργίας της Θ.Σ.Ε.Κ., πρέπει να δοθεί το χρονικό περιθώριο στους νέους επιστήμονες, οι οποίοι δεν είναι πτυχιούχοι θεολόγοι, να παρουσιάσουν το ερευνητικό έργο για το οποίο και θα αξιολογηθούν. Η, ευπρόσδεκτη ως προς τις προθέσεις της, σύσταση της Επιτροπής Αξιολόγησης ότι «καλό θα ήταν να σπουδάσουν την επιστήμη της Θεολογίας, ώστε να μνηθούν ευχερέστερα στη θεολογική «γλώσσα» και εμπειρία» (ό.π.), δύναται να ερμηνευθεί ως περιορίζουσα τον θεολογικό λόγο και βίωμα στο πλαίσιο ακαδημαϊκής φοίτησης στην επιστήμη της Θεολογίας, τη στιγμή μάλιστα που είναι γνωστό ότι κορυφαίοι Ορθόδοξοι θεολόγοι του 20ου αιώνα (π.χ., Σέργιος Μπουλγκάκοφ και Γεώργιος Φλωρόφσκι) δεν ήταν πτυχιούχοι θεολόγοι.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

Πρέπει οπωσδήποτε να προκηρυχθούν θέσεις σε βασικά μαθήματα της θεολογικής Επιστήμης, όπως η Δογματική και το Κανονικό Δίκαιο.

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Θέση μόνιμου μέλους Δ.Ε.Π. για το Κανονικό Δίκαιο δεν μπορεί να υποστηριχτεί από μια μικρή Σχολή, όπως η δική μας, σε αυτό το στάδιο. Το μάθημα «Κανονικό Δίκαιο» προβλέπεται να καλύπτεται από συνεργαζόμενο ακαδημαϊκό προσωπικό.

Τα μαθήματα Δογματικής διδάσκονται επιτυχώς, επί του παρόντος, από ακαδημαϊκό συνεργάτη. Προβλέπεται, στο πλαίσιο σταδιακής στελέχωσης του ΠΣ Θεολογίας, να προκηρυχτεί η θέση αυτή ως θέση μόνιμου μέλους ΔΕΠ, εντός της τρέχουσας δεύτερης πενταετίας.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

Σε κάθε περίπτωση το άριστο είναι το μόνιμο προσωπικό να υπερβαίνει τον αριθμό των λοιπών και να καταλαμβάνει τις ανώτερες βαθμίδες του Καθηγητή. Αυτό θα έχει συνέπεια στην καλύτερη αναλογία μεταξύ των ωρών διδασκαλίας και των ωρών έρευνας.

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Συμφωνούμε απόλυτα με τη ΕΕΑ. Δεν είναι εύκολο για ένα νέο ίδρυμα το μόνιμο προσωπικό να καταλαμβάνει εξ αρχής τις ανώτερες βαθμίδες του Καθηγητή. Κάτι τέτοιο θα προϋπέθετε προκήρυξη θέσεων Καθηγητή για τα κύρια γνωστικά αντικείμενα, με αμφίβολη την προσέλκυση Καθηγητών που έχουν μια καθιερωμένη πορεία στα Πανεπιστήμιά τους και

οικογενειακές υποχρεώσεις που δύσκολα θα εγκατέλειπαν. Η προσέλκυση πολλών ομότιμων καθηγητών για να στελεχώσουν το ΠΣ Θεολογίας θα προκαλούσε μια ανεπιθύμητη κατάσταση που την βιώνουν πολλά ιδιωτικά Πανεπιστήμια στην Κύπρο, με καθηγητές που ουσιαστικά δεν διαμένουν μόνιμα στην Κύπρο αλλά πηγαινοέρχονται στην Ελλάδα. Κάτι τέτοιο δεν θεωρείται ότι λειτουργεί θετικά για την ποιότητα του ΠΣ. Άλλωστε η ίδια η ΕΕΑ σημειώνει ότι «αλλιώς εμφανίζεται η φιλοσοφία ενός ΠΣ με πολυάριθμο και σταθερό προσωπικό και αλλιώς με επισκέπτες Καθηγητές οι οποίοι, πολλές φορές, επειδή έχουν ήδη διανύσει τη δική τους ερευνητική πορεία, εμφανίζουν μια ακαδημαϊκή αυτοτέλεια έναντι των προϋποθέσεων που θέτει ο ακαδημαϊκός φορέας» [βλ. ανωτέρω 1. Πρόγραμμα Σπουδών και Σχεδιασμός και ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών Τομείς βελτίωσης και συστάσεις (Areas of improvement and recommendations), (β)]

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

Προκηρύξεις για μέλη ΔΕΠ, τα οποία θα ασχολούνται με τον Θρησκευτικό Τουρισμό, την Ηγεσία / το Management την Ηθική, την Εκκλησιαστική Διπλωματία, την Διαπολιτισμική Μαρτυρία του Χριστιανισμού («Ιεραποστολική»), την περαιτέρω έμφαση στη Βιοηθική....

Το Ίδρυμά μας απαντά:

Οι θεματικές στις οποίες αναφέρεται ΕΕΑ είναι αδύνατον να προκηρυχθούν ως θέσεις ΔΕΠ, πόσω μάλλον σε σχέση με το μέγεθος της Σχολής μας. Κάποιες από τις θεματικές εντάσσονται στις δραστηριότητες Πολιτιστικό Μεσημέρι/Απόβραδο.

3 Φοιτητές (ESG 1.4, 1.6, 1.7)

Δε σημειώθηκε σοβαρή αρνητική παρατήρηση από την ΕΕΑ.

Ευρήματα (Findings)

Σύντομη περιγραφή της κατάστασης στο Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης (HEI), με βάση στοιχεία από την αίτηση εξωτερικής αξιολόγησης και ευρήματα από την επιτόπια επίσκεψη.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

- 4.1 Η διαδικασία και τα κριτήρια εισαγωγής είναι σαφή, σταθερά και κατάλληλα για εισαγωγή στο ανωτέρω Πρόγραμμα Σπουδών.
- 4.2 Όσα χρησιμοποιούνται στη διαδικασία για την πρόοδο των φοιτητών έχουν οργανωθεί καλά με μηχανισμούς ελέγχου της επίδοσης των φοιτητών. Αυτά λειτουργούν προς όφελος των φοιτητών και γενικά κρίνονται αποτελεσματικά. Στην εκτίμησή μας αυτή συνέβαλε και η θετική γνώμη των φοιτητών που ρωτήθηκαν.

Δυνατότητες/δυνατά σημεία (Strengths)

Κατάλογος δυνατών σημείων/δυνατοτήτων, π.χ. παραδείγματα καλών πρακτικών, επιτευγμάτων, καινοτόμων λύσεων κ.λπ.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

- 4.1 Τα μέλη της ΕΕΑ έθεσαν το ζήτημα της αυστηρής προϋποθέσεως της συνέντευξης όπως και της υποχρέωσης γραπτής αιτιολόγησης εκ μέρους των φοιτητών για τους λόγους που επιθυμούν να σπουδάσουν στη Σχολή, μια πρακτική μάλλον ασυνήθιστη σε ακαδημαϊκά Ιδρύματα, στα οποία ισχύουν αντικειμενικά κριτήρια (βαθμολογία) εισαγωγής. Ο Διευθυντής της Σχολής εξήγησε δια πολλών ότι για μια σειρά λόγων η πρακτική αυτή εξυπηρετεί τους σκοπούς της Σχολής και λειτουργεί ως προϋπόθεση διάγνωσης του γνησίου της επιθυμίας των φοιτητών ότι σκοπεύουν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους. Αν και η αιτιολόγησή του κρίνεται ως επαρκής η ΕΕΑ οφείλει (στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής της ευθύνης) να επισημάνει ότι με κριτήρια αγαθής σκέψεως τούτο ισχύει, αλλά στο (ίσως μακρινό) μέλλον και κάτω από την ευθύνη άλλων παραγόντων ο θεσμός της συνέντευξης θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εργαλείο αποκλεισμών.

Ένα άλλο ζήτημα είναι η δυσαναλογία αρρένων και θήλεων φοιτητών που θα πρέπει να βελτιωθεί προς όφελος των θήλεων. Αξιοσημείωτη και επαινετή είναι η καλή αναλογία εισακτέων και αποφοίτων.

- 4.2 Οτιδήποτε αφορά στη διαδικασία ελέγχου της προόδου των φοιτητών, παρατηρείται πολύ καλή οργάνωση που περιλαμβάνει μηχανισμούς ελέγχου της επίδοσής τους. Αυτά λειτουργούν προς όφελος των φοιτητών και γενικά κρίνονται αποτελεσματικά. Στην εκτίμησή μας αυτή συνέβαλε και η θετική γνώμη των φοιτητών που ρωτήθηκαν.
- 4.3 Αν και το Πρόγραμμα έχει διάρκεια μόλις 5 ετών, έχουν συναφθεί κάποιες συμφωνίες κινητικότητας των φοιτητών με Ιδρύματα της Ελλάδος (Θεολογική

ΕΚΠΑ), της Ρουμανίας και της Γερμανίας (Τμήμα Ορθόδοξου Θεολογίας Μονάχου) και υπάρχουν τρεις φοιτητές με πρόγραμμα ERASMUS.

4.4 Η Επιτροπή αξιολόγησε θετικά τη συμμόρφωση της Σχολής με τα ευρωπαϊκά και διεθνή standards αναγνώρισης του πτυχίου της. Σε αυτό, ασφαλώς, συμβάλλει και η ύπαρξη του επικαιροποιημένου Συμπληρώματος πτυχίου («Diploma Supplement»), που δίνεται στους πτυχιούχους.

Το Ίδρυμά μας διευκρινίζει:

4.1 «...το ζήτημα της αυστηρής προϋποθέσεως της συνέντευξης όπως και της υποχρέωσης γραπτής αιτιολόγησης εκ μέρους των φοιτητών για τους λόγους που επιθυμούν να σπουδάσουν στη Σχολή, μια πρακτική μάλλον ασυνήθιστη σε ακαδημαϊκά Ιδρύματα, στα οποία ισχύουν αντικειμενικά κριτήρια (βαθμολογία) εισαγωγής... στο (ίσως μακρινό) μέλλον και κάτω από την ευθύνη άλλων παραγόντων ο θεσμός της συνέντευξης θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εργαλείο αποκλεισμών» Για την προσέλκυση φοιτητών με υψηλή ακαδημαϊκή επίδοση υπάρχουν κίνητρα αριστείας και διακρίσεων, καθώς και όροι εισδοχής σαφώς διατυπωμένοι και δημοσιοποιημένοι στην ιστοσελίδα της Σχολής:

- <https://www.theo.ac.cy/ημεδαποί-φοιτητές/>
- <https://www.theo.ac.cy/διεθνείς-φοιτητές/>
- <https://www.theo.ac.cy/αίτηση-εισδοχής/>

Η διαδικασία εισδοχής που ακολουθεί η Θ.Σ.Ε.Κ. μπορεί να φαίνεται ως ασυνήθιστη πρακτική για τα προπτυχιακά προγράμματα στα ελληνικά δημόσια Πανεπιστήμια, είναι όμως συνήθης πρακτική για τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών των Ελληνικών Πανεπιστημίων και για Πανεπιστήμια του αγγλοσαξονικού χώρου. **Υπάρχει** το αντικειμενικό κριτήριο της βαθμολογίας. Καθορίζεται σε κατώτατο «μέσο όρο βαθμολογίας 75% (για ελληνόφωνα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) ή ένα βαθμό “C” ή ισοδύναμό του (για αλλόφωνα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης)». Η αίτηση των φοιτητών συνοδεύεται και από μια προσωπική δήλωση (personal statement) για τους λόγους που επιλέγει να φοιτήσει στο συγκεκριμένο πρόγραμμα και η συνέντευξη επικεντρώνεται γύρω από αυτό το θέμα, με αντικειμενικά κριτήρια στα οποία δίνεται μοριοδότηση. Παρόλον ότι διασφαλίζεται μια αντικειμενική αποτίμηση των υποψηφιοτήτων για εισδοχή, συμφωνούμε ότι «ο θεσμός της συνέντευξης θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εργαλείο αποκλεισμών», αλλά αυτό δεν θα πρέπει κατ’ ανάγκην να παίρνει μια αρνητική χροιά. Ξένα πανεπιστήμια που ακολουθούν αυτή την πρακτική και ιδρύματα στην Κύπρο, έχουν τη συνέντευξη ως επιπρόσθετο εργαλείο επιλογής των καταλληλότερων για να φοιτήσουν στο ΠΣ αντί να θεωρείται ως εργαλείο αποκλεισμού με μια αρνητική έννοια. Στη συνέντευξη διασαφηνίζονται και οι απαιτήσεις του ΠΣ και της Σχολής προς τους φοιτητές. Είναι δε αρκετές οι περιπτώσεις που υποψήφιοι φοιτητές αποφάσισαν από μόνοι τους να μην αποδεχτούν τη θέση που τους προσφέρθηκε, επειδή η συνέντευξη τους βοήθησε να αντιληφθούν καλύτερα τις υποχρεώσεις και τις απαιτήσεις του ΠΣ. Επιπρόσθετα, οι συνεντεύξεις βοηθούν στη συγκρότηση μιας, όσο το δυνατόν, συμπαγούς ομάδας φοιτητών, κρίνοντας από την εμπειρία που έχει αποκομίσει μέχρι σήμερα η ομάδα ακαδημαϊκών που εμπλέκονται στις συνεντεύξεις για εισδοχή. Η Θ.Σ.Ε.Κ. θεωρεί ότι η διαδικασία εισδοχής με συνεντεύξεις που ακολουθείται στη Σχολή είναι ίσως η πιο επιτυχημένη διαδικασία που υιοθετήσαμε.

Το ζήτημα με τη «δυσαναλογία αρρένων και θήλεων φοιτητών», το οποίο σημειώνεται ξανά εδώ και επανέρχεται πιο κάτω, απαντήθηκε ανωτέρω τεκμηριωμένα και διεξοδικά (σελ. 10-14).

- 4.3 Επιπρόσθετα στις συμφωνίες κινητικότητας που την αναφέρονταν στα έντυπα του ΠΣ και στην ιστοσελίδα της Σχολής, όταν έγινε η εξωτερική αξιολόγηση, προστέθηκε πολύ πρόσφατα (υπογράφηκε στις 16/11/2020 και στις 01/12/2020) Δι-ιδρυματική συμφωνία με τη Θεολογική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Παράλληλα, υλοποιείται το προσεχές Εαρινό Εξάμηνο 2020 κινητικότητα δύο φοιτητριών από τη Θεολογική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών προς τη Θ.Σ.Ε.Κ.

Τομείς βελτίωσης και συστάσεις (Areas of improvement and recommendations)

Κατάλογος προβληματικών τομέων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, να τεθούν υπό παρακολούθηση ή να συνδεθούν με τις συστάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

- 4.1 Ένα ζήτημα είναι η δυσαναλογία αρρένων και θήλεων φοιτητών που θα πρέπει να βελτιωθεί προς όφελος των θήλεων.
- 4.3 Τα μέλη της ΕΕΑ προτείνουν την ενδυνάμωση και αύξηση των συνεργασιών με άλλα Ιδρύματα της Ελλάδος (Θεολογική ΑΠΘ) και της αλλοδαπής και να δοθούν κίνητρα για μεγαλύτερη κινητικότητα των φοιτητών.

4.1 Το Ίδρυμά μας διευκρινίζει:

Το ζήτημα με τη «δυσαναλογία αρρένων και θήλεων φοιτητών», το οποίο σημειώνεται ξανά εδώ απαντήθηκε ανωτέρω τεκμηριωμένα και διεξοδικά (σελ. 10-14).

4.2 Δεν υπάρχει στην Έκθεση παράγραφος με την αρίθμηση 4.2

- 4.3 Επαναλαμβάνουμε τα ανωτέρω (4.3) ότι, επιπρόσθετα στις συμφωνίες κινητικότητας που την αναφέρονταν στα έντυπα του ΠΣ και στην ιστοσελίδα της Σχολής, όταν έγινε η εξωτερική αξιολόγηση, προστέθηκε πολύ πρόσφατα (υπογράφηκε στις 16/11/2020 και στις 01/12/2020) Δι-ιδρυματική συμφωνία με τη Θεολογική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Παράλληλα, υλοποιείται το προσεχές Εαρινό Εξάμηνο 2020 κινητικότητα δύο φοιτητριών από τη Θεολογική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών προς τη Θ.Σ.Ε.Κ.

Αναφορικά με «την ενδυνάμωση και αύξηση των συνεργασιών με άλλα Ιδρύματα της Ελλάδος» η Σχολή μας συμμετείχε ως εταίρος του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, τον Οκτώβριο 2020, σε «Υποβολή Αίτησης Στρατηγικών Συμπράξεων για την Αντιμετώπιση της κρίσης Covid-19 στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+ για το 2020». Η πρόταση υποβλήθηκε κάτω από το «**Key Actions: KA2:Συνεργασία για την Καινοτομία και την Ανταλλαγή Καλών Πρακτικών Στρατηγικές Συμπράξεις (Cooperation for Innovation and the Exchange of Good Practices Strategic Partnerships)**». Τίτλος της Πρότασης: «Ψηφιακό σύστημα διδακτικής προσέγγισης της Βυζαντινής Μουσικής με χρήση σύγχρονων ΤΠΕ e-learning. Project Title in English: Digital system of didactic approach to Byzantine Music using modern ICT e-learning. Action: Partnerships for Digital Education Readiness (KA226)».

Συμμεριζόμαστε την προτροπή, ως γενική διατύπωση, για αύξηση των δι-ιδρυματικών συμφωνιών με ιδρύματα του εξωτερικού και όλο και μεγαλύτερη κινητικότητα, μέσω αυξημένων κινήτρων, για τους φοιτητές και το προσωπικό. Συγκεκριμένα, έχει ήδη ολοκληρωθεί κινητικότητα δύο φοιτητών στο ακαδημαϊκό έτος 2019-2020, ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη κινητικότητα φοιτητή κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2020-2021. Έχει δε προγραμματιστεί κινητικότητα δύο φοιτητριών του ΕΚΠΑ προς την Θ.Σ.Ε.Κ. κατά το εαρινό εξάμηνο 2021. Το γραφείο Erasmus έχει στελεχωθεί από το τρέχον χειμερινό εξάμηνο του 2020-2021 με ένα επιπλέον μέλος ΔΕΠ που ανέλαβε να συμβάλλει στην περαιτέρω προώθηση και των δύο αυτών στόχων.

4 Πόροι (ESG 1.6)

Δε σημειώθηκε σοβαρή αρνητική παρατήρηση από την ΕΕΑ.

Ευρήματα (Findings)

Σύντομη περιγραφή της κατάστασης στο Ίδρυμα Ανώτερης Εκπαίδευσης (HEI), με βάση στοιχεία από την αίτηση εξωτερικής αξιολόγησης και ευρήματα από την επιτόπια επίσκεψη.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

5.1 Η Επιτροπή διαπίστωσε την ύπαρξη ικανοποιητικού αριθμού και άμεσα προσβάσιμων πηγών και υλικών που σχετίζονται με τη διδασκαλία και τη μάθηση. Αυτό διασφαλίζεται χάρις στην ορθολογική τους κατανομή αλλά και στον περιορισμένο αριθμό των φοιτητών.

5.2 Σε σχέση με τα πέντε έτη λειτουργίας της Σχολής, κρίνονται ικανοποιητικοί και ο κτιριακός και ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός. Ο κτιριακός εξοπλισμός της Σχολής είναι ποσοτικά επαρκής και ποιοτικά σε άριστη κατάσταση. Παρέχει πολλές δυνατότητες στους διδάσκοντες αλλά κυρίως στους διδασκόμενους να σπουδάσουν σε ένα περιβάλλον που υποστηρίζει επαρκώς το πρόγραμμα σπουδών τους. Οι εγκαταστάσεις της Σχολής βρίσκονται στο ιστορικό κέντρο της πόλης, πλησίον της Αρχιεπισκοπής, και γειτνιάζουν με άλλες Κεντρικές Υπηρεσίες της Κύπρου.

Ο εξοπλισμός της Σχολής (π.χ. ηλεκτρονικός εξοπλισμός, αναλώσιμα) και το διδακτικό υλικό είναι επαρκή και προσβάσιμα από τους φοιτητές.

Αξιοσημείωτη είναι και η Ειδική Βιβλιοθήκη της Σχολής με προοπτική επέκτασης, η οποία λειτουργεί ως δανειστική Βιβλιοθήκη και Σπουδαστήριο. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα χρήσης των βιβλίων και του αρχαιακού πλούτου της παρακείμενης μεγάλης Βιβλιοθήκης της Αρχιεπισκοπής. Ωστόσο, επισημαίνεται ο απαραίτητος εμπλουτισμός και η συμπλήρωση της Βιβλιοθήκης της Σχολής με επιπλέον θεολογικές σειρές και βιβλία καθώς η περαιτέρω ενδυνάμωση της σύνδεσής της με ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και με ενημερωμένες σειρές θεολογικών περιοδικών.

Στους φοιτητές προσφέρονται και διαδικτυακές υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων και το σύστημα διαχείρισης μάθησης Moodle, με πολλές και ποικίλες δυνατότητες υποστήριξης ηλεκτρονικής μάθησης.

5.3 Το ανθρώπινο προσωπικό είναι υψηλού επιπέδου. Όμως διαπιστώνεται ότι καλύπτει οριακά τις ανάγκες του προγράμματος σπουδών. Και τούτο διότι το μόνιμο Διδακτικό προσωπικό απαρτίζεται από μια αναπληρώτρια Καθηγήτρια, δύο Επίκουρους και τέσσερις Λέκτορες, συνολικά επτά μέλη ΔΕΠ. Υπάρχουν ακόμη 4 επισκέπτες Καθηγητές και 11 Διδάκτορες που έχουν αναλάβει διδακτικά καθήκοντα. Συνέπεια αυτού είναι ορισμένοι διδάσκοντες να αναγκάζονται να διδάξουν ακόμη 4 υποχρεωτικά μαθήματα, γεγονός που λειτουργεί εις βάρος της εξειδίκευσης με αποτέλεσμα να αδικούνται ορισμένα γνωστικά αντικείμενα. Εξάλλου, είναι σαφές ότι όσο μεγαλύτερος ο αριθμός των επισκεπτών καθηγητών, τόσο δυσκολότερο να ελεγχθούν ποιοτικά χαρακτηριστικά της μαθησιακής διαδικασίας όπως η συνέργεια διδασκαλίας και έρευνας, γεγονός που επιδρά με αρνητικό τρόπο στη δημιουργία ενός ευκαίσιου σταθερού και αξιόπιστου επιστημονικού προφίλ του Ιδρύματος.

Το Ίδρυμά μας διευκρινίζει:

5.3 Συμφωνούμε ότι παρόλο που «το μόνιμο ανθρώπινο προσωπικό είναι υψηλού επιπέδου» «καλύπτει οριακά τις ανάγκες του προγράμματος σπουδών». Όπως έχουμε αναπτύξει ανωτέρω, είναι αναμενόμενο ένα νεοσύστατο εκπαιδευτικό ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να αναπτύσσει σταδιακά τη στελέχωσή του με μόνιμο προσωπικό για όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Το ζήτημα αυτό αποτελεί τη ύψιστη προτεραιότητα του ιδρύματος για την τρέχουσα δεύτερη πενταετία λειτουργίας του ΠΣ Θεολογίας. Η επιτυχής σταδιακή στελέχωση του ΠΣ Θεολογίας με μόνιμο διδακτικό προσωπικό αποτελεί το εχέγγυο για την εδραίωση της Σχολής και την καταξίωσή της στον χώρο των θεολογικών σπουδών.

Στο υπό αξιολόγηση ΠΣ κανένας από τους διδάσκοντες δεν διδάσκει περισσότερα από τρία (3) μαθήματα ανά εξάμηνο.

Δυνατότητες/δυνατά σημεία (Strengths)

Κατάλογος δυνατών σημείων/δυνατοτήτων, π.χ. παραδείγματα καλών πρακτικών, επιτευγμάτων, καινοτόμων λύσεων κ.λπ.

Η ΕΕΑ επισημαίνει:

5.2 Οι εγκαταστάσεις της Σχολής βρίσκονται στο ιστορικό κέντρο της πόλης πλησίον της Αρχιεπισκοπής και γειτνιάζουν με άλλες Κεντρικές Υπηρεσίες της Κύπρου.

Ο εξοπλισμός της Σχολής (π.χ. ηλεκτρονικός εξοπλισμός, αναλώσιμα) και το διδακτικό υλικό είναι ικανοποιητικά και προσβάσιμα από τους φοιτητές.

Αξιοσημείωτη είναι και η Ειδική Βιβλιοθήκη της Σχολής με προοπτική επέκτασης, η οποία λειτουργεί ως δανειστική Βιβλιοθήκη και Σπουδαστήριο. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα χρήσης των βιβλίων και του αρχειακού πλούτου της παρακείμενης μεγάλης Βιβλιοθήκης της Αρχιεπισκοπής.

Στους φοιτητές προσφέρονται και διαδικτυακές υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων και το σύστημα διαχείρισης μάθησης Moodle, με πολλές και ποικίλες δυνατότητες υποστήριξης ηλεκτρονικής μάθησης.

5.4 Τα μέλη της ΕΕΑ διαπίστωσαν με ιδιαίτερη χαρά την ύπαρξη και λειτουργία υποστηρικτικών υπηρεσιών της Σχολής για τους φοιτητές της. Αυτές λειτουργούν ως μηχανισμοί φοιτητικής μέριμνας και συμβάλλουν στη μάθηση, στη διδασκαλία αλλά και στην παρακολούθηση και στήριξη των φοιτητών. Αναφέρουμε το θεσμό του ακαδημαϊκού συμβούλου, τη στήριξη των φοιτητών με ειδικές ανάγκες, το θεσμό της ποιμαντικής μέριμνας (ορθότερα Συμβουλευτικής), το γραφείο σταδιοδρομίας, τη δυνατότητα στέγασης, την προσπάθεια διασύνδεσης των σπουδών με την κοινωνία και τις 5 κατηγορίες υποτροφιών σε προπτυχιακούς φοιτητές.

Το Ίδρυμά μας διευκρινίζει:

5.1 Δεν υπάρχει στην Έκθεση παράγραφος με την αρίθμηση 5.1

5.2 Σημαντικότερη παράμετρος στην ανάπτυξη του ΠΣ Θεολογίας αποτελεί η διασύνδεση της Σχολής με την Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', που έχει οριστεί ως κεντρική Βιβλιοθήκη της Σχολής.

Τομείς βελτίωσης και συστάσεις (Areas of improvement and recommendations)

Κατάλογος προβληματικών τομέων που πρέπει να αντιμετωπιστούν, να τεθούν υπό παρακολούθηση ή να συνδεθούν με τις συστάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης.

5.2 Προτείνεται ο απαραίτητος εμπλουτισμός και επικαιροποίηση και συμπλήρωση της Βιβλιοθήκης της Σχολής με πληρέστερη και νεότερη βιβλιογραφία και νεότερα εγχειρίδια, με επιπλέον θεολογικές σειρές και βιβλία καθώς η περαιτέρω ενδυνάμωση της σύνδεσής της με ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και με ενημερωμένες σειρές θεολογικών περιοδικών.

Το Ίδρυμά μας διευκρινίζει:

5.1 Δεν υπάρχει στην Έκθεση παράγραφος με την αρίθμηση 5.1

5.2 Απαντήθηκε τεκμηριωμένα ανωτέρω.

5 Επιπρόσθετα στοιχεία για τα εξ αποστάσεως προγράμματα (Όλα τα ESG)

Δεν ισχύει.

6 Επιπρόσθετα στοιχεία για τα διδακτορικά προγράμματα (Όλα τα ESG)

Δεν ισχύει.

7 Επιπρόσθετα στοιχεία για τα διαπανεπιστημιακά προγράμματα (Όλα τα ESG)

Δεν ισχύει.

Β. Συμπεράσματα και καταληκτικά σχόλια

Η ΕΕΑ συμπεραίνει:

1. Τα δύο εκ των τριών μελών της ΕΕΑ (καθηγητές Β. Τσίγκος και Κ. Κορναράκης) μετείχαν και στην προ τετραετίας αρχική αξιολόγηση της Θεολογικής Σχολής και με ιδιαίτερη ικανοποίηση και μεγάλη άνεση διέγνωσαν τη σημαντική εργασία που εν τω μεταξύ κατεβλήθη, την εμφανή πρόοδο σε πολλούς τομείς, τις ελλείψεις που καλύφθηκαν, αλλά και εν ταυτώ τη φιλοδοξία και διαρκή εγρήγορση όλων των εμπλεκομένων προσώπων της Σχολής για περαιτέρω βελτίωση και επιτυχία του Προγράμματος Σπουδών της. Αυτό, εκτός των άλλων, οφείλεται και στην εμπειρία που τα στελέχη της ΘΣΕΚ αποκόμισαν κατά την πρώτη πενταετία λειτουργίας ενός Προγράμματος Σπουδών με την ιδιαιτερότητα ότι το «τρέχει» επιτυχώς μια Σχολή με μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα.
2. Παρά ταύτα, τα μέλη της ΕΕΑ επισημαίνουν ότι ένα σημείο που θα βοηθούσε στην εξωστρέφεια και αναγνωρισιμότητα της ερευνητικής δραστηριότητας των μελών της Σχολής θα ήταν η έκδοση των Πρακτικών των Συνεδρίων που διοργανώνονται κατ' έτος καθώς επίσης και η ανάληψη πρωτοβουλίας για έκδοση επιστημονικής Επετηρίδας ή ηλεκτρονικού περιοδικού της Σχολής. Τα ανωτέρω θα διεθνοποιήσουν τη Σχολή (όχι μόνο στην Ανατολή αλλά και στη Δύση), με άμεσο αποτέλεσμα να προκαλέσει το ενδιαφέρον νέων φοιτητών και συνάμα να προσελκύσει νέο επιστημονικό προσωπικό.
3. Τα μέλη της ΕΕΑ σημειώνουν επιπροσθέτως την απουσία συγκεκριμένου οργανογράμματος (ανακοινώθηκε μόνο προφορικά στα μέλη της ΕΕΑ), αλλά και ενός στιβαρού κειμένου στρατηγικής του Τμήματος, στοιχεία που κρίνονται ως απαραίτητα και επωφελή τόσο για το μέλλον όσο και την ταυτότητα της Σχολής. Στο πλαίσιο αυτό χρήζει και η περαιτέρω στελέχωση της Σχολής με μόνιμο Διδακτικό προσωπικό. Είναι, πάντως, ακριβές ότι ο λόγος του αριθμού των φοιτητών προς το συνολικό αριθμό του διδακτικού προσωπικού είναι επαρκής για την υποστήριξη και διασφάλιση της ποιότητας του Προγράμματος Σπουδών.
4. Εν κατακλείδι, τα μέλη της ΕΕΑ ευελπιστούν ότι αν οι καλοπροαίρετες κρίσεις και παρατηρήσεις τους γίνουν δεκτές θα αναβαθμίσουν το κύρος και θα συμβάλουν ουσιαστικά στην επιστημονική καταξίωση ενός ολιγόχρονης διάρκειας καλοστημένου και φιλόδοξου Προγράμματος Σπουδών, όπως είναι αυτό της Θεολογικής Σχολής Εκκλησίας Κύπρου.-

Το Ίδρυμά μας σχολιάζει:

1. Θεωρούμε ιδιαίτερα τιμητικό το πρώτο από τα συμπεράσματα και καταληκτικά σχόλια της ΕΕΑ. Ιδιαίτερα, το γεγονός ότι τα δύο εκ των τριών μελών της ΕΕΑ (καθηγητές Β. Τσίγκος και Κ. Κορναράκης), που μετείχαν και στην ΕΕΑ η οποία διενήργησε την αρχική αξιολόγηση του ΠΣ της Θεολογικής μας Σχολής, διέγνωσαν *ιδίοις όμμασι* τη σημαντική εργασία που εν τω μεταξύ κατεβλήθη και την εμφανή πρόοδο που επιτεύχθηκε.
2. Σημειώνουμε με ενδιαφέρον το δεύτερο από τα συμπεράσματα και καταληκτικά σχόλια της ΕΕΑ. Συμφωνούμε ότι κατά τη δεύτερη πενταετία προσφοράς του ΠΣ και λειτουργίας της Σχολής η «εξωστρέφεια και αναγνωρισιμότητα της ερευνητικής δραστηριότητας των μελών της Σχολής» θα πρέπει να έχει πρωτεύοντα ρόλο στον στρατηγικό σχεδιασμό. Οπωσδήποτε εισηγήσεις όπως αυτές της ΕΕΑ είναι ευπρόσδεκτες και υιοθετούνται.
3. Όσον αφορά «την απουσία συγκεκριμένου οργανογράμματος» «αλλά και ενός στιβαρού κειμένου στρατηγικής του Τμήματος» σημειώνουμε ότι αυτά δεν ζητήθηκαν γραπτώς από την ΕΕΑ. Άλλωστε, η ΕΕΑ σημειώνει στην παράγραφο 4 της «Εισαγωγής» της πως:

«Ό,τι ζητήθηκε από την Επιτροπή (πληροφορίες, απαντήσεις, αιτιολογήσεις) όλα απαντήθηκαν επαρκώς και τα έγγραφα προσκομίσθηκαν αμέσως.». Τα στοιχεία αυτά, που ανακοινώθηκαν μόνο προφορικά στα μέλη της ΕΕΑ, βρίσκονται καταχωρισμένα στην Έκθεση της Επιτροπής Εσωτερικής Ποιότητας, που κατατέθηκε στον Φορέα ΔΙΠΑΕ (Νοέμβριος 2018). Αντιλαμβανόμαστε, ωστόσο, μετά από μελέτη των ιστοσελίδων των Πανεπιστημίων ΕΚΠΑ και ΑΠΘ, ότι η ΕΕΑ θα ανέμενε, ίσως, το κείμενο αυτό να είναι δημοσιοποιημένο στην ιστοσελίδα του ιδρύματός μας. Αυτό δεν είναι δύσκολο να γίνει και η Θ.Σ.Ε.Κ. θα το θέσει στην προσεχή τακτική Συνεδρία του Συμβουλίου για έγκριση και ανάρτηση.

Αναφορικά με την «περαιτέρω στελέχωση της Σχολής με μόνιμο Διδακτικό προσωπικό» η Θ.Σ.Ε.Κ. βρίσκεται ευθυγραμμισμένη στην ίδια κατεύθυνση και προτεραιότητα.

4. Η Θ.Σ.Ε.Κ. εκφράζει τις ευχαριστίες της στην ΕΕΑ για τις «καλοπροαίρετες κρίσεις και παρατηρήσεις τους». Αυτές έγιναν αποδεκτές και υιοθετήθηκαν εφόσον δεν συγκρούονταν στο, ή/και απέκλιναν από το, νομικό πλαίσιο ή τα πρότυπα που συστήνει ή καθορίζει η κυπριακή νομοθεσία. Ευχαριστούμε την ΕΕΑ που χαρακτηρίζει το ΠΣ Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής Εκκλησίας Κύπρου ως ένα ολιγόχρονης διάρκειας καλοστημένο και φιλόδοξο ΠΣ.

Θωρούμε ότι στο σύνολό της η Έκθεση της ΕΕΑ αποτελεί μια πολύ θετική αξιολόγηση του ΠΣ. Οι επί μέρους παρατηρήσεις και σχόλια, όπως τονίζει και η ΕΕΑ θα αναβαθμίσουν το κύρος και θα συμβάλουν ουσιαστικά στην επιστημονική καταξίωση του ΠΣ Θεολογίας της Θ.Σ.Ε.Κ.

Γ. Ακαδημαϊκοί εκπρόσωποι Ιδρύματος Ανώτερης Εκπαίδευσης

Όνομα	Θέση	Υπογραφή
Πρωτ. Κυπριανός Κουντούρης	Διευθυντής (Πρόεδρος)	
Όλγα Σολομώντος-Κουντούρη	Διευθύντρια Ακαδημαϊκών Θεμάτων & Υπεύθυνη Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών	
Αρχιμ. Γρηγόριος Ιωαννίδης	Υπεύθυνος Κλάδου/ Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Θεολογίας	
Μαρία Παύλου	Υπεύθυνη Εσωτερικής Ποιότητας - Μέλος του Ακαδημαϊκού Προσωπικού	
Κωνσταντίνος Τσαγκαρίδης	Μέλος του Ακαδημαϊκού Προσωπικού	

Ημερομηνία: 11 Δεκεμβρίου 2020

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
CYPRUS AGENCY OF QUALITY ASSURANCE AND ACCREDITATION IN HIGHER EDUCATION

